

SA BUKA TE AISEA

Sa Vinabakala

Sa *Buka te Aisea* si ta pozae luli koasa nati poropita sapu koa pa Zerusalemā pa vīna betona sa vesu gogoto vūaheni sīpu lōpu ele podo se Zisu. Ta paqaha neta sa buka hie.

1. Sari na hinia 1-39 si mae pa totošo sīpu sa butubutu Ziuda, si tava matagutu koa keke butubutu nīnīrana; pozana si Asiria. Dogoria Aisea sapu sa minatagutu hinokara koasa tinoā tadi na tie Ziuda si lōpu sa butubutu nīnīrana tadi na tie Asiria, ba na sineā soti mo tanisa butubutu Ziuda meke na vīna karina mo sa Tamasa, meke lōke dia kinalavarae koa Sa. Koari na zinama na tinavete bakaladi si tioki sa poropita hie sari na tinoni meke sari dia koimata koa keke tinoā pa tinonoto meke na ninono meke va balau i pude asa sapu korona va avosia sa Tamasa si kaqu ta levei meke ta huarae. Tozi va kenue ia tugo Aisea sa binule pa kasia popoa pana mae si keke tie pa tutina Devita sapu kaqu koa banara.

2. Sari na hinia 40-55 si na kinorokorotae te Aisea pa totošo sīpu soku ari na tinoni pa Ziuda si ta raovo la pa Babiloni, meke ta naqoto meke lōke dia rinoverove. Tarae vura nia sa poropita koa rini sapu kaqu vata rupahi Tamasa sari Nana tinoni meke turaṅa pule lani pa dia popoa pa Zerusalemā, pude podalae nia si keke tinoā vaqura. Keke nati binalabala arilaena koari na hinia hire si e Tamasa si na natidi ri doduru

tinozi koari na sinage sapu ele hola meke saripu kote mae, meke sa Nana hiniva koari Nana tinoni si pude turana mae ni sari doduru butubutu pude somana vahesia sa Tamasa meke kaqu ta manae koari pa Izireli si arini. Sari na pinaqaha koa sa guguana sa “Nabulu te Tamasa” si koa somanae mo koa ri na vivinei ta gilana valeanadi koari na Kinubekubere Hope Koadi.

3. Sari na hinia 56-66 si na zinama arilaedi saripu ta tozi vurae koari na tinoni pu ele pule mae pa Zerusalema, meke saripu okoro hola nia sa binule te Tamasa sapu va gorevura i Sa sari Nana vina tatara koa sa butubutu Izireli. Pa nana kinorokorotae si ta hivae sa tinonoto na ninono pa tie, gua tugo sa kinopuna sa Rane Sabati, sari na vina vukivukihi meke na vinaravara. Keke vivinei arilaena si 61:1-2, sapu zama ni Zisu sari zinama hire pa pinodalaena sa Nana tinavete tarae pude tozi va vuraia sa Nana tinioko.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka

Vina balau meke na vina tatara. Hinia 1:1
kamo hinia 12:6

Vina kilasadi rina butubutu. Hinia 13:1 *kamo hinia 23:18*

Sa vinaripitui te Tamasa pa kasia popoa. Hinia 24:1 *kamo hinia 27:13*

Kaiqa vina balau pule meke sari na vina tatara. Hinia 28:1 *kamo hinia 35:10*

Banara Hezikaea pa Ziuda meke sari tie Asiria. Hinia 36:1 *kamo hinia 39:8*

Sari na inavosodi rina vina tatara meke na rinoverove. Hinia 40:1 *kamo hinia 55:13*

Sari na vina balau meke na vina tatara. Hinia 56:1 *kamo hinia 66:24*

Zinama Tuketukele

¹ Sa dinogodogorae te Aisea sa tuna koreo e Emosi pa guguana butubutu Ziuda meke sa popoa Zerusalem sapu va dogoro nia sa Tamasa koa sa pa totošo sipu koa bañara pa Ziuda sari Uzaea, Zotamu, Ehazi, meke Hezikaea.*

Gegesi Tamasa sari Nana Tinoni

² Ke gamu na mañauru, mi va avoso mae!
Ke agoi na pepeso, mamu avavoso!
Ura e Zihova si ele zama:
“Arau si kopu koburu meke va noma sage i Rau,
ba kamahire si korodia va tabe Au rini si Arau.
³ Sa bulumakao si gilania sa tie pu tagona sa,
meke sa don'ki tumae nia sa vasina pu
hoke ganigani si asa pa vetu tanisa nana
palabatu,
ba sa butubutu Izireli lopu tumae nia,
meke sari Qua tinoni lopu hite gilana Au.”
⁴ Kei, na butubutu kaleana,
na tinoni siñi i na sinea,
na kobi tie tavetavete va kaleana,
kobi koburu sekesekeidi!
Ele kilua arini se Zihova;
veko pania rini sa Tamasa Hopena pa Izireli
meke va mudi ia rini si Asa.

⁵ Na vea ke kaqu ta seke nono la tu si gamu?
Na vea ke va karikari nono la tu?
Sa doduruna sa batumia si ele bakora,
meke sa doduruna sa bulomia si ele ta sigiti.

---

* **1:1** 2 Bañ 15:1-7, 15:32 kamo hinia 16:20, 18:1 kamo hinia 20:21; 2 Koron 26:1 kamo hinia 32:33

6 Podalae pa ola nenemia meke kamo pa batumia
 si tale bakoradi beto mo.
 Na bakora hite meke na tubu
 meke bakora nomadi si koa;
 lopu tava viadi babe ta hade
 babe tava magogoso pa oela.

7 Sa mia popoa si ele ta huara va kaleana
 sari mia vasileana si ta sulu pa nika;
 sari mia pepeso si vagi pani rina tie pa votiki
 popoa
 sipu korapa dono toto mia mo,
 meke doduru likakalae si ta huara palae koa
 rini.

8 E Zerusalema leleana mo telena si turu hola,
 guana keke ipi pa inuma vaeni,
 na ipikale pa inuma deri,
 guana keke vasileana nomana sapu vari
 likohae nia na kana.

9 Be lopu va toa hola i e Zihova Tadi na Qeto
 Minate si ka visavisa tie pa butubutu
 Izireli, si kote ele ta huara gua tu Sodomu
 meke Qomora si gita,*

10 Mi avosia sa zinama te Zihova,
 gamu na tie tuturana pa Sodomu;
 va taliņa la koari na tinarae tanisa Tamasa,
 gamu na tinoni pa Qomora!

11 Zama guahe se Zihova, “Sari soku navulu
 vinukivukihi tamugamu,
 si nasa si arini koa Rau?
 Ele pada mo sari mia vinukivukihi va uququ,

---

* 1:9 Zen 19:24; Rom 9:29

- sari vinukivukihi sipi kokoreo na deana
 kurukuru nobokodi;*
- Arau lōpu qetu ni sari na vinukuvukihi
 ehara bulumakao, lami, na qoti.
- 12 Totoso mae si gamu pa kenuqu pude vahesi
 Au,
 esei garunu gamu pude taveti saripu gua
 arini,
 pude va enei pa korapa Qua Zelepade sari
 kurukuru?
- 13 Beto, mamu lōpu paleke mae ni sari na
 vinariponi loke laedi!
 Sari mia vina uququ oto huda si humaņa
 hikare hola Au.
- Meke sari mia Inevana Sidara Vaqura, Sabati,
 meke sari na mia vinarigara koari na rane
 arilaedi,
 si koroqu ni Rau sari mia vinarigara
 kaleanadi arini.
- 14 Kana hola i Arau sari mia Inevana Sidara
 Vaqura meke sari na rane hopedi.
 Guana keke pinaleke mamatana si arini koa Rau;
 ele mabo ni Rau.
- 15 Totoso repaha sage ni gamu sari limamia pa
 vinaravara,
 si va paere i Rau sari mataqu koa gamu;
 be vea varavara va soku gua si gamu,
 ba lōpu kote va avoso si Rau.
 Ura sari limamia si tale eharadi.
- 16 La huve, mi va via puleni gamu.
 Paleke taloa ni pa kenuqu sari mia tinavete
 kaleadi!
 Mamu beto, lōpu tavete va kaleana pule.

---

* **1:11** Em 5:21-22

- 17 Podalae tumae nia pude tavetavete va
leana!
Hata ia sa vinilasa tonotona,
mamu tokani saripu ta nonovala.
Mi lavelave ni sarini pu eapa
meke toketoke ni sari na hiniva tadi na
naboko.
- 18 Kamahire mae, mada vari vivinei nia sa
binalabala.
Vea zinara gua sari mia sinea,
ba kote tava via guana sinou.
Vea zinara sisigiti gua si arini,
ba kaqu tava keoro guana vulu.
- 19 Be kekere si gamu meke va tabe Au,
si kaqu hena i gamu sari ginani leadi koasa
pepeso;
- 20 ba be koromia pude va tabe Au gamu,
si kaqu tava mate si gamu koasa vedara
tanisa mia kana,”
zama gua se Zihova.

Lopu Va Tabe sari Tie pa Zerusalem

- 21 Dotu, sa vasileana nomana sapu ta ronuna
si ta evanae na maqota!
Tatasana si na popoa omunia na vinilasa
tonotona;
tie tonotodi mo si koa vasina,
ba kamahire si na tie va mate tie mo si koa.
- 22 Zerusalem, mua siliva si evanae remoremo
mo,
sa mua vaeni ninirana si henia na kolo.
- 23 Sari mua koimata si na tie va guguedi la koe
Zihova,

na baere tadi na tie hikohiko;
 doduru arini si vagi golomo poata koari tie
 kaleadi,
 meke hoke tepa vinariponi,
 ba korodia lavelave ni sari koburu pu eapa,
 meke lopu hiva va avosi rini pa vinaripitui
 sari ginugua tadi na naboko.

24 Gua ke, zama se Zihova, sa Tamasa tadi na
 Qeto Minate pa Mañauru,
 sa Tamasa Ninirana tadi pa Izireli,
 “Ego, kaqu hobequ si Rau koari na Qua kana,
 meke kaqu noso sari tinasuna evaṅi ri na tie
 va gugue mae koa Rau.

25 Sa Limaqu si kaqu va taliri atu nia Rau koa
 gamu;
 kaqu va via pani Rau sari na remoremo,
 kaqu va via gamu Rau guana va via siliva pa
 nika.

26 Kaqu veko pule i Rau sari mia koimata gugua
 pukerane,
 mia tie totoli gilaedi gua tatasana.

Mudina asa si kote ta pozae
 na vasileana toṅotona sa Zerusalema,
 na vasileana ta ronuna.”

27 Zaione si kote ta harupu pa vinilasa toṅotona;
 arini pu kekere pule si kaqu siṅo va gore-
 vura pa tinoṅoto.

28 Ba arini pu korodia va tabea si Asa meke tavete
 va kaleana si kaqu tava huara inete;
 meke arini pu kilua se Zihova si kaqu tava
 mate.

29 Kote kurekure ni gamu sari mia vinahesi beku
 sapu ele qetuqetu ni gamu;

kote talotana ni gamu sari na inuma tava madidi
 koari na beku.
 30 Kote gua keke huda nomana sapu harahara
 elona si gamu,
 guana inuma sapu loke kolona.
 31 Sa tie ninira koa gamu si guana remoremo
 huda popadi,
 meke sari nana tinavete si guana pidala
 nika;
 sari karua beto si kote sulu varigara,
 meke loke tie kote boka va matea sa nika.

2

Sa Binule Loke Vina Betona *(Maika 4:1-3)*

¹ Hie si va dogoro nia sa Tamasa koe Aisea sa
 tuna Emosi pa guguana sa butubutu Ziuda meke
 sa popoa Zerusalem:

² Koari na rane mumudi,
 sa togere vasina turu sa Zelepade te Zihova si
 kote ta evanae,
 na nati togere si asa koari doduru;
 na kote ululu holani sa sari na togere.
 Soku butubutu si kote totolo la vasina, pude la
 vahesi.

³ Soku tie si kote la vasina meke zama,
 “Aria, mae mada sage la koasa togere te Zihova,
 koasa vetu tanisa Tamasa te Zekopi.
 Kote va tumatumaeni gita Sa sari Nana hiniva,
 pude mada ene luli sari Nana sirana.”
 Sa tinarae si kaqu vura gua pa Zaione,
 meke sa zinama te Zihova si kaqu mae gua
 pa Zerusalem.

⁴ Kaqu varipitui ni Sa sari na butubutu lavata,

meke kaqu variva tonoto ni Sa sari na
 ninominomi tadi soku navulu tie.*
 Kote tavetavete ni rini sari dia vedara pude geli
 ni pepeso rini pude lelete,
 meke sari dia hopere si pude evanae na
 magu kotokotoana lelana huda vaeni.
 Na butubutu si lopu kaqu varipera la koasa keke
 butubutu,
 babe padaraku aqa nia sa vinaripera.

⁵ Mae, gamu na tutina e Zekopi,
 mada ene pa korapana sa kalalasa te Zihova!

Saripu Vahesi Puleni si Kaqu Tava Kilasa

⁶ Ura e Zihova si ele veko pani sari Nana tinoni,
 sari na tie pa tutina Zekopi!
 Na siñi i na vina hinokara tadi pa kali gasa
 rimata;
 hoke tavetavete potana, babe hata tinokae
 koari na tomate gugua ari pa Pilisitia,
 meke baere i rini sari tie vahesi beku.
⁷ Sa dia popoa pa Izireli si siñia na siliva meke
 qolo,
 loke vina betona sa dia tinagotago.
 Sa dia popoa si siñia na hose,
 meke loke vinabetodi sari na dia totopili
 varipera.
⁸ Sa dia popoa si siñia na beku;
 vahesi rini sari tiniona taveti rini pa lima-
 dia,
 pa kakarutudi tavete ni rini.
⁹ Ke sa tie si kaqu tava pepekae
 meke sari tinoni si kaqu kurekure;

---

* 2:4 Zol 3:10

Mu lopu taleosoni.

- 10 Kote name nuquru la pa bae koari na toqere,
 la tome pa korapa pepeso si arini,
 pude tome nia sa tinanaziri te Zihova
 meke sa ninedala variva magasana tanisa
 Baṅara.*
- 11 Sari matana sa tie doṅo pule nia si kote tava
 kurekure
 meke sa vinahesi pule tanisa si kote tava
 pepekae;
 e Zihova eke mo si kaqu tava lavata pa rane asa.
- 12 Koa nana sa rane te Tamasa Tadi na Qeto
 Minate
 pude va kilasi sarini pu vahesi puleni meke
 doṅo va sage puleni,
 meke va pepekae i sarini pu va ululu puleni.
- 13 Kote maho goreni Sa sari doduru huda sida
 ululudi pa Lebanoni,
 meke sari doduru huda oaku nomadi pa
 Basani.
- 14 Kote va memehi Sa sari doduru toqere,
 meke sari na toa ululudi.
- 15 Kote daku goreni Sa sari doduru vetu hake-
 hakeina ululudi
 meke sari doduru goba vari likohae pa
 vasileana.
- 16 Kote va lodu pani Sa sari doduru vaka ene
 holuholu,
 meke doduru vaka leleadi.
- 17 Sa vina titie tana tie si kote tava gore palae,

---

* **2:10** Rev 6:15; 2 Tes 1:9

meke sa vinahesi pule tana tie si kote tava pepekae.

E Zihova eke mo si kote tava ovulu sage koasa rane asa,

¹⁸ meke sari doduru beku si kote lopu koa beto.

¹⁹ Pana kamo se Zihova pude niu ia sa popoa pepeso,

si kote name nuquru pa pou pa korapa pepeso sari Nana kana.

Kote tome nia rini sa tinanaziri te Zihova pa korapa bae pa kali toqere,

pa minatagutu si kote tome nia rini sa ninedala variva magasana tanisa Banara.

²⁰ Koasa rane vinaripitui asa si kote gona pani rini

la koari na kurezu na veke

sari dia beku siliva na qolo

saripu taveti rini teledia pude vahesi i.

²¹ Kote govete nuquru la pa korapa bae si arini, la tome koari na patupatu pa kali toqere.

Kote podekia rini pude tome nia sa tinanaziri te Zihova

meke sa ninedala variva magasana tanisa Banara

pana gasa si Asa pude niu ia sa popoa pepeso.

²² Noso, lopu veko la nia sa mua rinaerane pa tie,

ura na tie mo si asa pu sino nia mo isuna.

Na sa sa laena sa tie?

3

Sa Tinahuara pa Zerusalemā

- ¹ Kamahire doṅo la, se Zihova,
 sa Tamasa Tadi na Qeto Minate,
 si nama pude vagi pania koe Zerusalemā meke
 Ziuda
 sari vinari tokae meke vinari poni tadi na
 tie,
 doduru vasina pu mae guadi sari ginani meke
 kolo,
- ² sari dia varane meke dia tie varipera,
 dia tie varipitui meke dia poropita,
 dia tie matemateana meke dia tie totoli,
- ³ dia palabatu koasa qeto minate meke palabatu
 vasileana,
 dia palabatu qavuna, matazoṅa pa tinavete
 lima, meke tie vakuvakutae.
- ⁴ Zama se Zihova, “Na koburu kote poni ni Arau
 pude na dia koimata;
 na koburu mo pude qavuna ni.”
- ⁵ Sari tinoni si kote vari ṅonovali teledia,
 keke tie kote ṅovalia si keke tie, na turāṅana
 kote ṅovalia si keke turāṅana.
 Sari tie vaqura kote razai sari tie koadi,
 sari tie kaleadi kote korodia luli sari dia
 palabatu.
- ⁶ Keke tie si kote harupu vagia si keke ari tasina
 pa vetu tanisa tamadia, meke zama,
 “Agoi si ari mua poko hade, agoi mamu tuturāṅa
 koa gita;
 mamu kopu nia sa vasileana ta huarana
 hie!”
- ⁷ Ba koasa rane asa si kote olaṅa si asa,

“Arau lopu boka salania sa ginugua hie.
 Arau loke qua poko na ginani pa qua vetu.
 Lopu va koimata au koari na tie hire.”

- ⁸ Ura, Zerusalem si tubarae nia,
 meke Ziuda si hoqa nia.
 Sari dia zinama si va karikari la koe Zihova,
 va ekeki si arini pa Kenuna.
- ⁹ Sa dinono mo pa isumatadia si va sosode
 puleni;
 va dodogoro ni rini sari dia sinea gua ari tie
 pa Sodomu;
 lopu podekia rini pude tomei.
 Ke kote kamoi tinasuna si arini!
 Teledia mo va tutuvu puleni sa tinasuna.
- ¹⁰ Tozi ni sarini pu tonoto sapu kote leana mo si
 arini,
 ura, kote hena valeani rini sari vuadi ri dia
 tinavete.
- ¹¹ Ba sari tie kaleadi si kote kamoi tinasuna!
 Kaqu vagia rini vuana sapu tavete lani rini koari
 votiki tie.
- ¹² Ari na tie vaqura novali sari Qua tie,
 meke ari barikaleqe na koimata ni si arini.
 Gamu na qua tinoni, ari mia tie tuturana, si ta
 turaña va seu gamu;
 garunu gamu rini pude lulia sa sirana seana.
- ¹³ Zihova si habotu pa Nana habohabotuana pa
 vetu varipitui;
 gasa turu si Asa pude pitui sari Nana tinoni.
- ¹⁴ Zihova si podalae pitui

sari na palabatu na koimata koari Nana tinoni;

“Gamu na novalia sa Qua inuma vaeni;
na likakalae tadi na habahuala si sini pa mia vetu.

¹⁵ Na sa gua ke noṇovali gamu sari Qua tinoni meke luli mia hiniva koa rini pu habahuala?” isana gua si zama vura nia sa Baṇara, Zihova Tadi na Qeto Minate.

¹⁶ Zama se Zihova,

“Va titie hola sari na barikaleqe pa Zaione,
va gelegele rua pana ene lamae si arini,
sari mata dia si liṇana hata tie pude roroi gua,
sari inene si vari tatai meke va doṇodoṇo lea gua,
meke sari na hokata vinasari pa tuṇutuṇu nene si vevevehe kumana.

¹⁷ Gua ke kote la se Zihova meke va kamo ni tubu sari batudi rina barikaleqe pa Zaione;
kote la se Zihova meke va golu beo i sari batu dia.”

¹⁸ Koasa rane vinari pitui asa si kaqu saputu pani e Zihova sari doduru tiṇitoṇa vina titie tadirini: sari hokata pa tuṇutuṇu, pusi batu, paku sivara; ¹⁹ sari vikulu talina, hokata pa lima, meke poko paere isumata; ²⁰ sari poko vinasari pa batu meke seni pa nene, poko pusi pa kopete, lumu humaṇa lea, na dia vina roro; ²¹ sari na rini pa kakarutudi meke pa isudi; ²² doduru poko tolavaedi, poko gele, poko korapae, poko hake ulue, meke huneke vovoina poata; ²³ meke sari

qelasi tiroana, poko maramara, haqese, toropae patu nedala, meke sari hadehade batu.

²⁴ Kote humaņa hikare si arini, meke lopu humaņa lea;

na iku si pusi pa kopete meke lopu na poko; na golu batu meke lopu na kalu doņo lea;

na poko baika meke lopu na poko tolavaedi; na kinurekure meke lopu na dinono lea.

²⁵ Sari mua tie si kote mate pa vedara, sari mua varane si kote mate pa vinaripera.

²⁶ Sari na sasada koasa goba pa Zaione si kote lukalukana meke kuliusu;

kote guana barikaleqe dododohona meke habotu pa pepeso sa vasileana.

4

¹ Koasa rane asa, ka zuapa barikaleqe kote tuqe vagia si keke tie

meke zama, “Haba gami!

Telemami kote hata ginani meke poko; malumu gami mo pude ta poza nia sa pozamu.

Mu vagi pania sa mami kinurekure!”

Kaqu Tava Vaqura Pule sa Popoa Zerusalem

² Koasa rane asa, sa Lelaņaana e Zihova si kote tolavaena meke marilaena; meke sa vuana sa pepeso si kote na qinetuqetu meke tinolava tadi pu koa hola pa Izireli. ³ Arini pu koa hola pa Zaione, pu lopu taluarae pa Zerusalem,

si kote ta pozae hopedi, arini pu ta kubere pozadi meke korapa koa pa Zerusalem. ⁴ Meke kote vulasa pani e Zihova sari na sinea tadi na barikaleqe pa Zaione, kote va via pani Sa sari

ehara pa Zerusalemā pa korapa Maqomaqona
 Sa pa vinaripitui meke pa nika. ⁵ Meke kote
 tavetia e Zihova koarini pa toqere Zaione, meke
 koari doduru pu varigara vasina, si keke lei pana
 rane meke na hurunu nika pana boni, meke sa
 ninedala te Tamasa si kaqu nobia sa doduruna
 sa vasileana nomana.* ⁶ Kote na ipi si asa pude
 aqoro koasa nada pana rane meke na vasina
 pude tome koari na ruku na raneboni.

5

Sa Kinerana sa Inuma Vaeni

- ¹ Maqu kera ponā si asa pu tataru nia rau,*
 na kerana sa nana inuma vaeni:
 Asa pu tataru nia rau si tagoa si keke nana inuma
 vaeni pa keke kali toqere masuruna.
- ² Gelia sa sa pepeso meke okipani sa sari patu,
 meke letei sa sari vaeni ta vizatadi.
 Kuria sa si keke vetu hakehakei ululuna pa
 korapana
 meke tavetia sa sa patu munamunala vaeni.
 Beto si aqa ni sari qurepi^d pude sagana,
 ba sari doduru qurepi si pasa beto.
- ³ Ke zama sa qua baere, “Kamahire gamu pu koa
 pa Zerusalemā meke pa Ziuda,
 mi varipitui ni gami, sa Qua inuma vaeni
 meke Arau.
- ⁴ Sa beka si lopu tavete ponā Rau sa Qua inuma
 vaeni?
 Na doduru si ele tavete ponā mo Rau.
 Ba totoso hata qurepi leanadi Rau,

* **4:5** Ekd 13:21, 24:16   * **5:1** Mt 21:33; Mk 12:1; Lk 20:9

si na vea ke poni Au qurepi kaleanadi tu sa?

⁵ Ke Maqu tozini gamu
sapu kote tavetia Rau koasa Qua inuma
vaeni:

kote vagi pania Rau sa bara pa vari likohaena sa,
pude mani ta novala palae;
meke kote huara pani Rau sari gobana sa,
pude mae sari kurukuru meke neti va gore
pania.

⁶ Kote va emata pania Rau si asa,
lopu kaqu va tana pulei Rau sari na vaeni
babe geli pulea sa pepeso;
ba na hiqohiqo rakihi si kote toqolo vasina.
Meke kote tozini Rau sari na lei
pude lopu kaqu va hoqa nia ruku.”

⁷ Sa inuma vaeni te Zihova Tadi na Qeto Minate,
asa sa butubutu Izireli
meke sari tiena sa popoa Ziuda,
arini sa inuma sapu qetuqetu nia Sa.
Ke na vinilasa tonotona si dono hata ia Sa, ba na
ehara tu si dogoria Sa;
hata tinonoto gua, ba na kabodi ri na tie
sigitidi mo si avosi Sa.

Sa Kinaleana Tavetia ri na Tie

⁸ Mi talotana gemi si gamu pu holu va sokua sa
vetu
meke vari hoda lamo sa vinagi pepeso,
osolae loke lolomo si koa
meke telemia mo si koa pa pepeso.

⁹ Zihova Tadi na Qeto Minate si zama vura nia
meke avosia rau sapu guahe:
“Hinokara sapu sari vetu nomadi si kote kokoba,

- sari vetu leleadi si kote loke tie koai.
- 10 Sa inuma vaeni sapu pa pepeso manege puta eka nomana si kote vesu lita vaeni mo va vura ia.
Ka manege puta tela kiko huiti si kote va vura keke tela vua kiko huiti mo.”
- 11 Mi talotana gamu pu tekulu vaqavaqasa pude hata vaeni meke naponapo pu koa kamo korapa boni osolae va viviri i na vaeni.
- 12 Tago mike, na likakalae kerakera si arini tana totošo pa dia inevana, na tabarini, ivivu, meke na vaeni, ba loke dia binalabala la koari na vina tana te Zihova, loke pinamana koari Nana tinavete.
- 13 Gua ke sari na Qua tinoni si kaqu ta raovo vagi la pa votiki popoa, sina lopu tumae Nau rini; sari dia niha si kote mate pa inovia meke sari na tie hoborodi si kote mate pa memeha.
- 14 Gua ke sa lovu si kote ena hiva gani hola, meke kote va nanara va labea sa sa nuzuna; vasina kote gore beto la sari hiteke na lavata meke saripu viviri na noveorodi tugo.
- 15 Ke sari tie si kote tava kurekure meke sari na tinoni si kote tava pepekae, meke sari matadi ri pu vahesi pule ni si kote tava kurekure.
- 16 Ba e Zihova Tadi na Qeto Minate si kaqu tava lavata koasa Nana vinilasa tonotona, meke sa Tamasa Hopena si kote va bakalia sa Nana minadi koasa Nana tinoṅoto.

- 17 Sari na sipi si kote ganigani pa dia pepeso duduli;
meke sari na lami si kote deña koari na vasidi ta huaradi tadi na tie tagotago.
- 18 Madi talotaña si arini pu ririhia sa dia sinea koari na iku kokoha,
sari kinaleana koari na aroso nomadi.
- 19 Madi talotaña sarini pu zama, “Va bebeno ia sa Tamasa,
va tuturei ia sa Nana tinavete pude mada dogoria.
Va kamo mae ia,
va kamo mae ia sa hiniva tanisa Tamasa Hopena pa Izireli,
pude mada tumae nia.”
- 20 Madi talotaña sarini pu poza nia leana sapu kaleana
meke va kaleana ia sapu leana,
sarini pu va huporo ia sapu kalalasa
meke va kalalasa ia sapu huporo,
sarini pu va lomoso ia sapu pasa
meke va pasa ia sapu lomoso.
- 21 Madi talotaña sarini pu gilae pa matadia teledia
meke tumatumae gua pa dia binalabala teledia.
- 22 Madi talotaña sarini pu varane pa napo vaeni
meke bokaboka hola pa heni napo ñiniradi,
- 23 sarini pu vagi tinabara golomo meke rupahi sari pu sea,

meke korodia poni tinonoto sari pu hinokaradi.

24 Ke gua sapu gani na nika sari rerequtu popadi meke sari duduli popadi si ta onolo toa pa nika,

si kaqu gugua rina huda sapu popozu karosodi si arini,

meke ta givusu taloa havorodi guana kavuru;

sina ele kilua rini sa tinarae te Zihova Tadi na Qeto Minate,

meke korodia nia rini sa zinama tanisa Tamasa Hopena pa Izireli.

25 Gua ke sa tinanaziri te Zihova la koari Nana tinoni si halala;

sa Limana si ovulu sage meke nama pude seke goreni.

Sari togere si niu,

meke sari tini tie matedi si guana remoremo pa sisiraṅa.

Gua ba sa tinanaziri te Zihova si lopu rizu taloa, sa Limana si ovulu sage eko mo, nama pude seke.

26 Ovulu sage nia Sa sa pitipiti varipera pude titioko va mae i sari na popoa pa seu,

meke hiovo la i Sa sarini pa vina betona sa popoa pepeso.

Ke taluarae mae gedi hire,

rerege meke tuturei hola!

27 Lopu keke arini si mabo babe ta tubarae,

lopu keke si rodoko babe puta;

lopu keke iku sapu dokoho nia pa kopete si
 lozoko,
 lopu keke aroso sadolo si kumata.

28 Sari dia tupi si n̄aru,
 meke sari dia bokala si nama pude gona;
 sari ola nenedi ri dia hose si n̄inira guana patu,
 meke sari totopilidi ri na dia totopili
 varipera si viloro gua na vivirua.

29 Kurumu guana laione si arini,
 guana kurumu tadi na laione vaquradi;
 kurumu si arini toroso va matea rini si keke
 kurukuru
 meke paleke taloa nia, ura loke tie kote
 harupia.

30 Koasa rane asa si kote kurumu nia rini sa dia
 boso,
 guana ovaṇana sa lamana.

Meke be doṇo karovo la pa Izireli sari tie,
 kote dogoria rini sa huporo meke tinasuna;
 sa kalalasa ba kote opo adumia na lei hu-
 porona.

6

Tiokia Tamasa se Aisea Pude na Poropita

¹ Koasa vuaheni sapu mate se Uzaea sa baṇara,
 si dogoria rau sa Baṇara habotu pa Nana habo-
 habotuana baṇara, ululu meke tolavaena, meke
 sa poko gele tanisa si siṇia sa sa Zelepade.* ² Pa
 kali sage koa Sa si koa dia sari mateana serapimi,
 sapu hopeke onomo tatapurudi: karua si nobi ni
 isumata rini, karua si nobi ni tinidia, meke karua
 si tapuru ni rini. ³ Meke vari titioki si arini,*

* **6:1** 2 Baṇ 15:7; 2 Koron 26:23   * **6:3** Rev 4:8

“Hopena, hopena, hopena se Zihova Tadi na Qeto Minate!

Sa Nana tinolava madina si siñi koasa popoa pepeso.”

⁴ Pa mamalainidi si niu sari dedegere sasada meke sa nuqunuquruana meke siñia tunaha sa Zelepade.*

⁵ Meke zama si rau, “Tinalotaña si kamo koa rau! Kote mate mo si rau! Ura na tie mo si rau, sapu boni beruqu, meke koa turani rau sari tie sapu boni berudi, ba dogoro nia mataqu tu arau sa Bañara, e Zihova Tadi na Qeto Minate.”

⁶ Meke tapuru mae koa rau si keke mateana serapimi, na motete lerana koasa hope si nepihi vagia sa meke paleke mae nia. ⁷ Mae noti nia sa koari beruqu sa motete lerana meke zama, “Isana, ele tiqúi sa motete lerana hie sari berumu; ke sari mua sinea si ele ta vagi palae, meke ele ta leosae si agoi koari na mua tinavete kaleadi.”

⁸ Meke avosia rau sa mamalaini tanisa Bañara sapu nanasa guahe: “Esei si kote garunia Rau? Meke esei si kote na mami tie paleke inavoso?”

Meke olaña si arau, “Hiera si arau! Garunu lani au!”

⁹ Zama si Asa, “La mamu tozi ni sari tie hire: ‘Kaqu avosia na avosia mo gamu ba lopu kaqu gilania,

kaqu dogoria na dogoria mo gamu ba lopu kaqu va hinokara,’*
 kaqu va hinokara,’*

¹⁰ Sari bulodia ri tie hire si mu va nabui;

* 6:4 Rev 15:8 * 6:9 Mt 13:14-15; Mk 4:12; Lk 8:10; Zn 12:40; TTA 28:26-27

va nuli sari talinadi,
 meke va behui matadi.
 Be lopu gua si kote dodogorae ni matadia,
 avavosae ni na talinadia,
 gilagilana ni na bulodia,
 meke kekere pule mae meke ta salana,” gua si
 Asa.

¹¹ Meke nanasa si rau, “Vea seunae gua, ta
 Baṅara?”

Olana si Asa:

“Osolae huara palae sari vasileana nomadi
 meke loke tie koa i,

osolae ivulu sari na vetu
 meke sa popoa si kaleana meke ta novala,

¹² osolae garunu taloa ni e Zihova Tadi na Qeto
 Minate pa seu sari doduru tie,
 meke sa pepeso pa Izireli si namu loke tie si
 koa ia.

¹³ Meke be keke pa manege koari tie si koa hola
 koasa pepeso,
 ba kaqu ta rapata meke ta sulu.

Ba gugua ari na huda terebiniti meke oaku
 sapu koa hola dadagadi mudidi ta maho
 gore,

si sa kiko hopena si kote guana dadaga te
 Izireli koasa pepeso,” gua.

7

Sa Inavoso te Ehazi sa Baṅara pa Ziuda

¹ Sipu koa baṅara pa Ziuda se Ehazi sa tuna e
 Zotamu sapu sa tuna e Uzaea, si topue la pude
 raza ia sa sa vasileana Zerusalemama se Rezini sa
 baṅara pa Siria, meke e Peka sa tuna e Remalia,

sa baṅara pa Izireli, ba lopu boka va kilasia rini si asa.*

² Ego sa baṅara pa Ziuda si ta tozi sapu, “Sa geto minate te Siria si ele variva egoi la koari pa Iparemi,” gua. Ke sa bulona e Ehazi meke tadi kasa nana tinoni si neneqara, na matagutu, gua ri na huda sapu niniu toতোসো গিবুসি.

³ Ke zama se Zihova koe Aisea, “Mu la, agoi meke sa tumu koreo se Seara Zasubi*, mamu tutuvia se Ehazi pa sirana la pa vasina nuzapa va popa poko vulu vaquradi sari tie, tata koasa gineli kolo sapu vagi kolo koasa Kopi Kali Sage.

⁴ Mamu tozi nia si asa, ‘Mu kopu, mamu lopu matagutu. Lopu talotana nia sa tinanaziri tadi Rezini meke Peka, sari karua huda itito matedi arini. ⁵ Uve, sari baṅara pa Siria meke Izireli si ele kuhana nigo rini, meke zama, ⁶ “Aria mada la rapatia si pa Ziuda; mada la teuru pania meke vari paqaha rua nia pude na nada, meke mada va baṅaria sa tuna e Tabili vasina,” gua.’ ⁷ Ba gua hie si zama nia e Zihova Baṅara:

‘Sa rinapata si lopu kaqu gorevura,
lopu kaqu ta evana si asa.

⁸ Ura sa niniranira te Siria si pa Damasikasi mo, sa nana vasileana nomana, meke sa niniranira te Damasikasi si koe Rezini, sa nana baṅara.

Meke pa korapana onomo navulu lima vuaheni, si kote ta huara inete se Izireli, meke lopu kote koa hola guana butubutu tinoni.

---

* **7:1** 2 Baṅ 16:5; 2 Koron 28:5-6   * **7:3** Sa ginuana sa pozana Seara Zasubi si “Sari tie koa holadi si kaqu pule mae.”

⁹ Sa n̄niran̄ira te Izireli si koe Sameria, sa nana vasileana nomana, meke sa n̄niran̄ira te Sameria si koasa nana ban̄ara, se Peka sa tuna koreo e Remalia. Be lopu turu va n̄nira si agoi koasa mua rinanerane, si lopu kaqu boka va turu va nabu igo Arau, gua si Asa.”

Sa Vina Gilagilana sa Pozana Imanuela

¹⁰ Meke zama pule se Zihova koe Ehazi, ¹¹ “Mu tepa la nia koe Zihova si keke vina gilagila, be lohi hola nia sa sa popoa tadi tie matedi, babe ululu hola nia sa man̄auru.”

¹² Ba olaña se Ehazi, “Lopu kaqu tepa si rau; na koroqu podekia rau se Zihova.”

¹³ Ke zama se Aisea: Va avoso, agoi sa tuna Devita! Vegua, lopu ele pada mo sapu hoke va maboi goi sari tie? Vegua kaqu va maboa tugo goi sa Tamasa? ¹⁴ Ego, e Zihova telena kote poni igo si keke vina gilagila: Keke vineki vaqura* si kote aritiana meke kote podoa sa si keke tuna koreo, meke kote poza nia Imanuela* sa si Asa.*

¹⁵ Kote napo meleke meke hena zipale* si asa pana ele tumae nia sa pude veko pania sapu

---

* **7:14** Sa zinama Hiburu sapu ta ilirae vineki vaqura sa ginuana sa si boka la gua pa barikaleqe vaqura meke vineki vaqura tugo. Sa ginuana vineki tivilolosona si mae gua pa zinama Quriki koari na Kinubekubere Hope Vaqura. * **7:14** Sa ginuana sa pozana Imanuela si, “Tamasa si koa koa gita.” * **7:14** Mt 1:23 * **7:15** Zama nia Aisea sapu lopu sana kote podalae si keke toso tasuna. Pa binalabala tadirini meleke meke zipale sina ginani leadi pu kote henai sa koburu sina lopu soku tie koa holadi koasa popoa.

seana meke vizatia sapu tonoto. ¹⁶ Ba sipu lopu ele tumae nia sa koreo pude veko pania sapu seana meke vizatia sapu tonoto, si sari pepeso tadi karua banara saripu matagutu ni goi si kote ta huara ilasa. ¹⁷ “Meke kote va kamo nia e Zihova koa goi, mua butubutu, meke koasa mua tatamana, si keke totoso sapu lopu ele gua, seunae gua paqaha se Iparemi koe Ziuda. Kote garunu mae nia Sa sa banara pa Asiria.”

¹⁸ Koasa rane asa si kote hiovo la se Zihova, meke tioki sari dodoa pa kali tototolo pa Izipi meke sari na zipale pa popoa Asiria. ¹⁹ Kote rovana mae si arini meke koa koari na tabahoara, na bae patu, na hiqohiqo rakihi, meke tata koari na kopi. ²⁰ Koasa rane asa si kote tabaria e Zihova si keke tie kotokoto kalu pa kali la pa Ovuku Iuparetisi, sa banara pa Asiria, pude neri ia sa batumu meke sari kalu pa nenemu, meke pude pana pania sa gumimu tugo. ²¹ Koasa rane asa si pude bokaboka keke tie, meke kote boka kopu nia na va toa hola ia si keke bulumakao meke karua qoti. ²² Gua ba kote soku pada mo sa meleke ta vagi koa rini, meke kote hena meleke nadina si asa. Arini pu koa hola pa pepeso si kote hena meleke nadina meke zipale. ²³ Koasa rane asa, koari na inuma vaeni taguedi, sapu koa i na tina vaeni sapu pada keke tina siliva hinoludi, si kote toqolo sini na hiqohiqo rakihi. ²⁴ Na tie hukue si kote la vasina, tanini na dia bokala na tupi, ura sa pepeso si kote tale hiqohiqo rakihina. ²⁵ Sari na toqere sapu masurudi meke hoke koa i na inuma si kote koa i na hiqohiqo rakihi; kote na vasina tadi na bulumakao, sipi, meke qoti pude

koa gani duduli.

8

Sa Tuna Aisea si na Vina Gilagila koari na Tie

¹ Zama se Zihova koa rau, “Mu vagia keke pepa tana kubekubere ta viqusuna, nomana, mamu kubere va bakalia vasina sa pozapoza hie: ‘Mahea-Salala-Hasi-Bazi,’ gua. ² Meke kote tioki Rau sari Uraea sa hiamā meke Zakaraea sa tuna e Zeberekaea, karua tie ta ronudi, pude va sosode poni Au.”

³ Meke la puta turania rau sa qua barikaleqe, meke aritiana si asa meke podoa sa si keke tuna koreo. Meke zama se Zihova koa rau, “Mu poza nia ‘Mahea-Salala-Hasi-Bazi.*’ ⁴ Sipu lopu ele tumae nia sa koburu pude zama ‘Papa’ meke ‘Mama’, si sari tinagotago pa Damasikasi meke sari tinitoṅa ta hikodi pa Sameria si kote ta paleke taloa beto koasa baṅara pa Asiria,” gua.

Sa Baṅara pa Asiria si Korapa Mae

⁵ Zama pule mae koa rau se Zihova:
⁶ “Sina kilua ri na tie pa Ziuda
 sa tototolo bulebulena pa Saelo,*
 meke qetuqetu nia rini sa baṅara Rezini
 meke sa baṅara Peka.
⁷ Ke kote la se Zihova meke va raza ni koa rini
 sa baṅara pa Asiria, meke sa nana qeto
 minate,

---

* **8:3** Sa ginuana sa pozapoza Mahaea-Salala-Hasi-Bazi si “Aria-Hikohiko-Tuturai-Zau-Vagi.” * **8:6** Saelo si na popoa koa ia sa Ipi hopena meke e Zihova pukerane.

sapu kekenoño guana na naqe ninirana pa ovuku.

Kote sage sa naqe
meke holani sari taqelena,

⁸ meke kote totolo ninira meke nuquru la pa Ziuda,
kote sini sage vasina osolae kamo pa asedi rina tie.

Kote repahi sa naqe sari tatapuruna meke nobi betoa mo sa sa doduruna sa popoa Ziuda.
Kei Imanuela! Tamasa, Mu koa turana gami.”

⁹ Mi matagutu, gamu pa votiki butubutu!
Mi va avoso, gamu pa popoa seu.

Mi va qaqiri pude varipera, ba mi matagutu!
Uve, qaqiri pude varipera, ba mi matagutu,
sina kaqu tava kilasa si gamu.

¹⁰ Mi rove valeania kote vegua sa rinapata, ba kote loke laena;
mi tavete vura nia sa hiniva pude varipera,
ba lopu kote boka tugo;
ura sa Tamasa si koa turana gami.

Va Balau ia e Zihova sa Poropita

¹¹ Meke zama se Zihova koa rau, meke sa limana ninirana si va hake mae nia Sa koa rau; va balau au Sa si arau pude lopu lulia sa hahanana tadi na tinoni. Zama si Asa:

¹² “Lopu poza nia vinariva egoi koari na kana pude huaria sa binanara
sari doduru ginugua sapu ta pozae vinariva egoi koari na kana;

mu lopu matagutu ni gua sapu matagutu ni ari
kasa,

meke lopu holoqoru ni si arini.*

¹³ E Zihova Tadi na Qeto Minate eke mo si kote
va hope ia goi,

Asa eke mo si kote pamaña nia goi,

Asa eke mo si kote matagutu nia goi,

¹⁴ meke Asa si kote na tometomeana;

ba koari na tie Izireli meke Ziuda si kote na
patu si Asa sapu kote va tubarae i sari na tie,

meke na patu sapu va hoqai sari na tie,

meke koari tie pa Zerusalemata si kote

na sipata meke na sipele si Asa.*

¹⁵ Soku arini si kote ta tubarae;

kote hoqani meke lopu boka gasa turu pule

kote ta sipata vagi meke ta raovo taloa.”

*Na Vina Balau koasa Tinepa Tinokae koari na
Tie Matemateana*

¹⁶ Kopu nia sa Inavoso te Tamasa,

meke va naqitia sa Qua kinorokorotae, gamu
na qua disaepeli.

¹⁷ Arau kaqu aqa nia se Zihova,

sapu taliri va seu koari na tuna Zekopi.

Koa Sa si kaqu vekoa rau sa qua rinañerane.*

¹⁸ Hiera si arau, meke sari na koburu pu poni
au e Zihova. Gami sari na vina gilagila meke na
vina nonoga pa Izireli ta garunu mae gua koe
Zihova Tadi na Qeto Minate, Asa pu koa pa toqere
Zaione.*

---

* **8:12** 1 Pit 3:14-15   * **8:14** 1 Pit 2:8   * **8:17** Hib 2:13   * **8:18**
Hib 2:13

19 Pana tozi nigo ri tie pude nanasi sari na tie matemateana na tie sabusabukae, saripu hoke manamanasa na qimuqimutu sapu vea, lopu kote nanasa la tu sari tie koasa dia Tamasa? Na vegua ke kaqu nanasa poni tu sari tie toadi koari tie matedi? 20 Mu doño la koasa tinarae meke inavoso te Tamasa! Pana lopu luli rini sari Nana zinama, si na loke dia kalalasa si arini.

Na Totoso Tasuna si Kamo

21 Nunala meke ovia, ke kote ene vilorae ia rini sa popoa; totoso ovia mate, si kote bugoro si arini meke ta naziri, meke kote doño sage si arini meke leve nia rini sa dia banara meke sa dia Tamasa. 22 Meke kote tiro gore ia rini sa pepeso, meke na tinasuna, na hinuporo variva matagutu mo si kote dogoria rini. Meke kote ta oki la si arini koasa vasina sapu huporo dudukurumuna,

9

1 ba sa totoso huporo meke talotana si lopu kaqu koa hola.

Sa Banara sapu Korapa Mae

Pukerane si va kurekure i Tamasa sari butubutu Zeboloni meke Napitalai, ba koari na rane vugo repere si kote va lavatia Sa sa popoa Qaleli tadi na tie Zenitailo^d. Sa popoa sapu koa ia sa sirana mae gua koasa kolo Meditareniani karovo la pa kali Ovuku Zodani.*

2 Saripu ene pa hinuporo*
si dogoria si keke kalalasa nomana;

---

* 9:1 Mt 4:15   * 9:2 Mt 4:16; Lk 1:79

sarini pa popoa hupohuporona vasina tata sa
 minate
 si pelara vura i na kalalasa.

³ Agoi va noma ia sa butubutu Izireli
 meke hoda ia Agoi sa dia qinetuqetu;
 qetuqetu si arini pa Kenumu
 qetu gua ari tie totošo pakepakete pa inuma,
 qetu gua ari na varane totošo vari hia ni ri sari
 vinagi pa mudi vinaripera.

⁴ Gua sapu tavetia Goi koasa totošo va kilasia Goi
 sa qeto minate tadi pa Midiani,
 si huara pania Goi sa ioki^d sapu ta mamata
 nia arini,
 sa huda sapu pilivarata pa avaradi,
 meke sa kolu sekesekeana tanisa tie
 nonoŋala.

⁵ Sari buti tadi na varane sapu ene lani rini pa
 vinaripera,
 meke sari doduru dia poko sapu tale eharadi
 si kaqu ta sulu palae,
 kaqu ta sutunu la pa nika.

⁶ Ura, koa gita si podo si keke koburu,
 keke koburu koreo si ta poni koa gita!
 Meke sa qinavuna si kote koa pa avarana Sa,
 meke kaqu ta pozae,
 Tie Varitokae Valeana pa Binalabala, Tamasa
 Heheda,
 Tamada Koa Hola, Koburu Tavia tana Binule.

⁷ Sa tinoqolona sa Nana qinavuna meke sa Nana
 binule si loke kokoina.*
 Kaqu koa baŋara si Asa pa habohabotuana
 baŋara te Devita

---

* 9:7 Lk 1:32-33

meke koasa nana binanara,
 kaqu kuria Sa meke zuka ia Sa pa ninono meke
 tinonoto
 podalae pa toতোসা meke kamoā na
 kamoā.
 Sa hiniva ninirana te Zihova Tadi na Qeto Minate
 kote va gorevura ia si asa.

Kote Va Kilasia e Zihova sa Binanara Izireli

- ⁸ E Zihova si zama vura la koe Zekopi;
 sa vinilasa hie tanisa si hoqa la koa sa popoa
 Izireli.
- ⁹ Doduru tie Izireli kote tumae nia,
 sa butubutu Iparemi meke arini pu koa pa
 Sameria,
 arini pu vahesi puleni meke dono gore tie
 si zama,
- ¹⁰ “Sari biriki si ele hoqa gore,
 ba kote kurikuri pule si gami koari na patu
 ta pegodi;
 sari huda piqi si ele ta maho beto,
 ba kote hobeni huda sida gami.”
- ¹¹ Ba ele la e Zihova meke turani sari kana te
 Rezini pude la rapata pa Izireli,
 meke garunu nono lani Sa sari doduru kana
 te Izireli koa rini.
- ¹² Ari pa Siria pa kali gasa rimata meke ari pa
 Pilisitia pa kali lodu rimata,
 si ele va puzulu pania sa popoa Izireli;
 gua ba sa tinaaziri te Zihova si lopu rizu taloa,
 sa Limana si ovulu sage eko mo, nama pude
 seke.
- ¹³ Ba sari tie pa Izireli si lopu kekere pule la koa
 Sa pu va kilasadi,

- meke lopu hata ia tugo rini se Zihova Tadi na Qeto Minate.
- 14 Ke kote la e Zihova meke seke kumatia koe Izireli sa batuna meke sa pikutuna, sari na kava nohara meke sa kuli pa kolo, pa keke rane mo;
- 15 Sa batu si ari kasa palabatu na koimata, meke sa pikutu si ari na poropita sapu hoke kokoha pa dia zinama.
- 16 Sarini pu totoi ni sari tie hire si turaṅa va sea i, meke sarini pu ta totoi si ta turaṅa va seu.
- 17 Gua asa ke e Zihova si lopu kaqu qetu ni sari tie vaqura, meke lopu kaqu tataru ni Sa sari pu eapa na naboko, sina doduru si lopu gilania sa Tamasa meke kaleadi beto si arini, tale zinama bonidi si tozi rini pa nuzudia; gua ba, sa tinaṅaziri te Zihova si lopu rizu taloa, sa Limana si ovulu sage eko mo, nama pude seke.
- 18 Hinokara huruṅu gua tugo na nika sa kinaleana; gani sa sari na hiqohiqo rakihi, sulu pania sa sa hiqohiqo pa soloso, meke sa tunahana sa si ale va toketokele sage.
- 19 Koasa tinaṅaziri te Zihova Tadi na Qeto Minate, si sa popoa si kaqu ta sulu, meke sari tie mo si na hudana sa nika; meke loke tie kote toka nia sa tasina.

20 Kote raza ia rini sa turana dia pa kali matao,
 ba kote korapa ovia tugo;
 kote vagi koasa turanadia pa kali gede,
 ba kote lopu dena tugo.

Sari tudia soti ba kote kamo henai mo rini!

21 Sari tie pa Manase kote henai sari pa Iparemi,
 ari pa Iparemi kote henai sari pa Manase;
 meke kote taliri sari karua meke raza ia si
 pa Ziuda;
 gua ba, sa tinanaziri te Zihova si lopu hite rizu
 taloa,
 sa Limana si ovulu sage eko mo, nama pude
 seke.

10

1 Madi talotana sarini pu tavete tinarae ba lopu
 pa tinoṅoto,
 sarini pu vilavilasa toka kale meke nonovali
 sari tie pa vinaripitui.

2 Korodia tokani pa vinilasa toṅotodi sari na
 malana
 meke sa tinokae si lopu ta vala koari na Qua
 tinoni.

Hiko vagi rini sari na tinago tadi na naboko,
 meke gua tugo koari koburu eapadi.

3 Na sa si kote tavetia gamu koasa rane va kilasa
 gamu sa Tamasa,
 sipu korapa mae gua pa seu sa tinahuara?

Koe sei si kote haqala la hata tinokae gamu?
 Pavei kote la va naqiti gamu sari mia tinago-
 tago?

4 Loketona pule ba kote mate si gamu pa vinar-
 ipera
 babe matagutu turani sari pu ta tuqe vagi.

Gua ba, sa tina_naziri te Zihova si lopu hite rizu taloa,
sa limana si ovulu sage eko mo, nama pude seke.

⁵ Zama se Zihova, “Mi talota_na gamu pa Asiria,
Gamu pu tavetavete ni gamu Rau pa Qua tina_naziri guana na Qua vedara!*

⁶ Garunu la nia Rau se Asiria pude rapatia sa butubutu sapu loke dia tamasa,
va tia la nia Rau si asa koari na tinoni pu ta_naziri ni Rau,
pude saputu meke hiko vagi dia tinagotago,
pude neti goren_i si arini guana nelaka pa sisira_na.

⁷ Ba lopu gua asa si hiva tavetia Asiria,
lopu gua asa si koa pa nana binalabala,
sa nana hiniva si pude huhuara,
pude seke va mate betoi soku butubutu.

⁸ Zama si asa, ‘Ve_a lopu na ba_nara tu sari doduru qua niha?

⁹ Huara pania gami sa popoa Kalono gugua mo pa Kasemisi.

Hamati si ho_qa pa kenu mami gua mo pa Arapadi.

Meke Sameria si huara gunia tugo gami pa Damasikasi.

¹⁰ Tu_qe vagi sa Lima_qu sari butubutu pu vahesi sari na beku,
sari bina_nara sapu tago beku sapu ari laedi hola ni saripu tadi pa Zerusalem_a meke Sameria.

---

* **10:5** Ais 14:24-27; Nehu 1:1 kamo hinia 3:19; Zepa 2:13-15

11 Ke kote va kilasia gami sa popoa Zerusalema meke sari nana beku pa patu na huda, gua mo sapu tavete nia gami si pa Sameria meke sari nana beku.’”

12 Pana va hokoti e Zihova sari doduru Nana tinavete la koasa toqere Zaione meke Zerusalema, si kote tiqe zama si Asa, “Kamahire kote va kilasia Rau sa baṅara pa Asiria koasa nana vinahesi pule meke sa vina titie pa matana.

13 Ura zama si Asa,

‘Pa niniraṅira tanisa Limaqu si vata evaṅi Arau si hire,

meke pa Qua ginilagilana si

va rizui Rau sari na voloso tadi na butubutu, meke la tuqe vagi Rau sari dia tinagotago; guana tie ninira si Rau totošo seke goreni rau sari dia baṅara.

14 Guana tie sapu qaṅama la pa vori, sa Limaqu sapu qaṅama la koari na tinagotago tadi na butubutu;

guana tie sapu vagi varigara vovoto ta veko palaedi si Arau,

totošo varigara ni Rau sari na popoa nomadi;

loke tie hite nebe nia sa tatapuruna

babe tukelia nuzuna pude kabo vura.’”

15 Boka ovulu sage pule nia sa maho, ululu hola nia si asa pu korapa sokosoko?

Babe boka vahesi pule nia sa so, hola nia si asa pu korapa tuqena?

Boka sekea sa kolu si asa pu taṅinina,

babe na vedara boka ovulia sa tie tuqena?

16 Gua ke, sa Baṅara, Zihova Tadi na Qeto Minate,

si kote garunu la nia si keke minoho koari
 nana varane sapu toa valeana tinidi;
 pa korapana sa nana tinolava si kote pidala vura
 sa nika
 meke kote huruṅu si asa.

17 Tamasa sa zuke pa Izireli si kote ta evaṅae na
 nika,

Asa pu hopena si kote huruṅu;
 pa korapana keke rane si kote sulu
 meke gani pani Sa sari nana hiqohiqo rakihi.

18 Sa tinolava tadi nana hiqohiqo na pepeso
 masurudi
 si kote ta huara palae,
 guana tie mohona sapu gore hiteke tinina.

19 Meke sari na huda koa holadi pa nana soloso
 si kote visavisa,
 meke na koburu hite ba kote boka kubere
 gorenī mo.

Ka Visavisa Tie Izireli si Kote Pule Mae

20 Koasa rane asa sari ka visavisa tinoni pa Izireli,
 sarini pa butubutu te Zekopi pu lopu mate,
 si lopu kote kalavarae la koe Asiria pu seke
 gorenī

ba kote hinokara kalavarae la si arini koe
 Zihova,

Asa sapu Hopena pa Izireli.

21 Ari ka visavisa tinoni si kote kekere pule,
 arini pu koa hola pa butubutu te Zekopi
 si kote pule la koasa dia Tamasa Niṅirana.

22 Kei Izireli, ve soku guana onone pa masa sari
 mua tinoni,

ba kote ari ka visavisa mo si kote pule.

Na tinahuara si ele ta zamae vura,

sapu garogaro meke tonoto.*

- 23 Uve, sa Baṅara, Zihova Tadi na Qeto Minate
kote va gorevura ia,
sa tinahuara sapu ta zama vura la koasa
doduruna sa pepeso.

Kaḡu Va Kilasia Zihova se Asiria

- 24 Gua ke, hie si zama nia sa Baṅara, e Zihova
Tadi na Qeto Minate:

“Kei gamu na Qua tinoni pu koa pa Zaione,
mi lopu matagutu ni sari pa Asiria,
pu sekeni gamu kolu

meke avaṅani gamu vedara, gua ari pa Izipi.

- 25 Lopu seunae si kote ibu mo sa Qua binugoro
atu koa gamu,
meke sa Qua tinanaziri si kote taliri la pa
tinahuara tadi pa Asiria.”

- 26 Kote hiliburu ni iku sekesekeana e Zihova Tadi
na Qeto Minate si arini,
gua pa totoṣo seke gorenī Sa sari pa Midiani
pa patu pa Orebi;

meke kote huhuku nia kolu Sa sa kolo
gua totoṣo va kilasi Sa sari pa Izipi.

- 27 Koasa rane asa si kaḡu vagi pani Rau pa avara
mia sa minamata tadi kasa,
gua tugo sa ioki pa rua mia;
sa ioki si kaḡu tava moku
sina ele noboko si gamu.

- 28 La nuḡuru koasa vasileana lavata pa Aiata sari
kana;
meke hola gua pa Miḡoroni;
veko paki dia pinaleke pa Mikimasi.

---

* **10:22** Rom 9:27

- 29 Ene gua koasa karokarovoana pa toqere si arini, meke zama,
 “Kote hola boni si gita pa Qeba.”
 Neneqara sari pa Rama;
 meke govete sari pa Qibea, sa popoa te Saula.
- 30 Kabo vura, gamu tudia vineki ri pa Qalimi!
 Va avoso, gamu pa Laisa!
 Olaña, gamu tie pa Anatoti!
- 31 Sari tie pa Madimena si govete beto;
 sari pa Qebimi si tome.
- 32 Pa rane ninoroi si kote noso sari Asiria pa Nobi;
 kote hiru ni limadia la koasa toqere pa Zaione,
 koasa toqere pa Zerusalem.
- 33 Dono la, sa Bañara, e Zihova Tadi na Qeto Minate,
 pa Nana ninirañira si kote koku pani Sa sari lelaña huda nomadi.
 Sari huda ululudi si kote ta maho gore,
 saripu gele hola si kote tava pepeka.
- 34 Kote maho goren Sa sari hiqohiqo muqe;
 sari huda pa Lebanoni si kote hoqa pa kenuna Asa pu Ninira Hola.

11

Sa Binañara Bulebulena

- 1 Na lelaña si kote tuvulu vura koasa dadagana e Zese;
 koasa karosona si kote ari vuana si keke Lelanana sa.*
- 2 Sa Maqomaqona e Zihova si kote kamo koasa,

---

* 11:1 Rev 5:5, 22:16

- sa Maqomaqo ginilagilana meke binok-
aboka,
sa Maqomaqo vinari tokae pa binalabala
meke niniranira,
sa Maqomaqo tinumatumae meke pina-
manana e Zihova,
³ meke kote getu nia Sa sa vina tabena e Zihova.
Lopu kote vilavilasa si Asa luli gua pa dinogoro
pa mata,
babe varipitui pa inavoso pa tališana,
⁴ ba pa tinonoto si kote pitui Sa saripu loke dia,*
pa vinilasa tonotona si kote tavete valeana la
si Asa koari pu malaņa pa popoa pepeso.
Sa kolu pa nuzuna si kote seke nia Sa koasa
popoa pepeso,
koasa siniņo pa beruna kote seke va mateni
Sa sari tie kaleadi.
⁵ Sa tinonoto si kote dokoho nia Sa
meke sa ninono si kote ilupu nia Sa pa
kopetena.*
⁶ Sari siki variva mate kote koa turani sari tuna
sipi,
sari leopardi kote eko turani sari na qoti.
Sari na tuna bulumakao, tuna laione, si kote koa
varigara meke ganigani;*
meke na koburu hite kote kopuni si arini.
⁷ Na bulumakao kote ganigani turani sa bea,
sari tudia si kote eko varigara,
meke sa laione si kote gani duduli gua na
bulumakao.
⁸ Na koburu si kote lopilopi tata meke qaqama la
pa pou tanisa noki variva mate.

---

* 11:4 2 Tes 2:8 * 11:5 Epi 6:14 * 11:6 Ais 65:25

⁹ Lopu kote variva mate babe vari komiti si arini
 koasa doduruna sa Qua toqere hopena,
 ura sa popoa pepeso si kote siñia na ginilagi-
 lanana e Zihova
 gua sapu siñia kolo sa lamana.*

Kote Pule saripu Ta Raovo Taloa

¹⁰ Koasa rane asa sa Karoso te Zese* si kote turu
 guana pitipiti tadi na tinoni;

sari butubutu si kote varigara la koa Sa
 meke sa vasina koa si Asa si kote tolavaena.

¹¹ Koasa rane asa si kote qaqama vura nia e
 Zihova sa Limana vina rua totošo
 pude vagi pule ni sari ka visavisa tie pu koa
 holadi koari Nana tinoni:

pa Asiria, pa Izipi Peka, pa Izipi Ulu, pa
 Itiopia, pa Elami, pa Babiloni, pa Hamati,
 meke koari na nunusa pa kolo lamana.

¹² Kote kave sage pitipiti si Asa pude dogoria ri
 kaiqa butubutu,
 meke varigara ni sari tie Izireli saripu ta
 raovo taloa;

kote vagi puleni Sa sari tie Ziuda saripu hu-
 rakatae lamae koari na hopeke vasidi
 koasa kasia popoa.

¹³ Sa kinonokono te Iparemi si kote murimuri
 meke sa kinuhana te Ziuda si kote noso;
 Iparemi si lopu kote kono nia se Ziuda,
 meke se Ziuda si lopu kote kana ia se
 Iparemi.

¹⁴ Kote varigara sari karua meke rapatia si pa
 Pilisitia pa kali lodu rimata;

---

* **11:9** Hbk 2:14   * **11:10** Sa Karoso te Zese si e Zisu. Mi tiro
 la i Rom 15:12, Rev 5:5, 22:16.

meke zau vagi koari tie pa kali gasa rimata.
Kote la va kilasi rini sari pa Edomu meke Moabi,
meke sari tie Amoni si kote va tabe la koa
rini.

¹⁵ E Zihova si kote va popa ia
sa koqu pa Izipi;
pa limana kote nebe la nia Sa sa givusu mañinina
koasa Ovuku pa Iuparetisi.
Kote paqaha nia zuapa tototolo hitekedi Sa sa
ovuku nomana
pude boka ene karovo vasina pa nenedia
sari na tie.*

¹⁶ Kote tavetia Sa si keke sirana nomana
pude tadi Nana visavisa tie pu koa holadi pa
Asiria,
gua sapu tavete poni Sa sari pa Izireli pukerane
totoso topue vura si arini pa Izipi.

12

Na Kinera Vinahesi

¹ Koasa rane asa si kote zama si agoi:
“Zihova, maqu vahesi Igo.

Na bugoro nau Goi si arau,
ba ele rizu taloa sa Mua tinañaziri
meke kamahire si va mañotau Goi si arau.

² Hinokara na qua hinarupu sa Tamasa;*
Kote ranea arau meke lopu kote koa
matagutu.

E Zihova, e Zihova, sa qua ninirañira meke sa
qua kinera;

Asa si na qua hinarupu.”

³ Pa qinetuqetu si kote kave vagi kolo napo si goi

---

* **11:15** Rev 16:12   * **12:2** Ekd 15:2; Sam 118:14

koasa berukehe tinaharupu!

- ⁴ Koasa rane asa si kote zama si agoi:
 “Zama leana la koe Zihova, tepa tinokae koasa
 Pozana;
 tozi va avoso lani koari na butubutu sari
 Nana tinavete,
 mamu va lavatia sa Pozana.
⁵ Mi kera la koe Zihova, sina sari na tinavete
 variva magasadi si taveti Sa;
 vata gilana nia koasa doduruna sa kasia
 popoa sa inavoso hie.
⁶ Mi kukili vala beto na kera qetuqetu, gamu tie
 pa Zaione,
 ura tava lavata si Asa pu Hopena pa Izireli
 pu koa pa vari korapa mia.”

13

Sa Vina Kilasa te Babiloni

- ¹ Hie sa kinorokorotae pa guguana Babiloni
 sapu vagia Aisea tuna Emosi koe Tamasa:*
- ² Zama vura guahe se Zihova, “Va sagea sa pitipiti
 pa batu toqere sapu loke hudana,
 mi kukili la i; tioko la i
 pude nuquru pa sasada tadi na palabatu.
³ Arau ele garuni sari qua tie hopedi;
 ele tioki Rau sari Qua varane pude va
 gorevura ia sa Qua tinanaziri,
 arini pu kote qetu nia sa vina lavataqu Rau,”
 gua.
⁴ Va avoso, na vevehe si koari na toqere,
 guana tadi na kobi tinoni!
 Va avoso, na noveoro si koari na butubutu,

* **13:1** Ais 47:1-15; Zer 50:1 kamo hinia 51:64

guana kobi butubutu si vari kamo!
 E Zihova Tadi na Qeto Minate
 si va nama i sari Nana tie varipera.
 5 Na maedi pa popoa seu si arini,
 pa vina betona sa kasia popoa,
 e Zihova meke sari likakalae varipera pude
 gorevura ia sa Nana tina_naziri,
 pude huara ia sa doduruna sa popoa.
 6 Mi kabo gamu, ura sa rane te Zihova si tata
 kamo;
 kote kamo guana tinahuara tanisa Tamasa
 pu tagoi sari doduru ninira_nira.*
 7 Koasa ginugua hie, si kote mate beto sari
 doduru lima,
 sari bulodia ri doduru tie si kote malohoro
 gore.
 8 Na holoqoru si kote kamo koa rini,
 tinasigiti meke tinalotana si kote koa koa
 rini;
 kote ta sigiti guana barikaleqe podopodona.
 Kote vari do_noi pa ninunala si arini,
 sari isumatadia si kote kurekure sisigiti.
 9 Do_no la, sa rane te Zihova si korapa mae,
 na rane kaleana sapu koa ia sa tina_naziri na
 binugoro ninirana,
 pude huara pania sa popoa meke va mate pani
 sari na tie kaleadi.
 10 Sari pinopino pa manauru,
 si lopu kaqu va vura i sari dia kalalasa.
 Sa rimata sapu gasa si kote tava huporo
 meke sa sidara si lopu kalalasa.*

* **13:6** Zol 1:15   * **13:10** Izk 32:7; Mt 24:29; Mk 13:24-25; Lk
 21:25; Rev 6:12-13

- 11 Kaqu va kilasia Rau sa kasia popoa koasa nana kinaleana,
sari na tie kaleadi koari na dia tinavete sea.
Kaqu va kokoi ia Rau sa vinahesi pule tadi na tie va titiedi,
meke kote va kurekure i Rau sari tie loke dia tataru.
- 12 Sari tie koa holadi si kote visavisa guana qolo viana,
kote lopu ta dodogoro sigiti si arini, hola nia sa qolo pa Opira.
- 13 Gua ke, kote niu ia Rau sa mañauru,
meke kote matagutu si asa gua na tie,
meke sa kasia popoa si kote niu na rizu pa nana vasina;
koasa tinañaziri te Zihova Tadi na Qeto Minate,
koasa rane sapu huruñu vura sa Nana binu-goro.
- 14 Kote guana kurukuru dia ta hukuena,
guana sipi sapu loke nana sepati,
kote hopeke hatai rini sari dia butubutu,
hopeke govete pule pa dia popoa.
- 15 Asa pu ta saputu vagi si kaqu ta hova va mate;
doduru pu ta raovo vagi si kote mate pa vedara.
- 16 Sari dia koburu si kote seke muzari rini sipu korapa doño dia mo;
kote ta vagi palae sari dia tinago pa vetu meke tavete va sea koari na dia barikaleqe.
- 17 Doño la, kote turaña mae ni Rau sari pa Media,
sarini pu lopu galagala nia sa laena sa siliva meke lopu boka qetu nia sa qolo.
- 18 Pa dia bokala kote seke goreni rini sari tie vaqura;

kote loke dia tataru koari na haha
meke lopu kaqu balabala pule pana sekei
rini sari koburu.

19 Babiloni, sa patu nedala koari na binanara,
sa tinolava meke vinahesi pule tadi tie Ba-
biloni,

kote gona gore nia sa Tamasa si asa,
gua ri pa Sodomu meke Qomora.*

20 Babiloni si lopu kote ta koa pule hokara
babe ta veko kinoa koari na sinage na sage;
loke tie Arebia^d si kote la turu ipi vasina,
loke sepati kote la va magogoso sipi vasina.

21 Ba sari kurukuru pa qega si kote la koa vasina,
sari na siki kote la siñi sari vetu;
vasina kote koa sari duduru,
meke vasina kote horu lamae sari na qoti
pinomodi.*

22 Na siki ene boni si kote kabo koari na vetu
nininiradi,
na siki si kote koa koari na vetu banara.
Sa toতো te Babiloni si ele kamo,
meke sari nana rane si tata hola dia mo.

14

Sa Pinule Tadi pu Ta Raovo

1 Kote tataru nia Zihova se Zekopi;
kote vizata pule ia Sa se Izireli,
meke la va koa pule i koasa dia pepeso.
Sari tie karovodi si kote la somana koa rini,
meke koa keke turañi sari pa tutina e Zekopi.

2 Soku butubutu kote tokani

* 13:19 Zen 19:24 * 13:21 Ais 34:14; Zepa 2:14; Rev 18:2

pude turana pule lani sari tie Izireli pa dia popoa.
 Meke sari votiki butubutu si kote nabulu la koari na tie Izireli, pa pepeso te Zihova.
 Sarini pu raovo vagia se Izireli si kote ta raovo vagi,
 meke kote banara ni ri na tie Izireli sarini pu nonovala i.

Sa Banara pa Babiloni pa Popoa Tadi Tie Matedi

- ³ Koasa rane pu harupu gamu e Zihova pa tinasigiti, tinalotana, meke minatagutu,
⁴ si kote va sisire nia gamu sa banara pa Babiloni meke zama:
 “Sa tie nonovala si ele beto!
 Sa tinavete kaleana sapu hurununa tanisa si beto!
⁵ E Zihova ele moku pania sa kolu niniranira tadi na tie kaleadi,
 sa kolu pinalabatu tadi na banara,
⁶ sapu pa tinanaziri si ele seke gore tie sapu loke vinabetona,
 meke pa binugoro si ele huari sari na butubutu meke nonovala va kaleana.
⁷ Kamahire si magogoso sa kasia popoa pa binule;
 meke podalae kerakera.
⁸ Sari huda sida meke huda paeni pa Lebanoni ba getu meke zama,
 ‘Kamahire sapu hoqa gore si agoi,
 si loke tie mamaho huda kote mae maho gorenigami.’
⁹ Sa lovu si ele va namanama pude va kamo igo pa mua inene la;

va vaṇuni sa sari na maqomaqo vasina pude va
 kamo igo,
 doduru ari kasa koimata pa kasia popoa pu
 ele mate;

va tekuli sa koari na dia habohabotuana baṇara,
 sari doduru baṇara koari na butubutu pu
 koa pa lovu kamahire.

10 Kote olaṇa sari doduru,
 kote zama si arini koa goi,
 ‘Agoi si ele malohoro gua mo gami;
 ele gua mo gami si agoi.’

11 Doduru vina lavatamu si ele gore beto la pa
 lovu,
 turaṇae koari na vevehedi ri na mike;
 na uloso si ele ivara pa kaurumu
 meke na uloso kote nobi igo.

12 Nomana sa hinoqa gore tamugoi pa Maṇauru,
 agoi na pinopino habia, tuna koreo sa
 vaqavaqasa!

Ele ta gona gore la pa pepeso si agoi,
 agoi pu ele va goredi pa pepeso sari na
 butubutu!*

13 Zama si agoi pa bulomu,
 ‘Kote sage la pa Maṇauru si arau;
 kote va ululu ia rau sa qua habohabotuana
 baṇara
 holani sari na pinopino te Tamasa;
 kote habotu tava baṇara si rau pa kenudia rina
 vinarigara tamasa,
 koasa toqere hopena sapu ululuna hola.*

14 Kote sage ululu holani rau sari batudi rina lei;
 kote guni pule nau sa Tamasa Ululuna Hola.’

* 14:12 Rev 8:10, 9:1 * 14:13 Mt 11:23; Lk 10:15

- 15 Ba ta vagi gore la pa lovu si agoi,
 la pa pou sapu lohi hola. ¹⁶ Sarini pu
 dogorigo si doño toto sisigiti igo rini,
 meke nanasa:
 ‘Asa tugo sa tie pu niu ia sa popoa pepeso
 meke va matagutu neneqarai sari na bu-
 tubutu?’
- 17 Asa tugo sa tie sapu iliri nia qega sa kasia
 popoa,
 pu huara gorenii sari vasileana lavata
 meke lopu va malumi sari pu ta raovo vagidi
 pude pule pa dia popoa?’
- 18 Doduru banara matedi koari na butubutu si
 eko noso,
 hopeke koa pa dia lovu tolavaedi.
- 19 Ba agoi si ta gona vura pa mua lovu
 guana keke lelaña ta kiluna;
 opo tamunu igo rina tie ta seke va matedi,
 koari na tie ta hova va matedi,
 koarini pu tava gore la koari na patu pa pou.
 Tava neti gore pa nene si agoi,
²⁰ ke lopu ta pomunu va leana si agoi,
 sina huaria goi sa mua popoa soti,
 meke va matei goi sari turañamu.
- Sari tuti dia ri na tie kaleadi gugua arini
 si lopu hoke ta avoso pule.
- 21 Va nama ia si keke vasina pude va matei sari
 tuna koreo
 koasa sinea tanisa tamadia;
 lopu kaqu banara nia rini sa kasia popoa
 babe va sokui sari dia vasileana lavata koasa
 pepeso.”

Kaqu Huaria Tamasa sa Popoa Babiloni

22 Zama se Zihova Tadi na Qeto Minate,
 “Kaqu raza i Rau si arini.

Kaqu seke pania Rau koe Babiloni sa pozana
 meke sarini pu koa vasina,
 sari tuna meke tutina,” gua se Zihova.

23 “Kote iliria Rau pude na vasina tadi na duduru
 meke kote tale zemizemina;
 kote sara nia sasarana tinahuara Rau,”
 gua se Zihova Tadi na Qeto Minate.

Kote Huaria Tamasa si pa Asiria

24 Se Zihova Tadi na Qeto Minate si va toko-
 tokoro,

“Hinokara, gua sapu ele balabala ia Rau, asa tugo
 si kaqu gorevura,
 meke gua sapu hiva tavetia Rau, asa si kaqu
 ta evaṇa.*

25 Kaqu va kilasi Rau sari na tie Asiria pa Qua
 pepeso pa Izireli;
 koari na Qua togere kote neti gore ni Rau.

Kote vagi pania Rau sa ioki te Asiria koari Qua
 tinoni,
 meke sari nana pinaleke mamata si kote va
 rizui Rau pa avara dia,” gua.

26 Sa Nana hiniva asa si tana doduruna sa kasia
 popoa;
 sa Limana si ele nadoro vura pude va kilasi
 sari na butubutu.

27 Ura se Zihova Tadi na Qeto Minate si ele zama,
 ke esei kote boka va kari ia?

---

* **14:24** Ais 10:5-34; Nehu 1:1 kamo hinia 3:19; Zepa 2:13-15

Sa Limana si ele nadoro vura, ke esei boka
va noso ia?

*Sa Kinorokorotae te Tamasa sapu Kote Ta
Huara sa Popoa Pilisitia*

²⁸ Inavoso hie si kamo pa vuaheni sapu mate
sa banara Ehazi:*

²⁹ Mi lōpu koa qetuqetu, gamu doduru pa Pilisi-
tia,

sina moku sa kolu tanisa banara sapu ta seke
nia gamu;

ura koasa karosona* sa noki matena asa si kote
vura mae si keke noki variva mate, pude
va mate gamu!*

³⁰ Saripu malaña sisigiti si kote poni Rau gua rina
Qua sipi,

meke kote koa va bulebulei dia.

Ba sapu gamu pa Pilisitia si kaqu huara pani
gamu Rau pa soñe;

lopu keke si kote toa hola.

³¹ Kabo gamu pa sasada! Gagaemana gamu pa
vasileana nomana!

Mi holoqoru, gamu doduru pa Pilisitia!

Ta dogoro pa seu sari tunahadi rina vasileana ta
suludi.

Na qeto minate ninirana si mae gua pa kali
gede*.

Tale tie varane si arini, bebeno mae, na
variva mate hola.

³² Na sa sa inolana kaqu poni ni gita

---

* **14:28** 2 Ban 16:20; 2 Koron 28:27   * **14:29** Sa karoso hie
si na popoa Babiloni sapu hobena sa binanara Asiria.   * **14:29**

Zer 47:1-7; Izk 25:15-17; Zol 3:4-8; Em 1:6-8; Zepa 2:4-7; Zak 9:5-7

* **14:31** Kali gede be tia la pa kali gasa rimata.

saripu paleke inavoso tadi pa Pilisitia?
 “E Zihova si ele kuria sa popoa Zaione,
 meke vasina si kaqu tava sare sari Nana
 tinoni pu ele tava ñoñovala.”

15

Kote Huaria Tamasa si pa Moabi

- ¹ Hie sa kinorokorotae pa guguana Moabi.*
 Sa vasileana Ara pa Moabi si ta huara;
 ta huara pa keke boni mo!
 Sa vasileana Kira pa Moabi si ta huara;
 ta huara pa keke boni mo!
- ² Sari tie pa Diboni si sage la pa dia zelepade,
 pude la kabo koari na dia vasina hopedi.
 Kote kaboi rini sari pa Nebo meke Medeba.
 Neri va golu sari batu dia pa tinalotana
 meke koto palae sari gumi dia.
- ³ Pa sisirana si va sage poko baika si arini;
 pa batu vetu meke koari na varivarigarana
 pa vasileana si kabo si arini,
 meke lukalukana si arini.
- ⁴ Sari tie pa Hesiboni meke Eleale si kabo vura,
 sa mamalaiñidi si ta avoso kamo latu pa
 Zahazi.
 Sari na varane pa Moabi ba kabo vura,
 na matagutu sari bulodia.
- ⁵ Kaboa buloqu si pa Moabi;
 sari tiena si govete kamo latu pa Zoara*,
 seu kamo latu pa Eqalati Selisia.
 Ene sageda rini sa sirana la pa Luhiti,

---

* **15:1** Ais 25:10-12; Zer 48:1-47; Izk 25:8-11; Em 2:1-3; Zepa 2:8-11
 * **15:5** Loti si govete la pa Zoara pukerane.

kabokaboi meke ene la;
 meke pa sirana la pa Horonaimi,
 si lukalukana nia rini sa tinasuna tadirini.
⁶ Sari kolo pa Nimirimi si popa taloa,
 meke harahara sari duduli,
 sari linetelete si lopu koa,
 meke loketona sapu buma si koa hola.
⁷ Ke sari tinagotago sapu vagi rini meke veko va
 naqiti
 si paleke karovoni rini koasa lolomo tadi na
 huda Popola.
⁸ Sa dia kinabo si kokodala lulia sa sa voloso pa
 Moabi;
 sa uui tadirini si kamo latu pa Eqilaimi,
 sa dia lukalukana si kamo latu pa Bia Elimi.
⁹ Sari kolo pa Diboni si sinu na ehara,
 ba lopu ele beto nia Arau sa tinasuna pa
 Diboni.
 Na laione kote hata vagi sari tie pa Moabi sapu
 govete
 meke gua tugo sarini pu koa hola pa popoa.

16

Nunala sari pa Moabi

¹ Mi garunu la ni sari na tuna lami guana
 vinariponi la koasa banara pa popoa,
 gamu pa vasileana pa Sela pa kali qega,
 mi garunu lani sari na lami koasa togere pa
 Zaione.
² Guana kurukuru sapu taputapuru sage
 na ta zuzu vura pa vori,
 sari barikaleqe pa Moabi koasa ovuku Anoni.

- 3 Zama sari barikaleqe Moabi, “Poni gami binal-abala,
 tozini gami, na sa si kote tavetia gami.
 Lavelaveni gami koari mami kana.
 Va paere gami na tie govete mami si gami,
 meke lopu tozi vurani sari vasidi pu korapa
 tome gami.
- 4 Va koa gami mo na tie Moabi pu govete atu koa
 gamu;
 lopu va dogoroni gami koari mami kana.”

- Na kote kokoi mo sa tie nono^ovala,
 meke sa tinahuara si kote noso;
 sarini pu mae raraza si kote murimuri taloa.
- 5 Pa tataru si kote ta tavete si keke habohabotu-
 ana banara;
 sa tie pu va gorevura i sari nana zinama si
 kote habotu vasina,
 keke pa tutina e Devita
 keke sapu varipitui pa ninono^o
 meke tuturei taveti sa sari na tinavete pa
 tino^ooto.
- 6 Ele avoso nia gami sa vinahesi pule te Moabi,
 sa nana vina lavata pule meke sapu dono^o
 pule nia,
 loke nana pinamana pa tie meke dono^o va gore
 tie si asa,
 ba sari nana zinamazama vinahesi pule si
 kokobadi.
- 7 Gua ke sari tie pa Moabi si kaqu lukalukana,
 doduru si kaqu lukalukana nia rini sa popoa
 pa Moabi.
 Kaqu talotana meke kaboi rini
 sari tie pa Kiri Hareseti.

8 Sari na inuma pa Hesiboni si harahara,
meke sari na inuma vaeni pa Sibima si
kaleadi.

Sari na koimata koari na butubutu
si neti novali sari vaeni arilaedi,
saripu hoke kamo la pa Zazera
meke araha la gua koasa soloso qega.

Sari liho dia si repaha vura,
meke kamo la gua tu koasa Kolo Matena.

9 Ke kabo si rau, kabo gua ari pa Zazera;
kaboi rau sari na vaeni pa Sibima.

Agoi Hesiboni, agoi Eleale,
totolo sa kolo mataqu na kabo gamu rau!
Sa kukili qetuqetu totošo sagana sari vua huda,
meke totošo pakepakete si noso.

10 Na qinetuqetu si ta vagi palae koari na inuma;
loke tie si kera na kukili koari na inuma
vaeni;

loke tie si munamunala qurepi pude vagi napo
vaeni,
ura na va nosoa Zihova sa kinukili qetuqetu.

11 Pa buloqu si kaboa rau sa popoa Moabi guana
mike,
meke talotana nia maqomaqoqu si pa Kiri
Haresi.

12 Totoso la vahesi ri na tie Moabi koari dia
vasina hopedi pa toqere,
si na va mabo pule ni mo si arini;

totoso la si arini koari dia beku pude varavara,
si na tinavete hoboro si arini.

13 Arini sari na zinama sapu zama va kenue
nia e Zihova pa guguana Moabi.

14 Ba kamahire si zama guahe se Zihova,
“Kamo sa vina betona sa vina neta vuaheni,

ta nae gua sapu hoke nae gunia sa tie ta
 pusina pa vinariva egoi,
 si sa tinolava te Moabi meke sari doduru nana
 tinoni si kote murimuri.
 Ka visavisa tie mo si kote koa hola meke
 kaqu malohorodi mo.”

17

Ka qu Va Kilasi Tamasa sari pa Siria meke Izireli

¹ Hie sa kinorokorotae te Zihova pa guguana
 Damasikasi:

“Doño la, Damasikasi si lopu kote na vasileana
 nomana pule

ba kote ta evañae na vinarigarae re-
 moremo.*

² Sari vasileana nomadi pa Siria si kote ivulu
 kote ari na sipi si eko muliunu dia vasina,
 loke tie kote va mataguti.

³ Sari goba koari na vasileana nomadi pa Izireli
 si kote ta huara,

meke sa ninirañira tanisa binañara pa
 Damasikasi si kote murimuri;

sari visavisa tie pu lopu mate pa Siria si kote
 kurekure

kekeñoño gua ari pa Izireli,”

gua se Zihova Tadi na Qeto Minate.

⁴ “Koasa rane asa si sa tinolava te Izireli si kote
 beto;

sari tinagotago tanisa si kote ta vagi palae.

⁵ Kote guana toso ele pakepakete sa tie pa
 inuma

---

* **17:1** Zer 49:23-27; Em 1:3-5; Zak 9:1

meke pakete vagi betoi sa sari vuvua pa
limana,
kote ta huara gua sa totošo ta vagi palae sari na
kiko huiti
koari na inuma pa lolomo Repaemi.

⁶ Ba kaiqa huiti si kote koa hola dia,
gua sa huda olive totošo ta zoru,
si karua babe neta vua olive si koa hola dia koari
na lelaṅa panaulu,
made babe lima si koari na lelaṅa pepekadī,”
gua se Zihova Tadi na Qeto Minate.

⁷ Koasa rane asa si kote doṅo la si arini koa Sa
pu va podakadi,
meke kote liṅana sari matadia la koa Sa pu
Hopena pa Izireli.

⁸ Lopu kote doṅo la i rini sari na hope,
saripu taveti rini pa limadia,
meke lopu kote vahesi rini sari na beku
barikaleqe, pozana Asera^d,
babe la vahesi koari na hope tana vina
uququ oto huda humaṅa lea pu taveti rini
pa kakarutu dia.

⁹ Koasa rane asa, sari na vasileana nomadi pu
ṅiṅiradi si kote guana soloso hudahuda
sapu ivulu palae,
guari na vasileana nomadi tadi na tie Hivaiti
na Amoraiti sapu luara pani rini totošo
rapata i ari pa Izireli meke govete si arini.

¹⁰ Ura Izireli, muliṅi nia gamu sa Tamasa, mia
Hinarupu;
lopu balabala ia gamu sa Patu ṅiṅirana, sa
mia vetu ṅiṅira pude lave ni sari na kana.

- Gua ke be va namai gamu sari linetelete ta
vizatadi
meke letei gamu sari vaeni sapu ta paleke
maedi,
- 11 meke be va toqoli gamu koasa rane ta lete rini,
meke be koasa munumunu letei gamu si liho
dia,
gua ba loketona si kote paketia gamu.
Na minoho meke na tinasigiti loke vina
betona mo si kote ta pakete.
- 12 Kei, sa tinanaziri tadi na butubutu
si guana ololobagea ta nazirina!
Kei, sa noveoro tadi na tie
si vevehe guana puzakana sa tovovo pa
lamana!
- 13 Vevehe guana puzakadi rina kolo pa
lamana sari na tie,
ba pana gegesi sa Tamasa si govete dia mo,
paleki na givusu guana elelo pa toqere,
guana kavuru pa vivirua.
- 14 Pana veluvelu si holoqoru sari pa Izireli
ba pana munumunu si loke kana si koa!
Asa sa hinia tadi kasa pu mae hiko vagi likakalae
koa gita,
Asa si kote ta evana koa rini pu mae varipera
pude vagi va soku koa gita.

18

Kaqu Va Kilasia Tamasa si pa Itiopia

- 1 Mani talotana sa popoa soku ia na vaka tepe
koari na ovuku pa Itiopia,*
- 2 sapu garunu la tie pa votiki popoa

---

* 18:1 Zepa 2:12

gore lulia sa ovuku pa vaka sapu taveteni
kuli rini.

La, gamu pu hoke tuturei paleke inavoso,
la koari tie geledi meke mememehe kapudi,
koari tie ta matagutaedi koarini pa seu na
tata,
na butubutu niniradi sapu lopu ta tumae dia
zinama,
meke dia pepeso si ta paqapaqaha koari na
ovuku.

³ Gamu doduru tinoni pa kasia popoa,
gamu pu koa koasa popoa pepeso,
pana tava sage sa pitipiti koari na toqere,
si kote dogoria mo gamu,
meke pana ta ivu sa buki,
si kote avosia mo gamu.

⁴ Hiera gua si zama nia e Zihova koa rau:
“Kote koa lopu kulu si Arau pa Qua vasina
pa Mañauru meke dodogoro Qua,
guana mañini sapu vuga pa totosu rimata dada,
babe na puni pana munumunu pa totosu
pakepakete.”

⁵ Ura, sipu lopu ele pakepakete, totosu nolo sari
havoro
meke podalae sagana sari qurepi,
si kote seke pani rina kana sari liho vaqura koasa
magu kotokotoana,
kote seke pani meke vagi pani rini sari lelana
sapu araha va seu.

⁶ Sari tomatedi ri na mia varane si kote ta veko
la koari na kurukuru tapuru
meke koari na kurukuru pinomo;
sari kurukuru tapuru kote henai pa totosu dada,

meke sari kurukuru pinomo kote henai pa totoso ibu.

⁷ Pa totoso asa sari na vinariponi si kote ta paleke la koe Zihova Tadi na Qeto Minate koari na tie sapu geledi meke memehe kapudi, koari tie ta matagutaedi koarini pa seu na tata, na butubutu niniradi meke lopu ta tumae dia zinama, meke dia pepeso si ta paqapaqaha koari na ovuku, sari vinariponi si kote ta paleke la pa toqere Zaione, sa vasina tavahesi Pozana e Zihova Tadi na Qeto Minate.

19

Kaqu Va Kilasia Tamasa si pa Izipi

¹ Hie sa kinorokorotae pa gugwana Izipi:*
 Dono la, se Zihova si koi koari na lei reregedi meke korapa la pa Izipi.
 Sari beku pa Izipi si neneqara pa kenuna Sa, meke sari bulodia ri na tie Izipi si matagutu.

² “Kote vari kana ni Rau sari na tie Izipi, sari koreo kote razai sari tasidia koreo, sari tie si kote razai sari turanadia vasileana nomadi kote razai sari vasileana nomadi, meke butubutu kote razai sari na butubutu

³ Kote va malohoro i Rau sari bulodi ri pa Izipi, meke kote va nosoi Rau sari dia hiniva; kote la tepa tinokae si arini koari dia beku, meke koari na maqomaqodi rina tie matedi,

* **19:1** Zer 4:2-26; Izk 29:1 kamo hinia 32:32

koari na tie vakuvakutae na tie matemateana.

⁴ Kote vala ni Rau sari pa Izipi,
koa keke banara nonovala,
meke na banara kaleana pude nati hiniva ni,”
isana gua si zama vura nia sa Banara, Zihova
Tadi na Qeto Minate.

⁵ Sari kolo koasa ovuku si kote popa taloa,
meke sa pepeso pa kauruna sa ovuku si kote
kaqi meke popa.

⁶ Sari na gineli kolo koasa ovuku la koari na
inuma si kote popa meke humana hikare;
sari tototolo si kote hitehite gore meke popa
taloa.

Sari kuli na kinahe si kote harahara,

⁷ gua tugo sari linetelete pa taqele Ovuku
Naelo,
meke pa sadana sa ovuku.

Doduru inuma pa taqelena sa Ovuku Naelo
si kote kaqi sa pepeso meke na linetelete si
kote ta givusu taloa.

⁸ Sari na tie habu si kote qumiqumi meke
talotana,
doduru pu tutusa pa Ovuku Naelo;
arini pu ipa vaqara koasa kolo
si kote talotana na nunala.

⁹ Arini pu va tana lozi si kote kulusu,
sari tie tigisi poko memelesina si kote
nunala.

¹⁰ Sari tie tavetavete pa kali poko si kote malohoro mate dia,
meke doduru tie ta tabaradi si kote balabala
mamata.

- 11 Sari na koimata pa vasileana Zoani si na pekipekidi!
 Sari tie gilagilana te Pero si vala binalabala seadi koasa.
 Ve a ke boka zama si agoi koe Pero,
 “Arau si keke koari na tie gilagilana,
 na tava tumatumae si rau koari na banara pukerane,” gua?
- 12 Avei sari mua tie gilagilana kamahire?
 Madi va dogoroni gamu arini meke tozini gamu
 gua sapu korapa tozia e Zihova Tadi na Qeto Minate
 sapu va namanama vekoa Sa kote kamo la koasa popoa Izipi.
- 13 Sari na palabatu tadi pa Zoani si ele pekipeki,
 sari koimata pa Memipisi si kokoha;
 arini sari nati tie tuturana pa Izipi
 meke turana va sea i sari tie.
- 14 Va kamo ni viviri e Zihova sari maqomaqodi;
 meke la sarini meke va tedeve i sari pa Izipi pa
 doduru dia tinavete,
 guana tie vivirina sapu tedeve likoho nia sa sa nana lua telena.
- 15 Loketona si boka tavetia Izipi,
 sa batu babe sa pikutu,
 sari koimata babe sari tie kumakumana.

Kote Vahesia Izipi se Zihova

- 16 Koasa rane tugo asa si sari tie Izipi si kote guana barikaleqe.
 Kote neneqara meke matagutu nia rini sa
 Limana e Zihova Tadi na Qeto Minate
 sapu ta ovulu sage pude seke la koa rini.

- 17 Meke sa popoa Ziuda si kote matagutu nia ari
 pa Izipi,
 meke sa pozana mo Ziuda ba kote holoqoru
 nia mo arini
 koa gua koasa ginugua sapu kote tavete la
 nia e Zihova Tadi na Qeto Minate koa rini.
- 18 Koasa rane asa si ka lima vasileana pa Izipi
 si kote zama pa vinekala tadi pa popoa
 Kenani,
 meke kote tokotokoro pa Pozana e Zihova
 Tadi na Qeto Minate.
- Keke arini si kote ta pozae,
 “Vasileana nomana tana Rimata.”
- 19 Koasa rane asa, keke hope te Zihova si kote
 koana pa kokorapana Izipi,
 meke keke vina tigonono te Zihova si kote pa
 voloso te Izipi.
- 20 Asa si kote na vina nonoga meke na vina
 sosode
 sapu tavahesi se Zihova Tadi na Qeto Minate
 koasa pepeso Izipi.
- Pana kabo la si arini koe Zihova sina razai ri na
 tie kaleadi,
 si kote garunu la nia Sa si keke hinarupu,
 meke asa kote la lavelave ni na harupi.
- 21 Ke se Zihova kote vata gilana pule nia koa rini
 pa Izipi,
 meke koasa rane asa si kote gilania rini se
 Zihova.
- Kote vahesia rini meke paleke la vina vukivukihi
 na vinariponi la koa Sa;
 kote va tatara si arini koe Zihova
 meke kote kopu nia rini sa dia vina tatara.
- 22 Kote va raza nia oza e Zihova si pa Izipi;

beto va raza ni Sa, meke kote salaṅi Sa.
Kote kekere la koe Zihova si arini,
meke kote olaṅi Sa sari dia tinepa meke
salaṅi.

²³ Koasa rane asa si kote koa nana si keke sirana
nomana podalae pa Izipi meke kamo pa
Asiria.

Sari pa Asiria si kote ene la pa Izipi meke ari
pa Izipi si kote la pa Asiria.

Sari pa Izipi meke sari pa Asiria si kote vahesi
varigara.

²⁴ Koasa rane asa si se Izireli si kote vina ṅeta
koari karua,
sari Izireli, Izipi, meke Asiria si kote na
minana koasa popoa pepeso.

²⁵ Kote mana ni e Zihova Tadi na Qeto Minate,
meke zama, “Mani ta manae se Izipi na Qua
tinoni, se Asiria na Qua tinavetena, meke
Izireli sa Qua tinago.”

20

Sa Vina Gilagila Tanisa Poropita Dodohona

¹ Koasa vuaheni sapu garunu la nia e Saḡoni,
sa baṅara pa Asiria, sa nana ṅati palabatu pa
vinaripera meke rapatia meke zau vagia sa sa
vasileana Asidodi pa Pilisitia, ² si zama ia Zihova
se Aisea tuna e Emosi, “Va gore pania sa poko
baika pa tinimu meke sari sadolo pa nenemu.”
Meke va tabea sa se Zihova meke ene lamae
dodohona meke nene moka.

³ Meke zama se Zihova, “Sa qua nabulu se
Aisea si ene dododohona meke nene moka
padana ka ṅeta vuaheni. Na vina gilagila si asa
gua sapu ta evaṅa koa rini pa Izipi meke Itiopia,

⁴ sapu kote la sa banara pa Asiria meke turana taloani, dododohodi meke nene moka, sari pa Izipi meke Itiopia. ⁵ Arini pu ranea se Itiopia meke vahesihesia se Izipi si kote matagutu meke kurekure. ⁶ Koasa rane asa si ari kasa pu koa pa raratana Pilisitia si kote zama, ‘Dono la, dogoria gua sapu ta evana koari tie pu ranei gita, arini pu la tepani tinokae gita pude harupu gita koasa banara pa Asiria, gua! Kote vea meke leada si gita?’”

21

Sa Kinorokorotae pa Guguana Babiloni

¹ Hie sa kinorokorotae pa guguana Babiloni, sa popoa qega tata pa raratana masa:

Gua ri na vivirua pu sara mae gua pa kali gevasa,
na qeto minate si mae gua pa qega,
mae gua pa popoa variva matagutuna.

² Keke dinogodogorae variva matagutuna si tava dogoro nia arau:

Na tie qoraqora si qoraqora, tie huhuara si huhuara.

Gamu pa Elami, la rapata! Gamu pa Media, la koa vari likohae nia sa vasileana lavata meke raza ia!

Kote va kokoi i Rau sari doduru tinasigiti sapu evani Babiloni.

³ Sipu dogoria rau sapu gua asa, si sigiti tu sa tiniqu,

keke sigiti kaleana hola kamo au, guana sinigiti podopodo tadi barikaleqe;

na viviri nia rau sa inavoso sapu kamo mae,
matagutu nia rau sapu vaquru dogoria rau.

- 4 Duana sa buloqu,
     sa minatagutu si neneqara nia rau;
 hiva nia rau pude tuturei boni sa popoa
     ba sa huporo pule tu si matagutu nia rau.
- 5 Va nama ni rini sari na tevolo,
     ivara ni rini sari na habohabotuana,
     hena si arini, meke napo si arini!
 Sipu korapa gua si kamo sa zinama! “Tuturi
     gamu na koimata,
     va namai mia lave!”
- 6 Hie sa zinama te Zihova koa rau:
 “La va turu vekoa sa tie hakehakei
     tozi nia pude kukili pana dogoria sa si keke
     tona.
- 7 Pana dogoro totopili varipera si asa
     ta turana koari na hose,
 kaiqa tie si koi don'ki
     babe tie koi kameli,
 si kaqu turu nama si asa,
     turu nama eko mo.”
- 8 Meke kukili vura gana sa tie hakehakei,
 “Qua palabatu, hopeke rane si turu hakehakei si
     rau;
     doduru boni si koa si rau koasa qua tuturu-
     ana.
- 9 Dono la, hiera si keke tie pa totopili varipera,
     ta turana koari na hose.”
 Tozia mo sa tie kopu sa inavoso:
     “Babiloni si hoqa, hoqa si asa!
 Doduru beku te Babiloni
     si hoqa ilasa pa pepeso!”*
- 10 Kei, gamu na qua tie pa Izireli, ele munala
     si gamu pa vasina vari paqaha kiko huiti
     koari na qaqalotodi,

---

* 21:9 Rev 14:8, 18:2

na tozini gamu rau gua sapu avosia rau
 koe Zihova Tadi na Qeto Minate
 koasa Tamasa pa Izireli.

Sa Kinorokorotae pa Guguana Edomu

- ¹¹ Hie sa kinorokorotae pa guguana Edomu^d.
 Keke tie pa Edomu si titioko mae koa rau,
 “Tie kopu, vea seunae gua meke kote hola sa
 boni?
 Tie kopu, vea seunae gua meke kote hola sa
 boni?”
- ¹² Olana sa tie kopu,
 “Korapa mae sa munumunu, ba sa boni si
 kote pule mae tugo.
 Be hiva nanasa si agoi, si mu nanasa;
 mamu pule mae; mamu nanasa pule tugo.”

Keke Kinorokorotae pa Guguana Arebia

- ¹³ Hie sa kinorokorotae pa guguana Arebia:
 Gamu kasa na tinoni pa Dedani,
 pu ene koari na tokele kameli tadi na tie
 holuholu
 meke turu ipi koasa popoa qega pa Arebia,
¹⁴ mamu paleke poni kolo saripu memeha;
 gamu tie pa vasileana Tema,
 paleke poni ginani saripu govete mae tome.
- ¹⁵ Ura, na govete nia rini sa vedara,
 sa vedara ta lobusu vekona,
 govete nia rini sa bokala ta nave vekona,
 koasa maninina sa vinaripera.
- ¹⁶ Hie si zama nia e Zihova koa rau:
 “Sipu lopu ele hola keke vuaheni,

gua puta pa totošo gua sapu hoke va nae ia
 sa nabulu sapu ta pusi pa vinariva egoi pa
 tinavete,
 doduru tinolava pa butubutu Kedara si kote
 beto.

¹⁷ Sari tie varane te Keda si kote visavisa,
 arini mo pu hoke n̄avei sari bokala.”
 E Zihova, sa Tamasa pa Izireli si ele zama.

22

Sa Kinorokorotae pa Guguana Zerusalemā

¹ Hiera sa kinorokorotae pa guguana
 Zerusalemā, sa Lolomo Tanisa Dinogodogorae.
 Na sa si korapa ta evana?

Na vegua ke haqala la pa batu vetu sari
 doduru tie?

² Agoi na vasileana sapu sokua na vevehe,
 agoi na vasileana nomana sapu siñia na
 noveoro.

Sari nā mua tie matedi si eko doduru vasina,
 ba lopu mate pa vedara babe pa vinaripera
 si arini.

³ Doduru mia koimata si govete pa keke totošo;
 ta zau vagi si arini sipu lopu ele ta gonae pa
 keke tupi.

Doduru si ta vagi varigara, na dia boso,
 na govetedi sipu korapa mae tu pa seu sari
 kana.

⁴ Gua ke zama si rau, “Mi taliri va seu koa rau;
 pude maqu kabo na kuliusu ni.

Lopu podekia pude va manotau
 koasa tinasuna tadi na qua tinoni.”

⁵ Sa Bañara, se Zihova Tadi na Qeto Minate,

si koa keke Nana rane sapu variva matagutu,
 variva nunala meke variva holoqoruna
 koasa Lolomo Tanisa Dinogodogorae,
 na rane pude ta huara gore sari goba
 meke pude kabo va ululae koari na toqeto-
 gere.

⁶ Sari tie pa Elami si vagi sari dia vovoina tupi,
 meke sari dia totopili varipera na hose;
 sari tie pa Kiri si namai sari dia lave.

⁷ Sari na lolomo masurudi pa Ziuda si siñi na
 totopili varipera,
 meke sari tie koi pa hose si turu nama koari
 na sasada koasa goba pa Zerusalema.

⁸ Sa niniranira te Ziuda pude toketoke nia sa
 popoa si ta vagi palae.

Koasa rane asa si doño hata si gamu
 hata tinitoña varipera pa vetu banara ta
 pozae na Vetu Hudahuda pa Lebanoni;

⁹ dogoria gamu sapu sa vasileana nomana te
 Devita
 si ta hivae pude ta tuvaka sa goba pa soku
 vasidi;

meke va naqiti kolo koasa Kopi Kali Gore si
 gamu.

¹⁰ Ele nae i gamu sari na vetu vetu pa Zerusalema
 meke huara pani gamu si kaiqa vetu pude
 tuvakia sa goba koari na patu arini.

¹¹ Tavetia gamu sa kopi pude va naqiti kolo pa
 vari korapadi ri karua goba
 pude tanisa kolo sapu mae guana koasa kopi
 koana,

ba gamu si lopu hite doño la koasa Tamasa pu
 tavetena,

babe tepa tinokae koa Sa pu balabala va
namai si hire pukerane la tu.

12 Sa Baṅara, se Zihova Tadi na Qeto Minate,
si tioko gamu koasa rane asa
pude mi kabo na lukalukana,
pude neri sari batu mia meke va sage poko
baika.

13 Ba doṅo la, na hegehegere meke qetuqetu tu
si arini,
va mate bulumakao na sipi,
meke korapa henahena meke napo vaeni!
Zama si gamu, “Mada henahena meke napo,
ura na kote mate mo si gita vugo!”*

14 E Zihova Tadi na Qeto Minate telena va
avoso nau si hie pa taliṅaṅu: “Sa sinea hie si lopu
kaṅu ta leoso nia gamu osolae kamo sa rane sapu
mate si gamu,” gua sa Baṅara, se Zihova Tadi na
Qeto Minate.

Na Vina Balau te Sebana

15 Hie si zama nia sa Baṅara, se Zihova Tadi
na Qeto Minate:

“La, mamu tozi nia sa tie kopu,
se Sebana, pu kopu nia sa vetu baṅara:
16 Na sa si tavetia goi tani meke esei poni nigo
vina ṁalumu
pude gelia sa mua lovu,
meke tavetia sa mua magomagogosoana
koasa patu pa kali toṅere hie?”

17 Mu va balau, na tie arilaemu si goi, ba nama
saputu vagi igo e Zihova si agoi
meke buli taloa nigo.

18 Kote molomoloe nigo Sa guana bolo

---

* 22:13 1 Kor 15:32

meke gona la nigo Sa pa keke popoa lavata.
 Vasina kote la mate si goi
 meke vasina kote la koa sari mua totopili
 variperera arilaedi,
 na variva kurekuremu si goi koari na nabulu
 tanisa banara.

19 Kaqu va rizu igo Arau koasa mua tuturuana,
 meke kote tava beto si agoi koasa mua
 tinavete.

20 Koasa rane asa si kote tiokia Rau sa Qua
 nabulu, se Eliakimi sa tuna koreo e Hilikaea.

21 Kote va poko nia Rau sa mua poko tinavete
 meke vala nia koasa sa mua tinavete meke
 niniranira.

Kote na tamadia rini si asa, arini pu koa
 pa Zerusalem meke koasa binañara pa
 Ziuda.

22 Kote va hakea Rau pa avarana sa vidulu* pa
 binañara te Devita;
 sapu tukelia sa si loke tie kote boka tuku pule
 ia,
 meke sapu tukua sa si loke tie kote boka
 tukelia.

23 Kote va soto la nia Rau pa keke vasina nabuna
 si asa, guana poka pa gobagoba,
 kote na habohabotuana variva pamañana
 pa vetu tanisa tamana.

24 Doduru inarilaena tanisa nana tatamana si
 kote ta dogoro koasa;
 kote sigoto koa sa, guana raro na besini sapu
 sigoto koasa poka.”

---

* 22:22 Sa vidulu hie si na niniranira sapu vagi sa koasa Banara
 pude vilavilasa, viliviliti, na pitui pa tinavete tanisa banara. Mi
 tiro la i sari vesi Rev 3:7; 1:18; MT 16:19.

25 Zama se Zihova Tadi na Qeto Minate,
 “Koasa rane asa, sa poka sapu tava soto va
 nabu koasa goba si kote ta lobusu vura;
 si kote ta daku vura si asa meke kote hoqa,
 meke doduru pu sigoto koasa si kote hoqa
 ilasa ni,” gua se Zihova.

23

Sa Kinorokorotae pa Guguana Taea

- ¹ Hie sa kinorokorotae pa guguana Taea:*
 Mi taruqoqo gamu na tie pu koa pa vaka pa
 Tasisi!
 Ura ta huara sa vasileana pa Taea
 meke sa popoa tana vaka si ta huara meke
 lopu keke vetu si koa hola,
 meke loke sigotoana si koa hola.
 Totoso kekere pule maedi pa nusa Saeparasi sari
 vaka si kamo sa inavoso.
- ² Mi lopu kulu, gamu pu koa pa nusa
 meke gamu tie holuholu pa Saedoni,
 pu va tagotago gamu ari na tie ene holuholu
 pa vaka.
- ³ Koari na kolo lamana
 mae gua sari kiko huiti pa Izipi;
 saripu ta pakete vagi pa tafele Ovuku Naelo si
 na poata tadi pa Taea,
 meke ta evanae na vasina holuholuana si
 asa tadi soku butubutu.
- ⁴ Kei Saedoni, mu kurekure.
 Sa kolo lamana sapu poza luli koasa tamasa
 niñira tamugamu

---

* **23:1** Izk 26:1 kamo hinia 28:19; Zol 3:4-8; Em 1:9-10; Zak 9:1-4;
 Mt 11:21-22; Lk 10:13-14

- sapu ranea gamu guana tamamia meke
tinamia,
si hakohakoni gamu sa,
ura sa kolo lamana asa si ele zama:
“Arau si loke tuqu,
loke tuqu koreo babe vineki.”
- ⁵ Pana kamo sa inavoso pa Izipi pa guguana Taea,
si kote hodahodaka si arini meke talotana.
- ⁶ Mi karovo la pa Tasisi;
mi taruqoqo gamu na tinoni pa nusa.
- ⁷ Vea, Taea tugo sa vasileana nomana sapu koa
qetuqetu lamo,
sa vasileana pukeranena hola,
sapu garunu taloa tie pa seu,
meke la veko kinoa pa popoa seudi?
- ⁸ Tesei sa hiniva hie si pude huaria si pa Taea,
sa popoa sapu va turui sari soku butubutu
binaṅara,
sapu sari nana tie holuholu pa popoa seu si
guana koburu tavia,
ta gilanadi koari na popoa pa pepeso?
- ⁹ E Zihova Tadi na Qeto Minate va nama nia si
hie,
pude va kokoi ia sa tinolava tanisa vinahesi
pule,
meke pude va pepekae i sarini pu ta gilanadi
pa popoa pepeso.
- ¹⁰ Gamu pa Tasisi, la mamu tavete inuma nomadi
gua ari inuma pa Izipi,
sina sari na vaka si lopu kaqu surana mae
ni sari ginani koa gamu.
Ura ele ta huara si pa Taea.

11 E Zihova si nadoro vura la nia Sa sa limana
koasa kolo lamana
meke va matagutu neneqara i Sa sari na
butubutu koasa popoa pepeso.

Ele vala nia Sa sa zinama pa guguana Ponisia,
sapu sari nana vasileana ta gobadi na
niñiradi si kote ta huara beto!

12 Zama si Asa, “Kokoi mo sa mia qinetuqetu,
kei, na vasileana lavata pa Saedoni,
kamahire si hoqa huara ineté nigo!

Tekulu sage, mi karovo la pa Saeparasi,
ba vasina ba loke binule si kote vagia gamu.”

13 Mi doño la koasa popoa tadi na tie pa Babiloni,
sari tie sapu kamahire lopu koa beto!

Ari pa Asiria tavete guni nia asa,
na vasina tadi na kurukuru pa qega;
va turu i rini sari dia rogaroga ululudi tana
rapata karovo goba,
meke huari sari dia goba niñiradi,
meke iliri nia remoremo rini sa vasileana
lavata.

14 Mi taruqoqo gamu pa vaka pa Tasisi;
sa mia vasileana ta gobana si ele huara!

15 Pa totoaso asa si sa popoa Taea si kote ta
mulinae ka zuapa navulu puta vuaheni. Padana
sa doduru tinoa tanisa keke banara si asa. Ba
pa vina betona ka zuapa navulu puta vuaheni,
si kote ta evana koe Taea, gua sapu pa kinera
tanisa barikaleqe tuturue:

16 “Mu tanini vagia sa mike, mamu ene nuquria
sa vasileana lavata,
agoi sa maqota ta mulinaemu;
mu lopilopi valeana nia sa mike, mamu kerani
soku kinera,

pude ta balabala vagi pule si agoi.”

¹⁷ Pa vina betona ka zuapa navulu puta vua-heni, si kote va tana va leana pule ia Zihova sa Taea. Kote la holuholu pule nia si asa koasa nana tinavete holuholu likakalae sapu dono guana tinavete tana maqota meke kote na tuturue si asa koari doduru butubutu pa popoa pepeso. ¹⁸ Gua ba, sari poata vagi sa meke sari nana tinabara si kote ta veko vata kale pude te Zihova. Lopu kaqu tava naqiti si arini babe ta tome. Sari poata taveti sa si kote ta vala koarini pu koa pa kenuna e Zihova, pude holuni ginani rini meke poko arilaedi.

24

Kote Va Kilasia Zihova sa Popoa Pepeso

- ¹ Dotu, kote huara pania e Zihova sa popoa pepeso
meke va kaleana pania Sa;
kote hobeia Sa sa dinonona sa popoa pepeso,
meke kote va hurakatae lamae i Sa sari tie.
- ² Kote kekenono mo sa tinasuna tutuvia ri doduru:
sari na hiama meke sari tinoni,
sari na pinausu meke sari palabatu,
sari na tie holu vagi meke arini pu vata holu,
saripu va malumu lipulipu meke sarini pu ari dia lipulipu,
sari na tie tagotago meke sari tie habahuala.
- ³ Sa popoa pepeso si kote ta huara palae hokara meke kote ta hiko vagi sari na likakalae, kote loketona hokara si koa hola.
E Zihova si ele zama ni sari zinama arini.

- ⁴ Sa popoa pepeso si popa meke harahara,
sa kasia popoa si mate gore meke harahara,
sari tie nomadi ba lopu goto meke mate
palapalae.
- ⁵ Sa popoa pepeso si tava boni koari na tie;
na lopu lulia rini sa tinarae,
lopu luli rini sari na vina turu
meke sekea rini sa vinariva egoi sapu koa
ninae rane
- ⁶ Gua ke na lineveleve onolo toa ia sa popoa
pepeso:
sari tiena kaqu ta sigiti ni sari dia sinea.
Gua ke saripu koa ia sa popoa pepeso si ta sulu
palae,
meke visavisa hokara mo si koa hola.
- ⁷ Sari vaeni vaqura si beto meke sari huda vaeni
si popa meke harahara;
sarini pu qetuqetu visoroihe si nominomi
sina loke napo vaeni.
- ⁸ Sa mamalaini avoso lea tanisa tabarini si noso,
meke sa vevehe qetuqetu tadi tie si lopu ta
avoso,
sa mike si lopu ta seke pule.
- ⁹ Lopu napo vaeni meke kera pule sari tie;
meke sa bia si pasa koarini pu naponā.
- ¹⁰ Sa vasileana nomana si kaleana beto sari
doduru tinitona;
sari sasada koari na vetu si bara tuku beto.
- ¹¹ Kukili hata vaeni si arini pa sisirana;
sari doduru qinetuqetu si iliri la pa
tinalotana,
doduru vevehe qetu si ta hitu taloa pa popoa
pepeso.
- ¹² Sa vasileana nomana si ta huara va kaleana,

- meke sari sasada koasa goba si ta seke va umumu beto.
- 13 Ke kote gua asa sa doduruna sa popoa pepeso meke koari doduru butubutu, ka visavisa mo si kote koa hola, gua totošo ta zoru sa huda olive, meke totošo koa hola si kaiqa qurepi mudina sa totošo pudiki.
- 14 Va ululi rini sari mamalaiṅi dia meke kukili qetuqetu; pa kali lodu rimata si va lavatia rini se Zihova, sa Baṅara tolavaena.
- 15 Gua ke pa kali gasa rimata si vahesia rini se Zihova; gamu pu koa koari na nunusa pa lamana, mi va ululia sa pozana e Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli.
- 16 Koari pa vina betona sa popoa pepeso si avosia gita sa kera:
“Vahesia si Asa pu Toṅotona.”

Ba zama si rau, “Arau si gore hiteke, gore hiteke sa tiniqu!

Na tinalotaṅa si taqarau!

Na tie qoraqora si korapa koa!

Na vinari qoraqoraṅi si doduru vasina!”

17 Na kinoa matagutu, na pou meke na sipata si aqani gamu,

kei gamu na tiena sa popoa pepeso.

18 Asa sapu matagutu meke govete

si kote hoqa nuquru pa pou;

asa sapu haele vura pa pou

si kote ta saputu vagi pa sipata.

Sa naqe pa mañauru si nama pude titisae,
meke sa vasina pu ta sokirae sa popoa
pepeso si niu.

19 Sa popoa pepeso si viqala,
sa popoa pepeso si tukele,
sa popoa pepeso si ta niu va kaleana.

20 Sa popoa pepeso si tedeve guana tie vivirina,
niu guana vetu pa givusu raneboni;
ta mamata ni sa sari nana sinea sapu korona luli
zinama,
ke kote hoqa si asa meke lopu boka tekulu
pule.

21 Koasa rane asa si kote va kilasi e Zihova
sari ñinirañira tadi tomate pa galegalearane
panaulu*,
meke sari na bañara pa popoa pepeso
panapeka.

22 Kote ta veko varigara si arini
guari na boso sapu ta veko pa pou;
kote ta tuku tamunu pa vetu varipusi
meke aqa nia sa dia rane pude tava kilasa.

23 Sa sidara si kote tava paere, sa rimata ba lopu
kaqu bakala;
ura se Zihova Tadi na Qeto Minate si kote
koa bañara pa Nana tinolava
koasa Toqere Zaione meke pa Zerusalema,
pa kenu dia ri na koimata tadi Nana tinoni.

25

Na Kinera Vinahesi

1 Zihova, Agoi sa qua Tamasa;

---

* 24:21 Epi 6:12; Kol 2:15

kote va lavata Igo rau meke vahesia sa
 Pozamu,
 ura tavete vura ni Goi sari doduru tinavete
 variva magasadi,
 sari ginugua sapu pukerane tu ta balabala
 pude va gorevura i Goi.

² Sari na vasileana nomana si ta evanae na
 remoremo,
 sari vasileana ta gobana si huara i Goi,
 sari vasileana n̄n̄iradi sapu koai na vetu banara
 tadi na kana si lopu koa;
 meke lopu kaqu boka ta kuri pule.

³ Gua ke sari butubutu n̄n̄iradi kote pamaña
 Nigo;
 sari vasileana nomadi tadi na butubutu
 kaleadi kote matagutu Nigo.

⁴ Koa Goi si govete atu sari na habahuala meke
 koa valeana,
 na hinarupu tadi na tie sapu loke dia meke
 tasuna,

na tometomeana pa totošo raneboni
 meke na aqoroana koasa rimata si Goi.

Ura sari hiniva tadi tie kaleadi
 si guana raneboni sapu raza la pa gobagoba,
⁵ meke guana manini pa popoa qega.

Agoi va noso i sari ninoveoro tadi na butubutu
 karovodi;
 gua sa opoadumuna sa lei sapu va ibuna sa
 manini,
 ke sari kinera va kinakinai tadi tie nonovala
 si lopu koa.

Va Namanama ia Tamasa si Keke Inevana

⁶ Koasa toqere Zaione si kote va nama ia e Zihova
 Tadi na Qeto Minate

sa inevaṅa sapu tale ginani arilaedi mo si
 koa pude tadi doduru tienā sa kasia popoa,
 na inevaṅa vaeni taguena,
 na inevaṅa masa kurukuru ta vizatadi.

⁷ Koasa toqere asa si kote va rizu pania Sa
 sa opoadumu tanisa minate sapu gore koari
 doduru tie,

sa poko sapu nobidi sari doduru butubutu;

⁸ meke sa minate si kote onolo pania Sa pude
 kaqu beto hokara.

E Zihova Tadi na Qeto Minate si kote puha pani
 sari kolomata

koari doduru isumata;

kote va rizu pania Sa sari na kinurekure tadi Nana
 tinoni

koasa doduruna sa popoa pepeso,

gua si zama vura nia e Zihova.*

⁹ Koasa rane asa si kote zama si arini,

“Hinokara, Asa tu sa nada Tamasa;

raṅea gita si Asa, meke harupu gita Sa.

E Zihova tu si raṅea gita;

mada qetu nia sa Nana tinaharupu.”

Kaqu Va Kilasia Tamasa si pa Moabi

¹⁰ Sa Limana e Zihova si kote lavelave nia sa
 toqere Zaione;

ba sari tie pa Moabi si kote ta neti gore.

Kote guana duduli sapu ta neti gore pa

ebasadi rina kurukuru.*

¹¹ Kote repaha sagei rini limadia

---

* **25:8** 1 Kor 15:54; Rev 7:17, 21:4   * **25:10** Ais 15:1 kamo hinia
 16:14; Zer 48:1-47; Izk 25:8-11; Em 2:1-3; Zepa 2:8-11

guana tie huhuvena sapu repahi sari limana
pude tunuru.

Kaqu vagi pania sa Tamasa sa dia vinahesi pule
be vea tumatumae gua si arini pa limadia.

¹² Kote va gore pani Sa sari goba ululudi te
Moabi,
kote va eko goren Sa;
kote va gore lani sa pa pepeso,
gore kamo hokara la pa kavuru.

26

Na Kina Vina Lavata

¹ Koasa rane asa si kote kera nia ari pa Ziuda
sa kina hie:

Gami si ninirana mami vasileana nomana;
sa tinaharupu te Tamasa asa si na gobana sa.

² Mi tukeli sari sasadana sa goba
pude nuquru sa butubutu toṅotona,
sa butubutu sapu soto va nabu pa rinanerane.

³ Kote kopu nia Goi pa binule noṅona
si asa sapu nabu nana binalabala koa Goi,
sina rane Igo sa si Agoi Zihova.

⁴ Mi ranea se Zihova ninae rane,
ura e Zihova sa Patu toa holana.

⁵ Va pepekae i Sa sarini pu va ululae,
va eko gore ia Sa sa vasileana nomana sapu
va sage pule nia;

va gore la nia Sa koasa pepeso
meke va kamo la nia pa kavuru.

⁶ Ta neti gore si asa;
pa nenedia ri na tie ta noṅovaladi meke na
tie malanadi.

⁷ Sa sirana tadi na tie toṅoto si memehē;

- Agoi pu tonotomu, Agoi tavetia sa inene
tanisa tie tonoto pude bule nodolo.
- 8 Uve, Zihova, gami si ene pa sirana tanisa Mua
tinarae,
meke koa aqa koa Goi;
sa Pozamu ta avosaena
si sa inokoro pa bulo mami.
- 9 Sa buloqu si ehaka Nigo pana boni;
pana munumunu si aqa Nigo sa maqo-
maqoqu si Agoi.
Totoso mae pitua Goi sa popoa pepeso,
si tiqe tumae nia ri tie pa kasia popoa sa
tinonoto.
- 10 Vea ta tatarue koa Goi sari tie kaleadi,
ba lopu kaqu tumae nia rini sa tinonoto;
ura pa popoa tadi tie tonoto ba tavete va kaleana
lamo sari kasa,
meke korodia gilanigo rini si Agoi Zihova sa
Banara Tolavaemu.
- 11 Zihova, sa Limamu si ta ovulu sage pude seke,
ba lopu hite dogoria rini.*
Mu va dogoro ni sa tataru Tamugoi koari Mua
tinoni
pude va kurekure i;
Mu va sulu i koasa nika pu va nama nia Agoi
pude tadi Mua kana.
- 12 Zihova, Agoi tavete poni gami sa binule;
doduru pu vata evani gami si Agoi tavete
poni gami.
- 13 Zihova, mami Tamasa, ari kaiqa tie banarani
gami si gami
ba sa Pozamu mo si va lavatia gami.

---

* 26:11 Hib 10:27

- 14 Kamahire si ele mate si arini, na lopu kaqu toa pule;
 sari maqomaqodi sapu ele taloa si lopu kaqu pule mae.
 Agoi raza i meke va kilasi,
 meke va murimuri pani Goi sari doduru binalabaladi.
- 15 Zihova, Agoi ele va toqolia sa butubutu;
 Agoi ele va toqolia sa binaṅara.
 Sa vina lavata si ele vagia Goi telemu;
 Agoi hoda ia sa volosona sa pepeso pa doduru vari kalina.
- 16 Zihova, mae si arini koa Goi pa dia tinalotaṅa;
 totoṅo va kilasi Agoi si arini
 si varavara atu si arini pa korapana sa dia tinasigiti.
- 17 Kei Zihova, guana barikaleqe aritiana sapu nama pude vagi koburu,
 sapu kabo vura pa nana tinasigiti,
 si gua asa si gami pa kenumu Goi.
- 18 Gami si aritiamami, gami si ta sigiti meke hani lamae,
 ba na givusu mo si podo vura nia gami.
 Lopu hite paleke mae nia gami sa tinaharupu pa popoa pepeso;
 lopu hite va podo tie si gami koasa kasia popoa.
- 19 Ba sari na Mua tie pu mate si kote toa pule;*
 sari tinidia si kote tekulu sage pule.
 Gamu pu koa koasa kavuru pa lovu,
 mu vaṅunu, mamu kukili qetuqetu.

---

* 26:19 Dan 12:2

Sa Mua puni kote va masiqara ia sa popoa pepeso;
meke kote va toa pulei Agoi sarini pu ele mate.

Vinaripitui meke Va Vaqura Pulea sa Tinoa

²⁰ Mi nuquru la pa mia lose, gamu na qua tinoni,
mamu rotoi sari mia sasada!

Mi tome pule ni gamu pa toso hite mo
osolae hola sa tinanaziri te Zihova.

²¹ Dono la, se Zihova si vura pa Nana vasina pa
Manauru
pude mae va kilasi sari na tie pa popoa
pepeso koari na dia sinea.

Sa popoa pepeso, si kaqu vata gilana vurani
saripu tava mate;

kote vata gilana nia sa ehara sapu ele zoloro
pa pepeso.

27

¹ Koasa rane asa,
kote va kilasa nia Zihova pa Nana vedara,
sa Nana vedara variva mate, nomana meke,
nirinana,

se Leviatani, sa noki gotolo,

Leviatani sapu ene va nokinokie;

kote seke va matea e Zihova sa noki asa pa
lamana.*

² Koasa rane asa kote zama se Zihova,
“Maqu kera nia sa inuma vaeni sapu vuvua hola:

³ Arau, e Zihova na kopu totoko nia;

Arau na zoropo lamo nia kolo.

Arau lavelave nia, boni na rane
pude loke tie mae novalia.

---

* **27:1** Zob 41:1; Sam 74:14, 104:26

- ⁴ Arau si lopu bugoro.
 Be koa dia mo kaiqa hiqohiqo rakihi pa kenuqu,
 pude Qu topue la raza i,
 si kote la sulu beto pani mo Rau pa nika si
 arini.
- ⁵ Be lopu gua si va mae i koa Rau pude madi koa
 aqorae;
 madi variva bulei koa Rau,
 uve, madi variva bulei koa Rau.”
- ⁶ Koari na rane mae arini si kote va gore karoso
 se Zekopi,
 Kote liho se Izireli meke havohavoro
 meke sari vuana si kote va siñi ia sa kasia
 popoa.
- ⁷ Vea, ele hite komitia e Zihova se Izireli
 gua sapu komiti guni ni Sa sari na kana
 tanisa?
 Vea, ele va matea Sa se Izireli
 gua va mate guni ni Sa sari nana kana?
- ⁸ Lokari, garunu taloa nia mo Sa se Izireli pa
 popoa seu pude va kilasia,
 na vivirua garunu la nia Sa meke raovo taloa
 nia,
 guana givusu ñiburuna pu mae gua pa kali
 gasa rimata.
- ⁹ Ba koasa ginugua hie si kote ta leosae se Zekopi
 koari nana tinavete kaleadi,
 meke kote ta vulasa palae sa doduruna sa
 nana sinea:
 pana tava umumu guana motete sari doduru
 patu koari na hope,
 meke sari na beku barikaleqe pozana Asera
 meke sari na hope vina uququ oto huda
 humaña lea

si tava huara palae beto.

¹⁰ Sa vasileana nomana ta gobana si ta huara meke koa ivulu, na kinoa ta veko palaena, ivuluna guana qega;

vasina si hena duduli sari tuna bulumakao, vasina si eko magogoso si arini; hamu pani rini sari na elelo koari na lela_{na}.

¹¹ Sari lela_{na} matedi si ta moku palae, meke mae pudiki vagi rina barikaleqe pude sutu_{nu} ni pa nika.

Ura sa puku tie hie si lopu gilagilana; ke Asa pu tavetedi si lopu talota_{na} ni Sa si arini, meke Asa pu va podakadi si lopu tataru hokara ni.

¹² Koasa rane asa, si kote pudiki vizavizata vagi puleni e Zihova sari Nana tinoni podalae pa Ovuku Iuparetisi meke kamo koasa voloso pa Izipi, ¹³ meke koasa rane asa, sa buki nomana si kote ta ivu. Sarini pu korapa tasuna pa Asiria meke sarini pu korapa koa pinausu pa Izipi si kote mae meke vahesia se Zihova koasa toqere hopena pa Zerusalema.

28

Na Vina Balau koasa Butubutu Iparemi

¹ Mani talota_{na} sa vina sari havoro isa, sa vina lavata pule tadi na tie viviridi sara pa butubutu Iparemi, koasa havoro sapu ele pureke nana tinolava isa, sapu hake pa batuna sa lolomo masuruna,

koasa vasileana nomana asa, sa dia vina
lavata ari kasa pu eko puta pa vaeni!

² Doño la, se Zihova si tagoa si keke tie
mataqarana meke ñinirana.

Sa tie asa si guana ruku kabukabue aesi
meke na givusu vivirua,
guana ruku sapu lulia na givusu meke zoropae
guana ñaqe,
sapu kote buli gore la pa pepeso sa vasileana
nomana.

³ Sa vina sari havoro isa, sa vina lavata pule tadi
na butubutu Iparemi, sari tie viviridi sara,
si kote ta neti gore la pa pepeso.

⁴ Sa havoro sapu ele pureke nana tinolava isa,
sapu hake pa batuna sa lolomo masuruna
si kote guana vua piqi sapu sagana kekenu,
totoso dogoria ri na tie si kote saputu vagia,
meke hena ia.

⁵ Koasa rane asa si se Zihova Tadi na Qeto Minate
si kote guana toropae banara tolavaena,
na piribatu leleana tadi kasa Nana visavisa
tinoni pu koa hola.

⁶ Kote na Maqomaqo pude viliviliti va toñoto si
Asa
koa sa pu habotu tavetena sa vinari pitui,
na ñinirañira si Asa koa rini
pu va tia ia sa vinaripera pa sasadana sa
goba pa vasileana.

Aisea meke sari na Poropita Viviridi pa Ziuda

⁷ Meke arini tugo si tedeve pa vaeni
meke viviri pa napo bia:
Sari hiama meke poropita si tedeve pa bia
meke va pupuhi na vaeni;

- viviri pa napo bia,
 tedeve toroso va dogoroni Tamasa sari kaiqa
 dinogodogorae,
 ta tubarae ni toroso vilavilasa pa vinaripitui.
- 8 Sari na tevolo pu haboti rini si tale luadi mo,
 meke loke vasina si hite via.
- 9 “Ke esei si podekia sa pude va tumatumae ia?
 Koe sei si korapa va bakabakala la inavoso
 sa?
- Koari na haha pu tiqe podalae hena ginani,
 koa rini pu tiqe luara susu?
- 10 Keke nonodi mo sari vina tumatumae zama
 pilipuleni sa:
 Hie si keke, isana si keke,
 beto keke tokele zinama si keke pule,
 vasinahite tani, vasinahite tana.”
- 11 Ba leana, pa beru karovodi meke pa votiki
 vinekala
 si kote zama la sa Tamasa koari Nana
 tinoni,*
- 12 koa rini sapu ele zama la guahe si Asa,
 “Hie sa vasina magomagogosoana,
 madi mae magogoso tani sarini pu mabo,” meke,
 “Tani sa vasina pude koa noso,”
 ba lopu hiva avoso si arini.
- 13 Gua asa ke sa zinama te Zihova la koa rini si
 kote: Hie si keke, isana si keke,
 beto keke tokele zinama si keke pule,
 vasinahite tani, vasinahite tana;
 pude madi ene la meke ta tubarae ni,
 madi bakora meke ta sipata vagi meke ta zau
 taloa.

---

* **28:11** 1 Kor 14:21

Na Inavoso tadi pa Zaione

- 14 Ke mi avosia sa zinama te Zihova, gamu pu
 lopu rañe ia si Asa,
 meke gamu pu bañara ni sari na tie pa
 Zerusalemā.
- 15 Zama va titie guahe si gamu, “Gami si ele
 tavetia sa vinariva egoi koasa minate,
 koasa lovu si ele variva egoi gami.
 Pana kamo mae si keke vinaripera nomana,
 si lopu kaqu tiqu gami sa si gami,
 ura ele vekoa gami sa koha pude koa sa kote la
 aqoro,
 meke na sinekesekei sa mami
 tometomeana.”
- 16 Ke guahe sa zinama te Zihova sa Bañara:
 “Doño la, va ekoa Rau si keke patu pa Zaione,
 na patu sapu ele ta podekena,
 na patu arilaena pude va sokirae nia vetu.
 Asa pu rañea si lopu kaqu bebeno hiva
 govete.*
- 17 Sa vinilasa toñotona si kote tavetavete nia Rau
 pude ñava ia sa vetu,
 meke sa tinoñoto guana aroso sapu koa ia
 mamamata;
 na ruku kabukabue aesi kote paleke taloa nia sa
 mia aqoro, sapu sa kokoha,
 meke na naqe kote huara pania sa mia
 tometomeaña.
- 18 Sa mia vinariva egoi koasa minate si kote tava
 noso;
 sa mia vinariva egoi koasa lovu si kote kokoi.
 Pana raza atu sa vinaripera nomana
 si kaqu ta ene nia gamu.

* **28:16** Sam 118:22-23; Rom 9:33, 10:11; 1 Pit 2:6

- 19 Meke doduru totošo sapu kamo atu sa si kote paleke taloa ni gamu sa;
 kamo keke munumunu, hola keke munumunu, pana rane meke pana boni,
 kote paleke taloani gamu sa.”
 Sa ginilagilanana sa inavoso asa
 si kote variva tarazuzuna!
- 20 Sa teqe si papaka hola pude eko nadoro sa tie,
 sa nobi si lopu labe pude hade nia.
- 21 Se Zihova si kote varipera, gua sapu tavetia Sa
 pa toqere Perazimi,
 meke gua sapu tavetia Sa pa Lolomo Qibione,
 pude tavetia sa Nana tinavete, sa Nana tinavete
 variva magasa,
 meke evania sa Nana hiniva, na tinavete
 karovona.*
- 22 Ego, noso gamu! Lopu va sisire,
 be lopu gua si kote mamata nono la sa mia
 tinasuna;
 e Zihova Tadi na Qeto Minate si ele tozi nau
 sa tinahuara sapu ele ta korotae koasa dodu-
 runa sa popoa.

Sa Ginilagilana Maena Koe Tamasa

- 23 Va avoso, mamu avosia sa mamalainiqu;
 noso, mamu avosi sari qua zinama.
- 24 Pana la piki sa tie pude lelete, si vea kote piki
 lamo si asa?
 Vea, kote geli lamo ia sa sa pepeso meke lopu
 lelete?
- 25 Pana va nama ia sa sa pepeso,
 si vea, lopu lete ia sa sa kiko dili meke taburu
 nia sa sa kiko kumini?

---

* 28:21 Zos 10:10-12; 2 Samuela 5:20; 1 Koron 14:11

Vea, lopu lete ia sa sa huiti pa nana ilaka,
 na bale pa nana lolomo,
 meke kaiqa kiko pule si pa hukihukiri
 inuma?

²⁶ Sa nana Tamasa na va tumatumae ia si asa
 meke tozi nia Sa sa hahanana tavetavete.

²⁷ Sa dili si lopu kote ta paqaha kiko koari na
 qaqaletodi pa hatara huda nomana,
 meke sa totopili munamunalana si lopu kote
 topili va munala nia koasa kumini;
 na dili si kote seke nia pa huda hite pude
 paqahia,
 meke na kumini si pa kolu.

²⁸ Na kiko huiti si tana bereti meke kote muzara
 lea mo;
 ke lopu paqapaqaha lamo kiko si arini koari
 na qaqaletodi.

Tumae nia sa pude lopu neti va muzari na hose
 meke na totopili sari na kiko,
 ba koa dia sari patu muzamuzarana.

²⁹ Doduru hire si mae guadi koe Zihova Tadi na
 Qeto Minate,
 na titisa leana hola meke tolavaedi sari Nana
 ginilagilana.

29

Sa Kinorokorotae Tadi pa Zerusalem

¹ Mamu talotana si agoi, Arieli, Arieli,
 sa vasileana nomana te Devita!

Vuaheni na vuaheni
 si tavete pilipulei agoi sari na totošo in-
 evana.

² Ba kote la Arau meke va kamo nia tinasuna sa
 popoa Zerusalem;

kote kabo si asa meke lukalukana,
kote na hope si asa sapu tale eharana.

³ Meke Arau si kote na mua kana,
kote vari likohae nigo Arau meke raza igo,
meke huari sari mua goba.

⁴ Na ta huara gore, ke pa pepeso kote koa meke
zama mae;
sari mua zinama si kote qumiqumi mae gua
pa kavuru.

Sa mamalainimu si kote vura guana tomate pa
pepeso;
pa kavuru mae gua sari mua zinama sapu
manamanasa toa.

⁵ Ba sari mua kana si kote ta evanae na kavuru,
sari dia tie varipera variva matagutudi si
kote paleke taloani na givusu.

Kote hodahodaka mo, pa toতোso hite,

⁶ si kote kamo mae se Zihova Tadi na Qeto
Minate,
tura_{nae} paka ma_{na}uru, niu, meke na mamalaini
lavata,
tura_{nae} givusu, ranebo_{ni} meke na nika
halalana.

⁷ Ke sari doduru qeto minate tadi hopeke bu-
tubutu pu razana se Arieli,
pu rapatana si asa meke sari nana popoa ta
gobadi,

si kote guana pinutagita mo,
guana keke dinogodogorae pana bo_{ni}.

⁸ Gua na tie oviana sapu putagita nia sapu
henahena si asa gua,
ba sipu va_{nu}nu sa si ovia eko mo si asa;
gua na tie memehana sapu putagita nia sapu
napo si asa gua,

ba malohoro tu toতোসা vañunu sa, sina
 memeha eko mo si asa.
 Ke kote gua asa sari na qeto minate,
 pu mae raza ia sa Toqere Zaione.

Lopu Ta Galagalae sari na Vina Balau

⁹ Mi magasa mate si gamu, mi duvili mia,
 koromia va hinokaria, mi behu mia;
 mi viviri, ba lopu pa napo vaeni,
 mi tedeve, ba lopu pa napo bia.

¹⁰ E Zihova si va rorodoko gamu pude mi puta
 muliunu:
 Ele va opoi Sa sari mata mia, sapu sari
 poropita.
 Ele hadei Sa sari batu mia, sapu sari na tie
 dodogorae.*

¹¹ Sapu koa gamu si sari ginuadi ri na dino-
 godogorae si loketoña ba na zinama mo sapu ta
 tokoro va nabudi pa pepa ta vigusuna. Meke
 be vala nia gamu sa pepa pa keke tie tumaena
 tiro meke zama si gamu koasa, “Tiro ia si hie,”
 si kote olaña si asa, “Lopu boka si rau sina ta
 tokoro va nabuna.” ¹² Babe vala nia gamu sa
 pepa ta vigusuna koa sa pu lopu tumaena tiro,
 meke zama, “Tiro ia si hie,” si kote olaña si asa,
 “Na lopu tumae tiro si rau.”

¹³ Zama se Zihova,
 “Sari tie hire si mae tata koa Rau pa nuzu dia mo,
 va lavata Au rini pa beru dia,
 ba sari bulo dia si seu hola koa Rau.
 Sa dia vinahesiqu Arau

---

* **29:10** Rom 11:8

si luli gua mo koari na vina turu sapu taveti
na tie.*
14 Gua ke kaqu va hodahodaka pulei Rau sari tie
hire
koari na vinari va magasa, pude madi mag-
asa;
sa ginilagilana tadi tie gilae si kote ta huara,
meke sa tinumatumae tadi tie tumatumae si
kote murimuri.”*

Rinoverove sapu Kote Leana Vugo Repere

15 Mani talotona sarini pu va tasuna puleni
pude tomei sari dia hiniva koe Zihova,
sarini pu tavetavete pa totošo huporo meke
balabala guahe,
“Esei dogoro gita? Esei gilania?”
16 Gamu pu va iliri enai sari ginugua,
sapu sa raro patu si gua tugo sa tie tavetena!
Vea, pada pude zama sa tie koasa pu va po-
dakana,
“Lopu asa tavete au,” gua?
Vea, boka zama sa raro patu koasa pu tavetena,
“Loketona si tumae nia sa,” gua?*

17 Pa vasi totošo hite mo sa soloso hiqohiqo
pa Lebanoni si kote ta evanae na pepeso
masuruna tana inuma,
meke sari inuma masurudi si kote hiqohiqo
soloso pule.

18 Koasa rane asa si sari tie nuli si kote avosi sari
zinama koasa buka,
meke sari tie behu pu koa koasa opoadumu
meke hinuporo si kote dodogorae.

---

* 29:13 Mt 15:8-9; Mk 7:6-7   * 29:14 1 Kor 1:19   * 29:16 Ais
45:9

- 19 Saripu va pepekae si kote qetu pule koe Zihova;
Saripu loke dia si kote qetu pule nia si Asa
pu Hopena pa Izireli.
- 20 Sari tie nonoala si kote lopu koa,
sari tie va sisire si kote murimuri,
meke doduru pu dono hata ia sa kinaleana
si kote tava mate.
- 21 Sarini pu vekoa pa sinea sa tie tonoto pa dia
zinama,
pu va sosode kokoha pa vinari pitui,
meke sarini pu tavete sinekesekei pude
sosoara ia sa hinokara pa vinaripitui.
- 22 Gua asa ke, se Zihova pu harupu vagia se
Ebarahami, si zama guahe koasa tutina e Zekopi,
“Se Zekopi si lopu kote koa kurekure kamahire;
sari isumata dia si lopu kote dono matagutu
kamahire.
- 23 Pana dogori rini sari na dia koburu,
sarini pu taveti Rau pa Limaqu,
si kote vahesia rini sa Pozaqu Hopena;
kote vahesia rini si Asa pu Hopena pa Izireli,
meke pamaña nia sa Tamasa te Zekopi.
- 24 Sari tie duviduvili pa maqomaqo dia si kote
vagia rini sa ginilagilana;
sarini pu nominomi si kote va tabea sa vina
tumatumae.”

30

Sa Vinariva Egoi Loke Laena koari pa Izipi

- 1 Zama vura guahe se Zihova,
“Madi talotana sari koburu tasunadi,
koa rini pu tavete vurani sari dia binalabala pu
lopu Taqarau,

pu tavete vinariva egoi sapu lopu goto pa
 Maqomaqoqu,
 meke vari tomotomoe ni sari dia sinea;
² pu gore la pa Izipi
 meke lopu nanasa nia rini sa Qua hiniva;
 pu hata tinokae koe Pero pude lavelave ni,
 la aqorae koe Izipi pude ta tokae.
³ Ba sa lave te Pero si na kinurekure tamugamu,
 sa aqoro te Izipi si na vina goremia gamu.
⁴ Ele la koa dia pa Zoani sari mia palabatu paleke
 inavoso
 meke tiqe hogoto la pa Hanesi si keke puku
 tie vivinei tamugamu,
⁵ ba doduru tie Ziuda si kote tava kurekure beto
 sina loke laedi sari na tie Izipi koa gamu
 loketona si kote paleke mae nia rini pude tokani
 gamu.
 Ke kote tava kurekure meke va gore puleni
 gamu si gamu.”
⁶ Hie sa kinorokorotae te Tamasa pa guguadi
 rina kurukuru name pa Neqevi:”
 “Ene nuquru gua pa popoa tasunana meke koa
 ia tinasuna,
 sini ia na laione,
 vasina koa ia soku votivotiki noki variva
 mate,
 si keke puku tie, paleke tinagotago pa mudi
 don'ki,
 dia tinagotago vinariponi si pa podu mudidi
 rina kameli,
 la koasa butubutu sapu lopu kote ta tokae nia
 rini,

---

* **30:6** Sa Neqevi si pa vari korapana sa soloso qega meke sa popoa toqetoqere pa Ziuda.

⁷ la pa Izipi, sapu loke laena sa nana tinokae.
Gua ke poza nia,
‘Rehabi Udapelu’ Arau si asa.

Na Tinoni Seke Tinarae

⁸ Mu la, mamu kubere goreni sari zinama hire,
gasi goreni pa pepa ta viqusuna,
pude koari na rane pu korapa mae
si kote na vina sosode loke vina betona si
asa.

⁹ Hire sari tie lopu luli zinamadi, na koburu
sekesekeidi,
koburu sapu korodia va avoso la koari na
vina turu te Zihova.

¹⁰ Zama i arini sari na tie dodogorae,
‘Mi lopu dodogoro pule!’
meke koari na poropita si,
‘Mi lopu mae totoli va toŋoto puleni gami!
Tozini gami mo sari tɪnɪtɔna leanadi,
mi tozini gami mo sari sinekesekei gua pu
hiva avosi gami.

¹¹ Rizu taloa,
vura taloa koasa sirana hie,
meke lopu mae zama nia koa gami
si Asa sapu Hopena pa Izireli!’”

¹² Gua asa ke, hie si zama nia sa Tamasa
Hopena pa Izireli:

“Sina kilua gamu sa inavoso hie,
meke na ninovanovala si kalavarae ia gamu,
na kinohakoha si ronua gamu,

¹³ ke sa sinea hie
si kote guana goba ululuna, sapu viqala
meke potele,
meke ilasa gore va hodaka, pa totoaso hite mo.

14 Kote poraka umumu guana raro patu,
 sapu ta inete lopu ta tatarue hokara,
 meke sari na videvidena si lopu noma
 pude boka paleke ni motete pa nika
 babe pude siovo ni kolo pa berukehe.”

15 Ke hie si zama nia sa Baṅara Zihova, sa
 Tamasa Hopena pa Izireli:

“Pana kekere pule mae mo gamu koa Rau, meke
 magogoso koa Rau si kote ta harupu si
 gamu,

sa mia niniraṅira si pa kinoa noso mo meke
 pa rinanerane,

ba lopu hiva tagoi gamu si arini.

16 Zama si gamu, ‘Lokari, kote koi mami pa hose
 meke govete mami.’

Ke kote govete mia tu!

Zama si gamu, ‘Kote koi taloa mami pa hose
 reregedi.’

Ba sari tie hadu luli si kote rerege hola la tu!

17 Keke tina si kote govete
 sapu keke tie mo hadu i;

pana ka lima tie hadu gamu

si kote doduru mo si govete,

osolae sapu koa hola koa gamu si

guana keke pitipiti pa batu toqere,

guana poko koa ia kubekubere pa toqere.”

18 Gua ba okoro sisigiti nia e Zihova pude vata
 dogoro nia sa Nana tataru koa gamu;

ke gasa turu si Asa pude va dogoro ni gamu

sa Nana tataru variva tukana.

Ura se Zihova si na Tamasa vilavilasa pa
 tinonoto.

Tamanae sari doduru pu koa aqa koa Sa!

Kaqu Mana ni Tamasa sari Nana Tinoni

¹⁹ Gamu na tiena sa popoa Zaione, pu koa pa Zerusalem, kote noso kabo si gamu. Na kote tataru hola si Asa pana kabo hata tinokae si gamu! Pana avoso gamu Sa si kote ola na mo si Asa. ²⁰ Na bereti tinasuna tugo si vatu nia e Zihova meke na kolo tinasigiti, gua ba kamahire si lopu kote ta tome sari na mia tie va tumatumae; kote dogoroni mata mia soti gamu si arini.

²¹ Be taliri la si gamu pa kali matao babe pa kali gede ba sari tali na mia si kote avosia mo si keke mamalaini pa mudimia sapu zama guahe, “Hie tu sa sirana; mae ene gua tani.”

²² Totoso asa si kote huara pani gamu sari na mia beku sapu ta pokoe siliva meke sari mia kineha ta peqodi sapu ta pokoe qolo; kote gona pani gamu, guana oki palae poko variva malederedi, meke kote zama, “Taloa koa rau!”

²³ Kote garunu poni gamu ruku Sa pude tadi na kiko pu letei gamu pa pepeso, meke sari ginani pu vura pa pepeso si kote tolavaedi meke soku. Koasa rane asa si kote nomana sa pavasa duduli tadi na bulumakao. ²⁴ Sari na bulumakao meke na don'ki pu geli pepeso pa inuma si kote hena va leana duduli sapu tava tanadi va leana. ²⁵ Koasa rane sapu tava mate sari na mia kana, totoo ta huara gore sari dia vetu hakehakei ululudi, si kote totolo gore sari na kolo koari doduru toa na doduru togere ululudi.

²⁶ Sa sidara si kote keana guana rimata, meke sa rimata si kote zuapa totoo bakala, gua tugo sa kalalasadi ka zuapa rane dodurudi. Hie si kote

evaṅa toṭoso pusi e Zihova sari bakora tadi Nana tinoni, meke salaṅi Sa sari dia tinasigiti.

Kaqu Va Kilasia Tamasa sa Popoa Asiria

27 Doṅo la, sa pozana e Zihova si mae gua pa seu, turanae tinanaziri maṅinina meke moatana sa tuṅaha korapa sage;

sari beruna si siṅi na binugoro,
meke sa meana si na nika halalana.

28 Sa sinino Tanisa si guana naqe sapu ninira sigiti gorena,
meke odu sage kamo pa rua.

Niu i Sa sari na butubutu meke vizata vagi Sa sarini pu kote tava kilasa;
va soto ni Sa pa nuzudi rina tie
sari iku meke turana taloa ni la pa tina huara.

29 Meke kote kera si gamu
gua koasa boni sapu qetuqetu nia gamu si keke inevana hopena;

kote qetu sari bulomia
gua toṭoso ivivu meke sage sari na tie

la koasa toqere te Zihova,
koasa Patu heheda te Izireli.

30 E Zihova kote va avosoni koari na tie sa Nana mamalaini pa paka maṅauru,
meke kote va dogoro ni Sa sa sekana sa Limana

turanae tinanaziri meke na nika halalana,
turanae na paka maṅauru, na lovua meke na ruku kokoreo.

31 Sa mamalaini te Zihova kote va matagutu ia sa popoa Asiria;

koasa Nana kolu binaṅara kote seke goren
Sa.

- ³² Pana ta seke va bakora sari pa Asiria
koasa Nana kolu vari kilasi
si kote peka sari Nana tinoni koari na dia
tabarini meke na mike,
totoso raza i Sa meke seke ni Limana Sa.
- ³³ Pukerane si ele tava nama sa vasina, sapu
halala ia na nika,
pude sulu ia sa baṅara tadi pa Asiria;
sa pou sapu koa ia nika si labe meke lohi,
na katu va leana hola sina soku sa hudana;
sa sinino te Zihova,
sapu guana zoloro goren sa patu lera pa
nai,
kote va huruṅuna.

31

*Tamasa Kaqu Lavelave nia sa Popoa
Zerusalem*

- ¹ Madi talotaṅa sarini pu la hata tinokae koari pa
Izipi,
pu kalavarae koari na hose pa vinaripera,
pu raṅei sari soku tina totopili varipera tadi
kasa
meke sa niniraṅira tadi na dia tie koi hose,
meke lopu doṅo la koasa Tamasa Hopena pa
Izireli,
babe hata ia sa tinokae te Zihova.
- ² Ba na gilae tugo si Asa meke boka va kamo
tinasuna tugo si Asa;
meke lopu hite va pulei Sa sari Nana zinama.
Kote gasa turu varipera ni Sa sari tie kaleadi,
sarini pu zukai sari tie tavete va kaleana.

³ Ba sari pa Izipi si na tie mo meke lopu Tamasa;
sari dia hose si na masa mo meke lopu
maqomaqo.

Pana repaha vura ni e Zihova sari limana,
si asa pu vari tokae si kote ta tubarae nia,
meke asa pu ta tokae si kote hoqa;
ari karua beto si kote kaleadi varigara.

⁴ Hiera gua si zama nia e Zihova koa rau,
“Pana kurumu sa laione,
sa laione nomana, totosu va matea sa sa gana
ginani,

meke be vea soku gua sari sepati
pu varigara pude va govete ia,
ba lopu kote matagutu ni sa sari na kukili
babe ta sosoara ni sari na vevehe.
Kote gua tugo se Zihova Tadi na Qeto Minate pu
kote gore mae
pude mae varipera pa Toqere Zaione.

⁵ Kekeṅoṅo gua rina kurukuru tapuru sapu alale
dia panaulu,
se Zihova Tadi na Qeto Minate si kote
lavelave nia sa popoa Zerusalema;
kote lavelave nia Sa meke va sare ia Sa,
kote ene hola nia Sa meke harupia Sa.”

⁶ Izireli, mi kekere pule la koa Sa,
ele sea tugo si gamu meke va karikari la koa
Sa.

⁷ Ura koasa rane asa
si kote kilui gamu doduru sari mia beku
siliva meke qolo,
sari pu taveti gamu pa lima mia, sari lima
kaleadi sara.

⁸ “Sa popoa Asiria si kote hoqa mate pa vedara
sapu lopu tana tie;

- na vedara te Tamasa kote va mate i.
 9 Sa dia nati vasileana ninirana si kote hoqa pa
 minatagutu;
 toso dogoria mo rina koimata tadi pa
 Asiria sa niniranira tanisa qeto minate
 varipera tadi kana si kote ta duana si
 arini,”
 gua si zama vura nia e Zihova,
 Asa pu koa Nana nika pa Zaione,
 Asa pu halala Nana nika lerana pa
 Zerusalem.*

32

Sa Banara pa Nana Tinonoto

- 1 Dono la, na banara si kote banara ni sari na tie
 pa tinonoto
 meke sari na palabatu si kote tuturana pa
 ninono.
 2 Hopeke tie si kote guana keke vasina pude
 paere pa givusu
 meke na tometomeana pa raneboni,
 guana kolo tototolo pa popoa qega
 meke na maqomaqo tanisa patu lavata pa
 popoa loke kolona.
 3 Meke sari matadi ri na tinoni pu dodogorae si
 kaqu dodogoro,
 meke sari talina dia rini pu avavosae si kaqu
 avavoso.
 4 Sa binalabala sapu haluhalue si kote tumae
 meke gilagilana,
 meke sa mea sapu zama nira si kote zama
 va leana pule meke bakala.

---

* 31:9 Ais 30:27-30

5 Sarini pu duviduvili si lopu kaqu ta pozae palabatu,
meke sari tie sekesekei si lopu kaqu ta pamaṅae pule.

6 Ura sa tie duviduvili si zama va pekipekie tugo,
meke nana binalabala si tupiti mo pa gin-
ugua kaleanadi.

Na hahanana kaleadi seu pa kinehana sa Tamasa
si tavetaveti sa,
meke na binalabala seadi si tozi sa pa
guguana e Zihova;

saripu ovia si lopu poni sa
saripu memeha si hekini kolo sa.

7 Sari hahanana tadi tie pekipeki si kaleanadi,
meke taveti rini sari tinavete sekesekeidi;
pude ṅovali sari tie malaṅa pa koha,
be vea leanadi gua sari dia tinepa.

8 Ba sa tie toṅotona si taveti sari na binalabala
toṅotodi
meke pa binalabala toṅotodi si turu si asa.

Vinaripitui meke na Vinaleana Pule

9 Gamu barikaleqe pu koa valeana mia,
tekulu, mamu va avoso mae koa Rau;
gamu na tudia vineki pu koa loketoṅa matagutu
nia,
mi avosia sapu kote zama nia Rau!

10 Pa vasi toṅoso hite mo, hola nia mo keke
vuaheni,
gamu pu kokoa va leana si kote neneqara;
sari vua huda qurepi si lopu kote vua,
meke sa toṅoso pakepakete si lopu kote ta
evaṅa.

- 11 Mi matagutu sisigiti na neneqara, gamu na barikaleqe pu koa valeana mia; mi matagutu, gamu na tudia vineki pu lopu matagutu!
- Gore pani sari mia poko leleadī,
mamu va sagei pa kopete mia sari poko
baika.
- 12 Mi pohari raqaraqa mia pa tinalotana,
balabala i sari inuma vaeni sapu vua
katakata,
- 13 meke sari na pepeso tadi Qua tinoni,
pepeso sapu ele toqolo sagea na hudahuda
rakihi,
uve lukalukana ni sari doduru vetuvetu sapu
hoke vevehe qetuqetu,
meke koasa vasileana lavata hie sapu hoke
sinia na qinetuqetu.
- 14 Sari vasidi sapu ta gobadi si kote ta veko palae,
sa vasileana lavata sapu vevevehena si kote
ivulu;
sari goba vari likohae meke na vetu hake-
hakei ululudi si kote ta evanae na pepeso
kalanadi ninae rane,
vasina kote horu qetu sari don'ki meke toa
ia duduli tadi na sipi,
- 15 osolae ta zoropae mae panaulu koa gita sa
Maqomaqo te Tamasa,
meke sa qega si ta evanae na inuma masu-
runa,
meke sa inuma masuruna si ta evanae na
hiqohiqo.
- 16 Sa ninono si kote veko kinoa pa qega
meke sa tinonoto si kote koa la koasa inuma
masuruna.

- 17 Sa vuana sa tinonoto si na binule;
 sa laena sa tinonoto si na kinoa noso meke
 na kinalavarae koe Tamasa ninae rane.
- 18 Sari Qua tinoni si kote koa pa vasidi sapu koa
 ia binule,
 pa vetu sapu lopu boka ta raza kamo la,
 pa vasina sapu kote magogoso meke lopu ta
 sosoara.
- 19 Be la sa ruku kabukabue aesi meke hoqa gore
 betoi sari hudahuda pa soloso,
 meke sa vasileana lavata si ta huara inete
 taloa,
- 20 ba mi koa tamanae si gamu,
 toতোসো letei gamu sari mia kiko pa kalidi rina
 tototolo,
 meke sari bulumakao na don'ki si va
 henahena i gamu koasa pezara duduli
 lavata.

33

Vinaravara Tepa Tinokae

- 1 Mi talotana si gamu pa Asiria, na tie huhuara
 si gamu;
 gamu pu lopu ele ta huara!
 Mi talotana si gamu, na tie qoraqora si gamu;
 gamu pu lopu ele ta qoraqora!
 Pana noso huhuara si gamu,
 si kote ta huara si gamu;
 pana noso qoraqora si gamu,
 si kote ta qoraqora si gamu.
- 2 Zihova, Mu tataruni gami;
 Agoi mo si aqa Nigo gami.
 Na niniranira tamigami si Agoi doduru
 munumunu,

- na mami hinarupu pa totoſo tasuna.
- ³ Pana avosia rini ſa mamalaiſimu Goi ſi govete
sari na kana;
totoſo gasa turu Goi, ſi talahuarae sari na
butubutu.
- ⁴ Sari na vinagi tadina kana ſi ta pudiki vagi
guana hinenahena tadi na kupokupo;
ta ſaputu vagi rini gua ri na rovana
kupokupo.
- ⁵ Tava lavata ſe Zihova, na pa Maſauru ſi koa ſi
Asa;
kote va ſini nia ninono meke tinonoto Sa ſa
popoa Zaione.
- ⁶ Koa Sa ſi kote sokirae ſi agoi koari na mua
totoſo,
tagotago ſi Asa pa hinarupu meke ginilagi-
lana lohina meke tinumatumae;
na pinamaſana e Zihova ſi na vidulu pude
vagia ſa tinagotago asa.
- ⁷ Doſo la, sari dia tie varane ſi korapa kabo va
ululae koari na ſiraſa;
sari palabatu ta garunu la koari na kana pu
hiva vari bulei ſi kabo ſisigiti.
- ⁸ Sari ſiraſa vari karovae popoa ſi ivulu,
loke tie ſi ene koari na ſiraſa.
Sa vinariva egoi ſi ta kumata,
ſaripu va ſosodena ſi ta etulu,
loke tie ſi ta pamaſae.
- ⁹ Sa pepeso ſi kulusu meke gore hiteke,
Lebanoni ſi kurekure meke harahara;
ſa pezara duduli pa Saroni ſi na qega gua,
meke Baſani meke Kameli ſi hoqa elodi.

Va Balauſi e Zihova sari Nana Kana

- 10 Ba zama se Zihova koa rina kana, “Kamahire si kote gasa turu si Arau.
Kamahire si kote tava lavata si Arau;
kamahire si kote ta ovulu sage si Arau.
- 11 Gamu pa Asiria si na duduli popadi si hira vura ni gamu;
sa mia sinino mo si guana nika sapu kote sulu pani gamu.
- 12 Sari tie huporo si kote ta sulu palae hokara;
gua sapu halalia sa nika sa hiqohiqo rakihi.
- 13 Gamu pu koa va seu, mi avosi gua sapu ele evani Rau;
gamu pu koa tata, mi gilania sa Qua niniranira!”
- 14 Sari tie kaleadi pa Zaione si matagutu sisigiti;
kamoi na neneqara sari tie sapu loke dia tamasa meke zama si arini:
“Esei koa gita si kote boka koa turania sa nika susulu?
Esei koa gita si kote boka koa turania sa nika sapu halala ninae rane?”
- 15 Sa tie sapu ene pa tinonoto
meke zama ni sapu gotogoto,
asa sapu lopu tavetavete nia sa nana niniranira pude hiko poata,
meke kopu ni sari limana pude lopu vagi sari tinabara golomodi,
asa sapu tukui talinana koari na hiniva pude va mate tie
meke tukui matana koari na binalabala kaleadi,
- 16 asa tugo sa tie sapu kote koa pa vasidi ululudi,
sa nana tometomeana si panaulu pa toa.
Nana bereti si kote ta poni nia sa,

meke na kolo napo si lopu kote qaga nia sa.

Sa Popoa Tolavaena Vugo Repere

- 17 Kote dogoria gamu pa matamia sa tinolava
tanisa Banara
meke kote tiro gorea gamu sa popoa sapu
nipulu la tu pa seu.
- 18 Pa mia binalabala si kote balabala pulei gamu
sari tinasuna holadi:
“Avei sa tie pu tavete vura takisi?
Avei sa tie vagivagi takisi?
Avei sa tie pu naei sari vetu hakehakei
ululudi?”
- 19 Lopu kote dogoro pulei gamu sari tie kaleadi
arini,
sari tie sapu votikaena dia zinama,
meke dia vinekala si tasuna pude tumae nia.
- 20 Mi dono la pa Zaione, sa vasileana lavata
vasina hoke ta tavete sari nada inevana
qetuqetu;
sari matamia kote dogoria sa popoa
Zerusalema,
na kinoa bulebulena, na ipi sapu lopu kote
tava rizu;
sari doduru tupili tanisa si lopu kaqu ta daku
vura,
sari ikuna si lopu kote tava kumata.
- 21 Vasina si kote koa sa nada Tie Ninirana se
Zihova.
Kote guana vasina sapu koa ia na ovuku
labedi meke na tototolo.
Loke vaka sapu koa i na qelu si kote ale koa rini,
loke vaka nomadi si kote tepe sage koa rini.
- 22 Ura e Zihova sa nada tie varipitui,
e Zihova sa nada tie tavete tinarae,

- e Zihova sa nada Banara,
meke Asa tu kote harupu gita.
- 23 Sari ikudi rina tepe si sigoto hoboro dia:
Sa dedegerena sa tepe si lopu soto va nabu,
meke sa tepe si lopu repaha.
- Sari vinagi sokudi pa mudi vinaripera si kote
tava hia koari na tie te Tamasa
meke ari na ike ba kote paleke dia hinia.
- 24 Lopu keke koa rini pu koa pa Zaione si kote
zama, “Kei, moho qua,” gua;
ura, arini pu koa vasina si kote ta leosae
koari na dia sinea.

34

Kaqu Va Kilasi Zihova sari Nana Kana

- 1 Rizu tata mae, gamu doduru butubutu, mamu
va avoso mae;
Nosu mamu va taliņa mae, gamu na tinoni!
Mani avoso mae sa popoa pepeso, meke doduru
pu koa koasa,
sa kasia popoa meke doduru tie pu koa
koasa!
- 2 Ura bugoro ni e Zihova sari doduru butubutu,
sa tinaņaziri Tanisa si kamo la koari doduru
dia qeto minate.
- Na kote va kilasa beto pani Sa,
kote vala ni Sa pude ta seke va mate.
- 3 Sari tinidia si kote ta gona palae,
meke kote humaņa hikare sa muzi pa tini-
dia;
sari toqere si kote tale eharadi.
- 4 Doduru pinopino pa maņauru si kote
murimuri,

- kote huporo podalae pa keke kali hukihukiri-
 rina kamo la pa keke kalina;
 gua sa pepa sapu hitehite ta viqusu sage,
 doduru pinopino si kote hoqa
 guana elelo haraharadi pa huda vaeni,
 guana vua piqi saganana koasa huda piqi.*
- ⁵ Sa Qua vedara si va kilasi sari na pinopino pa
 manauru.*
 Dotu, kamahire si kote gore la va kilasi Rau
 sari pa Edomu,
 sa butubutu pu ele ta vizata pude va kilasa
 beto pania Arau.*
- ⁶ Sa vedara te Zihova si ta pona pa ehara,
 meke tale deanana,
 pa eharadi rina lami na qoti,
 meke pa deanadi rina leleqata bulumakao.
 Ura se Zihova si vukivukihi pa Bozira
 meke na eoño si pa Edomu.
- ⁷ Meke kote mate turani na bulumakao
 pinomodi,
 sari tuna bulumakao meke bulumakao
 niniradi.
 Sari dia popoa si kote bobosi na ehara,
 meke sa kavuru si kote heni pa deana.
- ⁸ Ura koa nana si keke rane te Zihova sapu kote
 tubehe hobena si Asa,
 na vuaheni vinariva kilasi koa ri na kana te
 Zaione.
- ⁹ Sari na patu lera si kote totolo gore pa Edomu,

---

* **34:4** Mt 24:29; Mk 13:25; Lk 21:26; Rev 6:13-14 * **34:5** Sa vedara te Tamasa si va kilasi sari na pinopino pu vahesi ri na tie Moabi gua ri na dia Tamasa. * **34:5** Ais 63:1-6; Zer 49:7-22; Izk 25:12-14, 35:1-15; Em 1:11-12; Obd 1-14; Mal 1:2-5

- sari kavuru si kote lera
meke sa pepeso si kote tale nikana mo!
- 10 Lopu kaqu tava mate si asa boṇi na rane;
sa tuṇahana si kote sage ninae rane.
Koari na sinage na sage si kote koa ivulu eko mo
si asa;
loke tie kote ene nuṇuru pule gua vasina.*
- 11 Sari na duduru pa qega meke na nao kote koa
hobeā;
sari na duduru nomadi meke na raveni si
kote tavete vori vasina.
Kote ṇava ia Tamasa sa popoa Edomu,
na aroso padapadana meke sa aroso koa ia
na mamamata,
pude pada vura nia sa kinolura meke sa
tinahuara tanisa popoa asa.
- 12 Sari nana palabatu si kote loke butubutu pude
totoli nia
meke sari nana koburu tavia si kote
murimuri beto.
- 13 Na huda rakihi si kote toqolia sa doduru
korapana sa goba vasileana,
na hilibubuku si kote koa pa korapa vetu
baṇara.
Na tometomeana tadi siki pinomo,
na popoa tadi na duduru si asa.
- 14 Sari kurukuru pa qega si kote ene lamae vasina
turaṇi sari siki pinomo,
sari qoti pinomodi si kote vari tioki;
sari kurukuru ene boṇi si kote hiva magogoso
meke la hata lolomo vasina.
- 15 Sa duduru si kote tavete vori meke opo nana,

---

* 34:10 Rev 14:11, 19:3

kote hira vovoto meke kopuni sa sari tuna,
 va aqori sa pa kauru tatapuruna;
 vasina tugo kote varigara sari na atata,
 kote na tamatamaloana si vari kamoi.
 16 Doño la koasa buka te Zihova mamu tiro ia:
 kote koā beto sari na kurukuru hire,
 lopu keke si kote loke loana.
 Ura Telena zama nia sa tinozi hie,
 meke pa Maqomaqona Sa kote varigara ni
 Sa.
 17 Sari dia hinia koasa popoa si poni ni Sa;
 sa limana hihia poni gua sapu garodi.
 Kote tagoa rini sa popoa ninae rane,
 meke kote koa si arini vasina pa sinage na
 sage.

35

Sa Sirana sapu Madina

1 Sa qega meke sa pepeso popana si kote qetu;
 sa soloso qega si kote komokomolia meke
 pelaria na havoro.
 2 Kote toa vura si asa meke havohavoro toa;
 kote kera meke kukili si asa pa qinetu.
 Sa tinolava pa Lebanoni si kote ta poni nia sa,
 meke kote doño lea gua sa pezara pa Saroni
 meke sa toqere Kameli.
 Kote dogoria sa qega sa ninedala te Zihova,
 sa tinolava tanisa nada Tamasa.
 3 Va ninira i sari na lima malohorodi,*
 meke va nabu i sari tunutunu sapu zoke-
 zoke;
 4 zama guahe koa rini pu malohoro bulodi,

---

* 35:3 Hib 12:12

“Mi ninira, mi lopu matagutu;
 sa mia Tamasa si kote mae,
 na tinañaziri pude hobena si paleke mae nia
 Sa;
 turañae Nana hiniva pude kilasi sari kana
 meke kote harupu gamu Sa si gamu.”
⁵ Meke kote tukeli Sa sari matadi rini pu behu
 meke sari talinadi pu nuli si kote avavosae.*
⁶ Meke kote horu na peka sarini pu ike,
 meke saripu poka na meadi si kote kukili
 getu.
 Na kolo si kote puzaka vura pa soloso popadi
 meke na tototolo si kote ene pa qega.
⁷ Sa onone vari kinai si kote ta evañae na kopi,
 meke sa pepeso memehana si kote bukahia
 na kolo.
 Sari vasidi pu hoke eko magogoso sari na siki
 pinomodi,
 si kote toqoli na duduli meke na kuli.
⁸ Meke na siraña vari karovae popoa si kote koa
 nana,
 kote ta pozae na Siraña Madina si asa.
 Sari tie bonidi si lopu kote ene gua vasina.
 Ari na tie madidi koe Tamasa kote ene ia;
 ari tie pekipekidi na kaleadi si lopu kote ene
 gua vasina.
⁹ Loke laione si kote koa vasina,
 kurukuru variva matena lopu kote enea;
 lopu kote ta dogoro vasina si arini.
 Ba arini mo pu ta harupu si kote ta dogoro
 vasina.

---

* 35:5 Mt 11:5; Lk 7:22

¹⁰ Sarini pu holu vagi puleni e Zihova si kote pule.

Kote kerakera si arini meke nuquru pa Zaione;
na qinetuqetu loke kokoina si kote toropae
nia rini pa batudia.

Kote siṅi i na qinetuqetu meke na kinomolo,
meke sa tinalotaṅa na tinaruqoqo si kote
murimuri taloa.

36

*Va Matamataguti Asiria sari pa Zerusalemā
(2 Baṅara 18:13-27; 2 Koronikolo 32:1-19)*

¹ Pa vina manege made vuahenina sa binaṅara te Hezikaea pa Ziuda, si la rapati e Senakeribi, sa baṅara lavata pa Asiria, sari na vasileana ta gobadi pa Ziuda meke zau vagi sa. ² Meke garunu la nia sa baṅara pa Asiria sa nana ṅati palabatu varipera la koe Hezikaea, sa baṅara pa Zerusalemā; taluarae si asa pa Lakisi turaṅia sa qeto minate lavata. Sipu la noso sa palabatu Asiria kapae koasa kolo totolo sapu va karovo vagi kolo pa kopi sapu Kopi Kali Sage pozana koasa sirāna la gua vasina hoke ṅuna poko ri na tinoni, ³ si vura la sari ka ṅeta palabatu te Hezikaea pude tutuvi si arini: Se Eliakimi sa tuna koreo e Hilikaea sapu kopu nia sa vetu tanisa baṅara; se Sebana, sa tie kubekubere; meke se Zoa sa tuna Asapa, sa tie kubekubere va karovo pa buka.

⁴ Zama sa palabatu varipera pa Asiria koa rini, “La tozi nia se Hezikaea,

‘Hie si zama nia sa baṅara lavata, sa baṅara pa Asiria: Koe sei si raṅe la si goi? ⁵ Zama

si agoi sapu tumaemu varipera meke na n̄n̄iramu si agoi, gua, ba na zinama kokohadi si arini. Koe sei si kalavarae la agoi, ke va kanakana mae koa rau si agoi? ⁶ Hokara, agoi kamahire si kalavarae la pa Izipi, sa kuli, pude na mua kolu ene, gua. Ba pana kalavarae ia goi si kote moku sia meke va bakora ia sa limamu. Gua asa se Pero sa baṅara pa Izipi koa rini pu kalavarae la koasa.* ⁷ Meke pude zama si agoi koa rau, “Gami si kalavarae koe Zihova sa mami Tamasa,” gua, si vea, lopu tanisa tu sari hope na vasidi ululudi sapu rizu pani e Hezikaea meke zama koari pa Ziuda meke Zerusalema, “Gamu si kaqu vahesi mo koasa hope hie, pa Zerusalema,” gua?

⁸ Ego mae mamu variva ego ni si kaiqa binalabala koa sa qua baṅara pa Asiria. Arau kote poni gamu si karua tina hose, be guana boka vekoni tie gamu pude koi i! ⁹ Vea meke kote boka va kilasia gamu si keke qua palabatu sapu hitekena hola koari na qua palabatu varipera, be vea kalavarae la gua si gamu pa Izipi pude vagi totopili varipera meke na tie koi hose? ¹⁰ Gua pule hie, balabala ia gamu sapu lopu toka nau e Zihova pude mae rapatia meke huara ia sa vasina hie? Ura e Zihova mo telenā na garunu au pude ene halabutu mae ia sa kali popoa hie meke huara ia.’”

¹¹ Ba zama la sari Eliakimi, e Sebana, meke e Zoa koasa palabatu, “Palabatu, mu zama mae koa gami pa zinama Arameiki. Kote boka avoso igo mo gami. Ba lopu zama pa zinama Hiburu;

---

* 36:6 Izk 29:6-7

ura korapa va avoso mae sari doduru tie pa batu goba hire,” gua si arini.

¹² Meke olaña la koa rini si asa, “Balabala ia gamu sapu koa gamu meke sa mia bañara mo si garunu nau sa qua bañara pude zama ni sari doduru zinama hire? Lokari hokara! Na korapa zama la tugo si arau koari tie pu korapa habotu dia pa batu gobagoba. Na gamu doduru, si kote gani sari na boni mia meke napoi sari na bilaña mia,” gua si asa.

¹³ Beto si turu sage sa palabatu meke velavela vura pa zinama Hiburu, “Mi va avosi sari zinama tanisa bañara lavata, sa bañara pa Asiria!

¹⁴ Hiera gua si zama nia sa bañara: Mi lopu va malumia se Hezikaea pude koha gamu. Na lopu kaqu boka harupu gamu sa! ¹⁵ Mi lopu va malumia se Hezikaea pude ososoni gamu pude rañea se Zihova pana zama guahe si asa, ‘Hinokara kote harupu gita e Zihova si gita; sa vasileana nomana hie si lopu kaqu ta vagi koasa qeto minate varipera tanisa bañara pa Asiria, gua.’

¹⁶ Mi lopu va avosia se Hezikaea! Ura guahe si zama nia sa bañara pa Asiria: Mi variva bulei mae koa rau; mi vura mae koasa vasileana lavata. Pana gua asa si kote henahena mo si gamu doduru koari na mia qurepi koari na mia huda vaeni meke koari na mia huda piqi soti, meke napo pa mia berukehe soti, ¹⁷ osolae pule mae si arau meke turaña lani gamu pa keke popoa gugua puta mo sapu tamugamu hie, na popoa vuvua meke vaeni vaqura, na popoa koa ia na bereti meke inuma vaeni.

18 Lopu va malumia se Hezikaea pude turana va sea gamu pana zama guahe si asa, 'E Zihova kote harupu gita.' Ve, hite harupi na dia tamasa sari butubutu koasa limana sa banara pa Asiria?

19 Avei sari na tamasa tadi pa Hamati meke Arapadi? Avei sari tamasa tadi pa Sepavaimi? Ve, harupia tugo rini pa limaqu si pa Sameria?

20 Esei koari doduru tamasa tadi popoa arini ele boka harupu ia sa nana popoa koa rau? Ke vea meke kote boka harupia e Zihova sa popoa Zerusalem koasa limaqu?"

21 Ba sari tie si koa lopu kulu meke lopu olana hobe la, sina ele zama i sa banara, "Lopu olana la ia," gua.

22 Meke daku sira i ri Eliakimi sa tuna e Hilikaea, Sebana sa tie kubekubere, meke e Zoa sa tuna Asapa sa tie kubekubere va karovo pa buka, sari dia poko pa tinalotana meke la koe Hezikaea, meke tozi nia rini sari doduru pu zama ni sa palabatu varipera tadi pa Asiria.

37

Tepaia sa Banara sa Tinokae te Aisea (2 Banara 19:1-7)

1 Sipu avosia tugo Hezikaea, sa banara, sa inavoso, si daku rikatia sa sa nana poko meke va sage poko baika, meke nuquru la pa Zelepade te Zihova si asa. ² Garunu lani sa sari Eliakimi sa palabatu kopu pa vetu banara, Sebana sa tie kubekubere, meke sari nati hiana pude la koe Aisea sa poropita tuna Emosi. Va sage poko baika beto sari doduru. ³ La tozi nia rini se Aisea, "Guahe si zama nia e Hezikaea: Sa

rane hie si na rane tinasuna, vinakilasa meke na kinurekure, gua puta totošo va namanama podo sa koburu, ba loke ninirañira si koa pude podo si asa. ⁴ Hokara ele avosi tu e Zihova sa mua Tamasa sari doduru zinama pu zama ni sa palabatu varipera sapu garunu mae nia sa bañara pa Asiria, pude mae va sisire nia sa Tamasa toana. Mani va kilasi Sa sarini pu zama ni sari zinama pu avosi e Zihova sa mua Tamasa. Mu varavara poni gami sapu gami ka visavisa mami pu korapa koa hola.”

⁵ Totoso kamo la sari palabatu te Hezikaea sa bañara koe Aisea, ⁶ si zama la i Aisea si arini, “Tozi nia sa mia bañara, ‘Hiera gua si zama nia e Zihova: Mu lopu matagutu nia sa inavoso sapu avoso nia goi. Sari zinama pu zama ni sa nabulu tanisa bañara pa Asiria sapu va paraparaña mae koa Rau. ⁷ Mu avoso mae! Kote vekoa Rau si keke binalabala koa sa pude totošo vagia sa si keke inavoso, si kote kekere pule mo si asa pa nana popoa soti, meke vasina kote vari poni nia rau pude ta seke va mate si asa pa vedara.’”

Va Balau Pule La sari pa Asiria koe Hezikaea

⁸ Totoso avoso nia sa palabatu varipera sapu ele taluarae pa Lakisi sa bañara pa Asiria, si kekere pule si asa meke la dogoria sa sa nana bañara korapa varipera pa Libina. ⁹ Ego, vagia Senakeribi si keke inavoso sapu sa geto minate pa Izipi, sapu turani sa bañara Tirihaka pa Itiopia, si korapa mae pude raza ia si asa, gua. Totoso avosia sa sapu gua asa, si garunu la zinama si asa koe Hezikaea sapu zama guahe:

10 “La zama guahe koe Hezikaea sa baṅara pa Ziuda: Mu lopu va malumia sa mua tamasa sapu raṅe ia goi pude koha igo pana zama si asa, ‘Zerusalema si lopu kaqu ta vala koasa baṅara pa Asiria,’ gua. 11 Ele avoso ni mo goi gua sapu taveti rina baṅara pa Asiria koari doduru popoa, sapu huara beto pani rini. Meke gamu si vea, kote ta harupu tugo? 12 Vea, harupi tugo ri na dia tamasa sari na butubutu sapu ta huara koari na tamaqu kenudi, sapu sari tamasa tadi pa Qozani, Harani, Rezepi, meke sari tie pa Idini sapu koa pa Telasa? 13 Avei sa baṅara pa Hamati, sa baṅara pa Arapadi, sa baṅara koasa vasileana lavata pa Sepavaimi, babe pa Hena meke pa Iva?”

14 Meke vagia Hezikaea sa leta koari tie paleke inavoso meke tiro ia sa. Beto si sage la si asa pa Zelepade te Zihova, meke la repahia sa pa kenuna e Zihova, 15 Meke varavara la koe Zihova se Hezikaea: 16 “Kei, Zihova Tadi na Qeto Minate, Tamasa pa Izireli, habotu Mua koasa Mua habohabotuana Baṅara pa vari korapadi rina mateana serubimi. Agoi mo telemu sa Tamasa pa doduru butubutu pa popoa pepeso. Agoi mo tavetia sa maṅauru meke sa pepeso.*

17 Mu va talina mae, Zihova, Mamu va avoso mae: tukeli Matamu, kei Zihova, Mamu dogoro gami; avosi sari doduru zinama pu garunu mae ni e Senakeribi pude zama ṅonovala Igo si Agoi sa Tamasa toana. 18 Kei Zihova, na hinokara tugo bisa, sapu sari baṅara pa Asiria si huara inete i sari doduru tie arini meke sari dia popoa. 19 Meke gona pani rini sari na tamasa tadi na

---

* 37:16 Ekd 25:22

butubutu arini pa nika meke sulu pani, sina lopus na tamasa si arini, ba na huda mo meke na patu, sapu peqoi mo ri na tie pa limadia. ²⁰ Zihova mami Tamasa, harupu gami pa limana sa, pude madi gilania ari doduru butubutu pa popoa pepeso sapu Agoi Zihova eke mo, sa Tamasa,” gua si asa.

*Sa Inavoso te Aisea La koa sa Baṅara
(2 Baṅara 19:20-37)*

²¹ Meke garunu la inavoso se Aisea, sa tuna Emosi, koe Hezikaea, “Hiera gua si zama nia e Zihova, sa Tamasa pa Izireli: Ele avosia Rau sa mua vinaravara mae koa Rau pa gugwana e Senakeribi, sa baṅara pa Asiria, ²² hiera sa zinama sapu zama la nia e Zihova koasa:

‘Zaione sapu guana vineki vaqura,
si doṅo gore nigo meke va sisire nigo sa.
Sa vasilyana Zerusalem, guana tuna vineki,
si hiruhiru nia sa batuna totošo govete taloa
si agoi.

²³ Esei si va karikari ia meke paraparaṅa la ia agoi?

Na koe sei si kukukili va noma la si agoi meke va eṅeṅa sage la matamu pa vina titie?

Na koa Sa pu Hopena pa Izireli mo!

²⁴ Koari na mua tie paleke inavoso
si soku zinama va karikari la koe Zihova si ipa ni goi.

Meke zama guahe si agoi,

“Koari na qua totopili varipera sokudi
si kamo rau sa vasina sapu ululu gua ri na toqere,

kamo pa batu toqere pa Lebanoni.

Sari na huda sida ululudi vasina si maho gore ni
rau,

gua tugo sari na huda paeni ta okoraedi.

Kamoi rau sari vasidi sapu ululu pa ululu,
koari na hudahuda sapu leleadhi hola.

²⁵ Ele geli berukehe si rau pa popoa seu
meke napoa sa kolo vasina.

Koari ola nenequ

si ene va popa pani rau sari doduru tototolo
pa Izipi,” gua.

²⁶ Vea, lopu ele avosia tu goi?

Nake pukerane tu zama veko nia Rau.

Koari na rane ele hola la tu si balabala i Rau sari
na tinavete,

meke kamahire va gorevura i Rau,

pude agoi kote huari sari na vasileana ta gobadi
meke vata evanae ni na kobi remoremo
patu.

²⁷ Gua ke sari dia tinoni si loke dia ninirana,
matagutu si arini meke kurekure.

Guana linetelete si arini pa inuma,

guana liho buma vaqura,

guana duduli sapu toa vura pa batu vetu,

sapu harahara mate sipu raza i na givusu
manini.

²⁸ Ba tumae nia Qua sa vasina koa si agoi,

meke totoaso mae meke taloa si goi,

meke gua sapu hoke ta naziri guni nau goi
si Arau.

²⁹ Sina ta naziri nau goi si Arau

meke sina ele kamo mae pa talinaqu sari na
mua vinahesi pule,

ke kote va rita nia Rau sa Qua vinetu nu pa isumu

meke kote vekoa Rau pa nuzumu sa Qua
 aeana kalakalahana hose,
 meke kote va ene pule igo Rau
 koasa sirana tugo sapu ene mae ia goi.’”

³⁰ Meke zama se Aisea koe Hezikaea,
 “Hezikaea, hie sa vina sosode tamugoi:
 Vuaheni hie si kote henai gamu sari linetelete
 sapu toa sage teledia,
 meke pa vuaheni vina rua si kote henai sapu
 tuvulu sage koari na linetelete arini.
 Ba pa vuaheni vina neta si kote lelete meke
 pakepakete si gamu,
 kote lete inuma vaeni meke henai gamu sari
 vuadi.

³¹ Keke toতোসো pule ka visavisa tie pa butubutu
 Ziuda si
 kote va gore karoso pana gore meke vua
 katakata panaulu.

³² Ura kote koa hola pa Zerusalema si ka visavisa
 tie,
 meke kote vura pa toqere Zaione sa puku tie
 saripu lopu tava mate.

Sa inokoro ninirana te Zihova Tadi na Qeto
 Minate si kote va gorevura ia si asa.

³³ Gua ke hiera gua si zama nia e Zihova pa
 guguana sa banara lavata pa Asiria:
 ‘Lopu kote nuquru ia sa sa vasileana lavata hie
 babe gona nia si keke tupi tani.

Lopu kote paleke kamo mae nia lave sa si tani,
 babe mae tavete buturu pa kali goba pude
 rapata na haele sage.

³⁴ Sa sirana sapu ene mae ia sa si asa tugo si kote
 pule ia sa;

na lopu kote nuquru ia sa sa vasileana lavata hie,

Arau Zihova si zama vura gua.

³⁵ Arau kote lavelave nia sa vasileana lavata hie meke harupu ia,

pa laeꝓu Arau meke pa laena e Devita sa Qua nabulu!’”

³⁶ Meke vura la sa mateana te Zihova meke va matei sa si ka keke gogoto vesu navulu lima tina tie koari na ipi tadi pa Asiria. Totoso tekulu sari na tie pa koivugona si na tie matedi mo si eko doduru vasina. ³⁷ Ke qaqiri mo se Senakeribi, sa banara lavata pa Asiria, meke haqi taloa. Pule la mo pa Ninive si asa meke koa vasina. ³⁸ Keke rane, totoso korapa vahesi si asa pa zelepade te Nisiroki sa nana tamasa, si la sari karua tuna koreo, sari Adarameleki meke Sareza meke seke va mate ia pa dia vedara, beto meke govete la dia pa popoa pa Ararata. Meke sa tuna koreo pule, se Esarahadoni, si hobena si asa koasa binanara.

38

*Moho meke Magogoso Pule se Hezikaea
(2 Banara 20:1-11; 2 Koronikolo 32:24-26)*

¹ Koari na totoso tugo arini si moho se Hezikaea meke tata mate. La vari hopikae koa sa sa poropita Aisea tuna Emosi, meke zama, “Hiera gua si zama nia e Zihova: Mu va tonotia sa mua kinoa vetu, sina kote mate si goi; na lopu kote magogoso pule si agoi,” gua si asa.

² Taliri la pa kapagoba se Hezikaea meke varavara la koe Zihova:

³ “Zihova, Mu balabala ia sapu vea rane guni Nigo arau, meke soto va nabu pa qua inene pa kenumu Goi, meke pa doduruna sa buloqu si vahesi Igo arau, meke taveti rau gua sapu leana atu koa Goi,” gua, meke kabo sisigiti si asa.

⁴ Beto sapu gua asa si kamo la mo sa zinama te Zihova koe Aisea:

⁵ “La mamu tozi nia se Hezikaea, sapu guahe, ‘Hiera gua si zama nia e Zihova, sa Tamasa te Devita sa tamamu: Ele avosia Rau sa mua vinaravara meke ele dogori Rau sari kolomatamu. Ke kote poni pule nigo Rau si ka manege lima vuaheni pa mua tinoa.

⁶ Meke kote harupu igo Rau meke sa vasileana lavata hie koasa limana sa banara pa Asiria. Na kote lavelave nia Rau sa vasileana lavata hie.

⁷ Meke hie sa vina gilagila te Zihova atu koa goi sapu kote hinokara taveti Sa gua sapu va tatara ni Sa: ⁸ Kote va togolo pulea Rau sa maqomaqona sa rimata ka manege puta nenetiana koasa halehaleana te banara Ehazi.’” Ke sa maqomaqona sa rimata si togolo pule ka manege puta nenetiana koasa halehaleana.

⁹ Totoso magogoso se Hezikaea pa nana minoho si kuberia sa sa kinera vnahesi hie:

¹⁰ Zama si rau, “Koari totoso sapu ninira si rau pa qua tinoa,

si kaqu nuquru la ia tu rau sa vasina tadi tie matedi?

Kaqu ta vagi palae tu koa rau sari kaiqa qua vuaheni?”

¹¹ Zama si rau, “Lopu kaqu dogoro pulea rau se Zihova,
se Zihova pa popoa tadi tie toadi;

lopu kote dogoro pulei rau sari na tie,
 babe koa turani sarini pu korapa koa koasa
 kasia popoa hie.

12 Gua tugo na ipi tadi na sepati sa qua vetu,
 sapu ta daku gore meke ta paleke taloa koa
 rau.

Gua ari tie tavete poko, si polo sage ia rau sa qua
 tinoa,
 meke ta paqaha palae si rau koari na lozi;
 meke taloa va hodaka mo sa qua tinoa.

13 Aqa va nono si rau osolae kamo sa vaqavaqasa,
 ba guana laione sapu moku betoi tu Sa sari
 doduru susuriqu;
 meke taloa va hodaka mo sa qua tinoa.

14 Kabo si rau guana pitikole babe na kitikete,
 meke kunikunisi si rau guana kukuva.
 Sari mataqu si mabo dono sage pa manauru,
 hata tinokae.

Tasuna si rau; kei Zihova, mae toka nau!”

15 Ba sa si boka zama nia rau?
 Na ele zama mo si Asa koa rau, meke Asa
 telenā evania sapu gua hie.

Maqu ene va pepekae mo si rau koari doduru
 vuaheni taqarau koa gua koari na tinasig-
 iti pa maqomaqoqu.

16 “Banara, koa gua pa Mua vina tatara si toa sari
 na tie;
 meke koasa tugo si vagi tinoa sa maqo-
 maqoqu rau.

Agoi salanau koasa qua minoho
 meke va malumau pude toa.

17 Hinokara pa qua lineana mo
 si kamoī rau sari tinasigiti arini.

Pa Mua tataru si kopu nau Goi

pude lopu la koasa pou tinahuara;
meke ele vekoi Goi sari doduru qua sinea
la pa mudimu.

¹⁸ Ura sa lovu si lopu kote boka vahesi Igo,
sa minate lopu kote kera vahesi atu koa Goi;
arini pu gore la koasa pou
lopu kote raŋea sapu kote va evaŋi Goi sari
Mua vina tatara.

¹⁹ Saripu toa, arini tu kote vahesi Igo,
gua sapu tavetia arau ŋinoroi hie;
ari na tamadia si kote tozini sari dia koburu,
sapu kopu ni Tamasa sari Nana zinama.”

²⁰ E Zihova kote harupu au si arau,
meke kote kera si gami meke mikemike
doduru rane pa mami tinoa
pa korapa Zelepade te Zihova.

²¹ Na ele zama veko nia e Aisea pude “Munala
ia sa vua piqi, mamu veko la nia koasa moqo,
meke kote ta salaŋa si asa,” gua.

²² Na ele nanasia e Hezikaea se Aisea, “Nasa sa
vina gilagila pude va sosodea sapu kote boka la
vahesi si rau pa Zelepade te Zihova?” gua.

39

Tie Paleke Inavoso pa Babiloni (2 Banara 20:12-19)

¹ Tata koa sa totoaso asa, se Merodaka Baladani,
sa tuna koreo e Baladani sa baŋara pa Babiloni
si avosia sapu moho se Hezikaea sa baŋara meke
ele magogoso pule, gua, ke garunu la nia sa
si keke leta meke na vinariponi koe Hezikaea.

² Va kamo va leani e Hezikaea sari tie paleke
inavoso meke va dogoro ni sa sari doduru nana

tinagotago, sari na siliva na qolo meke sari na oto huda humaņa lea, na oela humaņa lea, meke sari doduru tĩnitona varipera. Lopu keketona pa nana vetu baņara, sari na lose vekovekoana likakalae pa binaņara sapu lopu va dogoro ni sa koari kasa.

³ Beto sapu gua asa si la se Aisea sa poropita koe Hezikaea, sa baņara, meke nanasa guahe, “Pavei mae guadi sari na tie sara meke sa gua si zama nia rini koa goi?”

Olaņa se Hezikaea, “Mae guadi pa popoa seu si arini, pa Babiloni,” gua si asa.

⁴ Nanasa sa poropita, “Na sa si dogoria rini pa mua vetu baņara?”

Meke olaņa si asa, “Dogoro betoi rini sari doduru tĩnitona pa qua vetu baņara. Lopu keke tĩnitona pa qua tinagotago si lopu va dogoro ni rau koa rini,” gua si asa.

⁵ Meke zama se Aisea koe Hezikaea, “Mu avosia sa zinama te Zihova Tadi na Qeto Minate: ⁶ ‘Hinokara korapa mae sa toতোসো sapu sari doduru likakalae pa korapana sa mua vetu baņara, doduru likakalae saripu va naqiti rina tiatamamia osolae kamo pa rane ñinoroi, si kaqu ta paleke beto la pa Babiloni. Namu loketona si kaqu koa hola. ⁷ Meke kaiqa rina tutimu, na masa na eharamu soti, pu podo gore koa goi, si kote ta zau taloa. Kote ta puzala si arini meke tavetavete pa vetu baņara pa Babiloni,’ gua se Zihova.”

⁸ Meke olaņa se Hezikaea, “Sa zinama te Zihova sapu zama nia goi si leanana,” Ura balabala

si asa, “Ba pa qua totošo si kote koa ia binule meke kinoa va leana,” gua.

40

Na Vina Manoto tadi na Tie te Tamasa

- ¹ “Manoto, manoto gamu na Qua tinoni,”
gua sa mia Tamasa.
- ² “Zama va manoto la i sari pa Zerusalemā,
mamu zama vura la nia koarini
sapu sari totošo tasunadi tadirini si ele hola
sapu sari dia sineā si ele ta leosoni Sa,
sapu sari vina kilasa pu vagi sari pa Zerusalemā
pa limana e Zihova
si karua totošo hola ni sari dia sineā.”
- ³ Na mamalaiņina keke tie si korapa titioko:**
“Mi va namanama nia pa qega
sa sirāna te Zihova;
mi va toņotia pa korapa soloso qega
sa sirāna tanisa nada Tamasa.
- ⁴ Doduru lolomo si kote tava siņi sage,
doduru toqere na toa si kote tava pepeka;
meke sari na lolora si kote tava pezara,
sapu koluradi si kaqu tava memehē.
- ⁵ Keana vura mae sa kalalāsana e Zihova,
meke doduru butubutu kaqu dogoria si Asa.
Ura Arau se Zihova si ele zama!”
- ⁶ Keke mamalaiņi si zama, “Velavela vura.”*
Ke nanasa si rau, “Sa si kote velavela vura
nia rau?” gua si rau.
“Sari doduru tie si guana duduli;

---

* **40:3** Mt 3:3; Mk 1:3; Zn 1:23   * **40:3** Lk 3:4-6   * **40:6** Zem
1:10-11; 1 Pit 1:24-25

meke doduru dia tinolava si guana havoro
pa pezarana.

⁷ Harahara sari duduli meke hoqa sari havoro,
sina givusu kamo la koa rini sa siniño te
Zihova.

Hinokara sari tie si gua mo na duduli.

⁸ Uve, harahara sari duduli meke hoqa sari
havoro,
ba sa zinama te Tamasa si turu hola ninæ
rane.”

⁹ Agoi pu paleke inavoso leana la pa Zaione,
mu sage la pa keke toqere ululuna.

Agoi pu paleke inavoso leana la pa Zerusalema,
mu kukili va ululae,
mu lopu matagutu, kukili vala beto;
zama koari na vasileana pa Ziuda,
“Hierana sa mia Tamasa!” gua.

¹⁰ Doño la, se Zihova Bañara si mæ sana pa
korapa Nana ninirana,
meke koasa lima ninirana Tanisa si kote
bañara ni Sa.*

Doño la, sari Nana pinia si turani Sa,
meke luli koa Sa sari Nana tinoni ta
harupudi.

¹¹ Kopu ni Sa sari nana sipi guana sepati:
varigara ni Sa sari na lami pa limana
meke paleki Sa tata la pa bulona;
turaña hitehite ni Sa saripu ari tudia.*

*Sa Tamasa Lopu Ta Nana Kamona tadi pa
Izireli*

¹² Veæ, esei ele pada ia sa kolo lamana pa ola
limana,

---

* **40:10** Ais 62:11; Rev 22:12   * **40:11** Izk 34:15; Zn 10:11

- babe nava ia sa manauru pa limana?
 Vea, esei ele tuqea sa kavuruna sa popoa pepeso
 pa keke huneke,
 babe pada i sari na togere pa sikele,
 meke sari na toa pa padapadana mamata?
- 13 Vea, esei ele tumae nia sa binalabala te
 Zihova,*
 babe totoli nia si Asa guana Nana tie va
 tumatumae?
- 14 Koe sei si la nananasa se Zihova pude va
 bakabakala ponia si Asa,
 meke esei totozi nia si Asa koasa sirana
 tonotona?
- Esei sia sapu va tumatumae ia si Asa
 babe va dogoro nia si Asa koasa sirana
 gilagilana?
- 15 Hinokara sari na butubutu si guana keke honi
 kolo hite mo pa bakete;
 dono guni ni Sa na kavuru mo pa sikele;
 Asa pada i pa padapadana mamata sari na
 nunusa meke guana kavuru memehedi
 mo.
- 16 Doduru hudahuda pa Lebanoni si soku, ba
 lopu pada pude sunani pa hope,
 meke sari doduru kurukuru name vasina si
 soku, ba lopu pada pude vukivukihi ni.
- 17 Pa kenuna Sa si sari doduru butubutu si loke
 guguadi;
 dono guni ni Sa sapu loke laedi mo
 meke na kali gore la tu pa loketona.
- 18 Gua ke, koe sei mo kote boka padapada la nia
 goi sa Tamasa?

---

* **40:13** Rom 11:34; 1 Kor 2:16

Pa kineha sa beka kote boka padapada la nia
goi si Asa?*

19 Ura sa beku si na tie peqopeqo mo tavetia,
meke sa tie tavetavete pa qolo mo va poko
nia qolo

meke va sari nia seni siliva sa.

20 Ba sa tie sapu malaña sisigiti meke lopu boka
i sa sapu gua arini,
si vizatia mo sa si keke huda sapu lopu kote
popozu,

meke hata ia sa si keke tie bokana peqopeqo
pude peqo va turu ponía si keke beku sapu
lopu kote boka hoqa.

21 Vea, lopu gilania tu gamu?

Lopu hite avoso nia tu gamu?

Lopu hite ta tozi nia tu gamu pa pinodalaena sia?
Lopu hite gilania tu gamu sia, podalae sipu
ta kuri sa popoa pepeso?

22 Habotu si Asa pa Nana habohabotuana bañara
pa kali sage koasa bobolokuhaena sa
popoa pepeso,
meke sari tinoni pa pepeso si doño guana
kupokupo mo.

Repahia Sa sa mañauru guana ñava poko,
meke ivara vura nia Sa guana ipi pude koa
ia.

23 Sari na koburu tavia si va loke laedi i Sa,
meke sari na bañara pa kasia popoa si va
loketona i mo Sa.

24 Lopu seunae ta lete rini,
lopu seunae ta poña rini,

---

* **40:18** TTA 17:29

lopu seunae va gore karoso rini pa korapa pepeso,
 si garunu lani givusu Sa meke harahara dia mo,
 meke mae mo sa vivirua meke sara pani mo
 guana duduli popana.

25 “Ke koe sei va padapada nau gamu si Arau?
 Babe esei si kekenoŋo gua Arau?” gua si Asa
 pu Hopena.

26 Eŋa sageni mata mia, mamu doŋo la pa maŋauru:
 Esei va podaki sari doduru pinopino vasina?
 Asa sapu turaŋa tatasa vura ni sari na pinopino,
 meke hopeke poni ni pozapoza.

Koa gua koasa Nana niniraŋira lavata,
 ke doduru arini si koa. Lopu keke si
 muliuŋu.

27 Agoi Zekopi, na vea ke zama si goi,
 Agoi Izireli, na vea ke nominomi si goi,
 “Sa qua sirana si tome koe Zihova;
 koari na qua tinasuna si lopu tataru nau na
 toka nau sa qua Tamasa,” gua?

28 Vea, lopu gilania tu gamu?
 Vea, lopu hite avoso nia tu gamu?
 Se Zihova, asa sa Tamasa koa hola,
 sapu kuri ia sa doduruna sa popoa pepeso.
 Lopu kote mabo si Asa babe malohoro,
 meke sa Nana ginilagilana si loke tie kote
 boka nana kamo.

29 Poni ni niniraŋira Sa sarini pu mabo
 meke va ninira i Sa sarini pu malohoro.

30 Sari tie vaqura ba mabo mo meke malohoro,
 meke sari palabatu vaqura si tubaraeni
 meke hoqa;

31 ba arini pu rañe la koe Zihova
 si kote tava vaqura pule sa dia ñinirañira.
 Kote tedoro si arini guana atata;
 kote haqala si arini ba lopu mabo,
 kote ene si arini ba lopu malohoro.

41

Sa Hinarupu te Tamasa koari na Tie Izireli

- 1 “Mi lopu kulu pa Kenuqu, gamu na tie pa nunusa!
 Va malumi sari na butubutu pude va vaqura pulei sari dia ñinirañira!
 Va sage mae i pude madi zama;
 mada vari tutuvi pa vasina tana vinaripitui.
- 2 Esei na va gevuria sa tie mae guana pa kali gasa rimata,
 sapu pa tinoñoto si ta tioko mae si asa pude tavetavete ponia sa Tamasa?
 Koa sa vala ni Tamasa sari na butubutu meke va malumia Sa pude va kilasi sari na banara.
 Pa nana vedara si iliri lani sa pa kavuru,
 meke pa nana bokala va givusu taloa ni sa guana duduli popana.
- 3 Hadu luli sa, loke vasi kiskisana meke rizu nono la,
 koasa sirana sapu asa ba lopu ele enea pukerane.
- 4 Esei taveti si gua arini, meke va gorevura i?
 Esei tioko vagi sari hopeke sinage vaquradi pa pinodalaena?
 Arau, e Zihova, si koa Qua pa pinodalaena,

- meke kote koa Qua pa vinabetona. Arau si
Asa.”
- ⁵ Sari nunusa ele dogoria meke matagutu;
sari hukihukirina sa popoa pepeso si
neneqara.
- Varigara si arini meke ene sage mae;
⁶ hopeke vari zukai teledia
meke vari zamai, “Koa va n̄in̄irae!”
- ⁷ Sa tie pegopeqo si zuka ia sa tie tavetavete pa
qolo,
meke asa pu seke va memehia sa beku
si toka nia si asa pu poka vari hodana.
Zama si asa koasa tie va kolo aeana, “Asa si
leana,” gua,
meke poka gore nia sa sa beku pude lopu
hoqa.
- ⁸ Ba agoi, Izireli, sa Qua nabulu,
Zekopi, sapu Arau vizata igo,
gamu na tutina Ebarahami, sa Qua baere,*
- ⁹ Arau vagi gamu koari hukihukirina sa popoa
pepeso,
koari iiona sapu seu latu si tioko vagi gamu
Arau.
Zama si Rau, “Agoi si na Qua nabulu,”
Arau ele vizata igo meke lopu ele kilu igo
Arau.
- ¹⁰ Ke mu lopu matagutu, na korapa koa turañigo
Rau;
mu lopu talotaña, ura Arau sa mua Tamasa.
Kote va n̄in̄ira igo Arau meke toka nigo;
pa Lima mataoqu kote va n̄in̄ira igo Rau.
- ¹¹ “Doduru pu bugoro nigo

---

* **41:8** 2 Koron 20:7; Zem 2:23

- si hinokara kote kurekure;
 arini pu kana igo,
 si kote guana loketona meke mate.
- 12 Be hata i goi sari mua kana,
 si kote lopu dogori goi.
 Arini pu atu rapata igo
 si kote ta evanae loketona dia mo.
- 13 Ura Arau e Zihova, sa mua Tamasa,
 si tuqe vagi igo pa lima mataomu
 meke zama koa goi, mu lopu matagutu;
 Arau kote toka nigo.
- 14 Agoi Zekopi, mu lopu matagutu, agoi na
 nokinoki tunamu,
 agoi Izireli hitekemu,
 ura Arau telequ kote harupu igo,” zama vura gua
 se Zihova,
 sa mua Hinarupu, si Asa pu Hopena pa
 Izireli.
- 15 “Dono la, kote tavetaveteni gamu Rau guana
 tinitora va muzara umumu qaçaloto huiti
 si gamu,
 sapu vaqura, naru, meke soku livona.
 Kote seke pani gamu sari na toqere meke huara
 gore ni,
 meke ilasa gunini na qaçaloto huiti sari na
 toa.
- 16 Kote gona sage ni meke na givusu kote mae
 paleke taloani;
 na givusu gevasa kote talahuara ni.
 Ba gamu si kote koa qetu koe Zihova
 meke vahesia si Asa pu Hopena pa Izireli.
- 17 Saripu malana meke loke gedi si hata kolo,
 ba loketona si koa;
 sari meadi si popa, na memeha.

Ba Arau se Zihova kote olaṅi si arini;
 Arau, sa Tamasa pa Izireli, lopu kote veko
 pani.

18 Kote va tukele poni ovuku Rau koari na batu
 togere vasina loke hudana,
 meke sari na bukaha koari na lolomo.

Kote iliria Rau sa qega pude koa i na kopi kolo,
 meke sari pepeso popadi si kote vura i na
 bukaha.

19 Kote letei Rau pa qega
 sari huda sida, akesia, olive, meke metolo.

Kote lete huda paeni si Rau koari na pepeso
 kaleanadi,

meke na huda zunipa na saeparasi,

20 pude dogoria ri na tie meke tumae nia,
 pude balabala ia meke gilania,

sapu sa limana e Zihova na tavetedi si hire,
 sapu Asa pu Hopena pa Izireli si va podaki.”

Va Tia i Zihova sari Tamasa Kokohadi

21 “Ego, vurai sari mia binalabala,” gua se Zihova.
 “Zama toketoke ni,” gua sa Banara te Zekopi.

22 “Paleke maeni sari doduru mia beku pude
 tozini gita

sapu sa si kote ta evaṅa.

Pude tozini gita sari ginugua sapu ta evaṅa
 pukerane,

pude mada viliti

meke tumae nia pae kote kamo la sari.

Babe tozi vura ni koa gita sari ginugua sapu kote
 kamo mae pule.

23 Tozini gami sa si kote ta evaṅa vugo repere,
 pude boka gilania gita sapu hinokara na
 tamasa si gamu ba vea.

- Taveti si kaiqa ginugua, be leana babe kaleana,
 pude kote magasa si gami meke matagutu.
- 24 Ba hola nia loketona si gamu na beku,
 meke sari mia tinavete si loke laedi hokara;
 asa pu vizata gamu si variva malederena.
- 25 Ele va gevuria Rau si keke tie pa kali gede*,
 meke mae hie sia.
 Keke pa kali gasa rimata pu tepa tinokae koa
 sa Pozaqu.
- Neti nana sari na banara, guana neti Nana pa
 onone,
 guana tie peqopeqo sapu neti koari na ke-
 sikesi huda.
- 26 Esei tozia si hie pa pinodalaena, pude mada
 tumae nia,
 babe tozi va kenue nia, pude boka zama si
 gita, ‘Uve, na hinokarana?’
- Loke tie tozia si hie,
 loke tie tozi va kenue nia,
 loke tie avosia keke zinama koa gamu.
- 27 Arau mo la tozi kenue nia pa Zaione, ‘Doño
 mae, hire si arini!’
 Garunu la nia Rau pa Zerusalema sa tie sapu
 palekena sa inavoso leana.
- 28 Doño la si Arau ba loke beku tu si koa,
 lopu keke koari kasa si boka zama,
 lopu keke si boka olana toso nanasa si Rau.
- 29 Isa, na kokohadi beto, na beku bari!
 Sari dia tinavete si lopu hite evania keke
 tona;
 doduru dia kineha si kokohadi guana givusu
 meke variva pupuhu,” gua se Zihova.

---

* 41:25 Kali gede be tia la pa kali gasa rimata.

42

Sa Nabulu te Zihova

- ¹ Zama vura pule se Zihova. “Hie sa Qua nabulu, sapu Arau toka nia,**
na Qua vinizatana sapu qetu nia Rau;
kote vekoa Rau sa Maqomaqoqu koa Sa
meke Asa kote va vura ia sa vinilasa
tonotona koari doduru butubutu.
- ² Lopu kote kukili si Asa babe velavela vura,
babe va sage ia mamalaiṇina koari na
sirana.
- ³ Na kuli sapu ta sirana ba lopu kote moku ia sa,
na zuke matamata purina, ba lopu kote va
mate ia sa.
Kote va gorevura ia sa sa vinilasa tonotona
doduru totoṣo;
- ⁴ lopu kaqu mala si Asa babe ta dokoe,
osolae va turu ia Sa sa tinonoto pa popoa pepeso.
Pa korapa Nana tinarae si kote vekoa ri na
nunusa sa dia rinaṇeraṇe.”
- ⁵ Hie si zama nia sa Tamasa se Zihova,
Asa pu tavetena sa maṇauru meke repaha vura
nia,
Asa pu va podakia sa popoa pepeso meke
doduru pu vura koasa,
pu poni ni sa sinino koari na tiena,
meke sa tinoa koa rini pu ene vasina:*
- ⁶ “Arau se Zihova, si tioko Igo pa Qua tinonoto;*
Arau kote tuṇea sa limamu Agoi.
Arau kote kopu nigo meke evaṇa Nigo

---

* **42:1** Mt 3:17, 17:5; Mk 1:11; Lk 3:22, 9:35   * **42:1** Mt 12:18-21

* **42:5** TTA 17:24-25   * **42:6** Ais 49:6; Lk 2:32; TTA 13:47, 26:23

- na vinariva egoi koari na tie
 meke na zuke koari na tie Zenitailo,
 7 pude tukeli matadi sarini pu behu,
 pude rupahi saripu ta pusi pa vetu vari pusi
 meke pude va vurai pa tinapusi sarini pu
 habotu pa hupohuporona.
 8 Arau se Zihova; asa sa Pozaqu!
 Lopu kote vala nia Rau sa Qua vina lavata
 pa keke tie pule
 babe Qua vinahesi koari na beku.
 9 Doño la, doduru pu koroto ni Rau si gorevura
 beto,
 meke vaquradi si kote tozi vurani pule Rau;
 sipu lopu ele evaṇa rini
 si Maqu zama atuni koa gamu.”

Na Kinera Vinahesi koe Zihova

- 10 Mi kera la nia koe Zihova si keke kinera
 vaqura;
 mi kera vahesia, gamu doduru pa popoa
 pepeso,
 gamu pu tepe pa lamana, meke doduru pa
 korapa kolo,
 gamu na nunusa, meke doduru pu koa i.
 11 Madi kera va ululae sa qega meke sari nana
 vasileana nomadi,
 madi qetu sari popoa pa Kedara.
 Sari tie pa Sela si madi kera qetuqetu;
 madi kukili koari na batu toqere.
 12 Madi va lavatia se Zihova
 madi tozi vura nia sa Nana vinahesi koari na
 nunusa.
 13 Se Zihova si kote ene mataqara vura guana
 keke tie niṇirana;

guana varane sapu hiva hola pude la pa
vinaripera;
kote irana si Asa meke topue la varipera
meke la va kilasi sari Nana kana.

Va Tatara nia Tamasa Pude Tokani sari Nana Tie

- 14 “Seunae hola si koa lopu kulu si Rau,
tuqe pule nau mo si Rau meke noso Qua mo.
Ba kamahire, guana barikaleqe nama podopodo.
Kote kabo vura si Rau, sino kukuru, meke
nanaha
- 15 toতোসো হুৱাৰা গৱেনি ৱাৱ সৰি না তোৱে মেকে
na toa
meke va popai sari na duduli na hudahuda;
sari ovuku si kote va popai Rau,
meke va popai sari na kopi.
- 16 Kote turani Rau sari na behu koari na sirana
sapu lopu ele enei rini,
koari na vasidi sapu lopu ta gilnadi kote
kalaha lani Rau;
sa huporo si kote va kalalasia Rau pa kenudia
meke va memehi sari vasidi sapu lolora.
Arini sari tinitonana sapu kote taveti Rau;
na lopu kaqu veko pani Rau si arini.
- 17 Ba arini pu ranei sari na beku,
meke zama, ‘Gamusari mami tamasa,’ gua,
si kote tava kekere pule pa kinurekure
lavata.”

Nuli meke Behu sari pa Izireli

- 18 “Va avoso, gamu na tie nuli!
Dono, gamu na behu, mamu dodogorae!
- 19 Esei si behu, ba sari Qua nabulu mo,

- meke esei si nuli gua ari na tie paleke
inavoso sapu garuni Arau?
Esei si behu gua asa pu soto va nabu pa vinariva
egoī koa Rau,
behu gua sa nabulu te Zihova?
- 20 Gamu ele dogori soku hola ginugua, ba lopu
hite gilania gua sapu korapa ta evaṇa;
taliṇa mia si tukele, ba lopu hite avosia ke
toṇa.”
- 21 Qetu se Zihova pa laena sa Nana tinonoto
pude va lavatia meke va arilaena ia sa Nana
Tinarae.
- 22 Ba sari Nana tinoni Izireli hire si ta hiko meke
ta vagi palae dia likakalae,
doduru si ta kolo vagi meke ta veko pa pou
babe ta tome la pa vetu varipusi.
Ele guana likakalae ta vagi palaedi,
sapu loke tie kote la saputu vagi puleni;
ele ta hiko vagi,
sapu loke tie pude zama, “Garunu puleni,”
gua.
- 23 Esei koa gamu kote va avoso mae ia si hie
babe kopu totoko nia koari na toṭoso pu
korapa mae?
- 24 Esei si vari poni nia se Zekopi pude ta hiko,
meke se Izireli pude ta vagi palae?
Vea lopu e Zihova tu Sia,
sapu koa Sa si tavete va sea la si gita?
Ura lopu hiva luli rini sari Nana vina tumatu-
mae;
lopu va tabei rini sari Nana tinarae.
- 25 Ke va nonoga nia Sa koa rini sa Nana tinaṇaziri
maninina;
sapu sa tinasigiti tanisa vinaripera nomadi.

Tava mate si arini pa Nana binugoro guana ta
 voi pa nika ba lopu boka gilae;
 ta sulu palae pa nika ba lopu va nonoga
 ia rini sa dia tinasuna sapu maena koe
 Tamasa koa gua koari na dia sinea.

43

*Va Tatara nia Tamasa pude Harupu Puleni sari
 Nana Tie*

¹ Agoi Zekopi, e Zihova pu tavete igo si agoi si
 zama vura,

agoi Izireli, Asa pu va podaka igo si agoi si
 kamahire zama vura guahe:

“Mi lopu matagutu, ura Arau harupu vagi pule
 nigo si agoi;

Arau na tioko vagi igo pa pozamu, na Taqarau
 si agoi.

² Pana ene nuquru gua si goi koari na kolo
 lamana,

si kote koa turana igo Arau;

meke pana ene nuquru gua si goi koari na ovuku,
 si lopu kaqu lodu si agoi.

Pana ene nuquru gua si goi pa nika,

si lopu kote kina si agoi;

sa halalana si lopu kote hurunu koa goi.

³ Ura Arau se Zihova, sa mua Tamasa,

Arau si Asa sapu Hopena pa Izireli, sa mua
 Hinarupu;

variponi nia Rau si pa Izipi pude holu vagi pule
 nigo,

gua tugo sari Kusi meke Siba pude vagi pule
 nigo.

⁴ Sina arilaemu si goi koa Rau,

meke sina tataru nigo meke va lavatigo Rau,
ke kote variponi ni Arau sari pude harupia sa
mua tinoa.

⁵ Ke mi lopu matagutu, ura Arau korapa koa
turanigo;

kote turana maeni Rau sari mua koburu pa
kali gasa rimata

meke varigara pule ni pa kali lodu rimata.

⁶ Kote zama si Rau koari pa kali gede, ‘Va vura
mae i!’

meke koari pa kali matao, ‘Lopu tuqe puleni,’
gua.

Turana mae ni sari tuqu koreo pa seu,
meke sari tuqu vineki pa vina betona sa
popoa pepeso,

⁷ doduru pu ta pozae na tie te Zihova si arini,
arini pu taveti Arau pude na vinalesiqi,
arini pu va podaki Arau meke va evani.”

⁸ Turana vurani sarini pu koa matadia ba behu,
pu koa talinadia ba nuli.

⁹ Varigara mae ni sari doduru butubutu,
meke madi koa pa keke vasina sari tie.

Esei koari dia beku na korotae ni si hire
meke tozi va kenue nia gua sapu kote ta
evana vugo?

Va mae i sari dia tie va sosode pude tozia sapu
tonoto dia, sapu gua,

pude boka avosia ri kaiqa meke zama, “Uve,
hinokara dia.”

¹⁰ Zama vura se Zihova, “Gamu sari Qua tie va
sosode,

Gua na qua nabulu si gamu sapu vizatia Rau,
pude mi gilana Au meke va hinokara Au,

pude mi gilania sapu Arau mo telequ sa Tamasa.

Pa kenuqu si loke Tamasa si koa,
meke lopu kote koa tugo si keke pa mudiqu.

11 Arau, uve Arau, mo se Zihova,
meke loketona pule sa Hinarupu ba Arau mo.

12 Arau korotae nia sapu kote ta evana, meke atu harupu igo meke helahelae vura nia,
Arau, meke lopu kaiqa tamasa karovodi pule pa vari korapa mia.”

Zama vura guahe se Zihova, “Gamu sari Qua tie va sosode, sapu Arau eke mo sa Tamasa.

13 Uve, podalae koari na totošo pukerane si Arau mo sa Tamasa.

Loke tie si kote boka harupu pania si keke tie pa limaqu.

Sapu tavetia Rau, si loke tie kaqu boka hobe ia,” gua.

Ta Rupaha pa Babiloni sari Tie Izireli

14 Hiera si zama nia e Zihova,
sa mia Hinarupu, Asa mo sapu Hopena pa Izireli:

“Pa laemia gamu, si kote na qeto minate si garunu la nia Rau pa Babiloni,
meke turaña gorenı sari doduru tie pa Babiloni guana tie govetedı,
koari na vaka sapu va titie hola ni rini.

15 Arau se Zihova, sa mia Tamasa Hopena,
sapu va podakana sa Izireli, Arau sa mia Baņara.”

16 Hiera gua si zama nia e Zihova,

Asa pu tavetena sa sirana sapu karovo, ene
 lulia gamu gua pa kolo lamana,
 sapu ene gua pa korapadi rina kolo nomadi,
 17 pu turana vurani sari na totopili varipera tadi
 pa Izipi,
 sa qeto minate meke sari doduru nana tie
 varipera,
 meke la eko dia vasina, lopu pude tekulu pule
 hokara,
 ta ivu va mate guana zuke vaka.
 18 “Ba mi mulinini sari vivinei koadi;
 mamu lopu vivinei lamo ni sari ginugua ele
 holadi.
 19 Dono la, na tinitonu vaqurana si tavetia Rau
 kamahire!
 Isa, ele podalae sia; vea, lopu dogoria gamu?
 Na sirana si tavetia Rau pa qega
 meke na tototolo koari na pepeso kaleanadi.
 20 Ari na kurukuru pinomo pa soloso va lavata
 Au,
 sari siki pinomo meke na duduru si kote va
 lavata Au,
 sina va vura poni kolo Rau pa qega
 meke na tototolo koasa pepeso kaleanana,
 pude poni napo sari Qua tinoni ta vizatadi,
 21 saripu taveti Rau pude Qua telegu
 pude arini kote zama vura nia sa vinahesiqu.

Sa Tinavete Sea Tadi na Tie Izireli

22 Agoi Zekopi, ba lopu hite tioko hata tinokae si
 agoi koa Rau,
 agoi Izireli, lopu hite mabo hokara si gamu
 pa laequ Rau.

- 23 Lopu paleke mae ni gamu sari na mia
vinukivukihi uququ sipi
babe va lavata Au gamu koa ri kaiqa
vinukivukihi pule.
- Lopu va mamata ni gamu vinariponi huiti Rau
babe va mabo gamu koari na tinepa oto huda
humahumaña lea Rau.
- 24 Lopu hite holu poni Nau oela humaña lea
gamu si Arau
babe va qetu Au koa ri na vina uququ
deanadi rina mia kurukuru sapu ta
vukivukihi.
- Ba va mamata Au gamu koari na mia sinea;
meke va malohoro Au koari na mia tinavete
kaleadi.
- 25 Arau, uve Arau eke si Asa pu vulasa pani
sari mia sinea, koasa laequ mo Telequ,
meke lopu balabala pule hokari Arau sari
mia sinea.
- 26 Aria mada viliti varigara nia sa ginugua hie,
mada varipitu nia;
ego va sosodea sapu toñoto mia si gamu.
- 27 Sa tamamia kenuna tavetena sa sinea;
sari na mia tie tuturana si hoqa pa sinea
tugo.
- 28 Ke kote va kurekure i Rau sari mia hiama
koasa Zelepade,
meke kote vala nia Rau se Zekopi pa
tinahuara
meke se Izireli si kote tava sisirei.

44

Telena Zihova mo sa Tamasa

- 1 Ba kamahire si mu avoso mae, Zekopi, Qua nabulu,
 agoi Izireli, sapu vizata igo Arau.
- 2 Hiera gua si zama nia Arau e Zihova, pu tavete igo si agoi, pu va podakigo pa tiana sa tinamu,
 meke Arau kote toka nigo si agoi:
 Mu lopu matagutu, Zekopi, Qua nabulu,
 agoi Izireli sapu vizata igo Arau.
- 3 Ura kote zoropo nia kolo Rau sa pepeso memehana,
 meke sari tototolo si kote ene pa pepeso popana;
 kote zoropo vura nia Rau sa Maqomaqoqu koari na mua koburu,
 meke sa Qua minana si kote koari na tutimu.
- 4 Kote toa va leana si arini guana duduli pa pepeso masuruna,
 guana huda pa taqele leana.
- 5 Keke tie si kote zama, 'Arau si te Zihova';
 keke pule si na tutina e Zekopi si asa kote guni pule nia;
 meke keke pule si kote kuberia pa limana, 'Te Zihova',
 meke vagia sa pozana e Izireli.
- 6 Hiera gua si zama nia Arau Zihova,
 sa Banara pa Izireli meke sa Tie Vata Rupaha Tie, se Zihova Tadi na Qeto Minate:
 Arau sa kekenu meke sa mumudi;
 loketoņa pule Tamasa si koa ba Arau mo.*
- 7 Ke esei pule si gugua Arau? Mani tozi vura nia.

---

* 44:6 Ais 48:12; Rev 1:17, 22:13

Mani zama vura nia meke va dogoro nia pa
 Kenuqu
 sa si ta evaṅa seunae gua vizati Rau sari na
 Qua tie pa pukerane la,
 meke na sa si kote mae pule,
 uve, mani tozi vura nia sa si kote ta evaṅa vugo
 repere.

⁸ Mi lopu neneqara; mi lopu matagutu.
 Ve a lopu Arau tu na tozi vura nia si hie meke
 zama va kenue nia pukerane sia?
 Gamu sari Qua tie va sosode. Ve a, koa nana pule
 keke Tamasa gugua Arau?
 Lokari, loketoṅa pule si keke Patu Hihiu;
 lopu gilania pule Arau si keke.”

Tava Sisire sa Vinahesi Beku

⁹ Doduru pu tavete beku si loke laedi beto,
 meke sari tiṅitoṅa va arilaena i rini si loke
 laedi.
 Arini pu hoke zama poni si behu;
 loketoṅa gilania si arini, na variva
 kurekuredi.
¹⁰ Esei ponia kineha sa tamasa huporona meke
 tavetia sa beku,
 sapu loketoṅa vagi nia sa?
¹¹ Asa meke sari tie gugua asa si kote tava
 kurekure;
 saripu peqopeqo si loketoṅa ba na tie mo.
 Vekoi madi mae varigara beto madi tozia sa dia
 vina hinokara;
 na kote kamo matagutu meke kurekure mo.
¹² Sa tie tavetavete pa aeana si vagia sa si keke
 kukuru aeana
 meke vala nia sa koari na patu leradi;

meke podalae sekea sa meke va vura nia kineha
 sa,
 liliohia sa lamae pa doduru nana ninira.
 Sa tinavete si kamo nia ovia tu sa meke malo-
 horo;

lopu napo kolo si asa meke podalae mabo.

13 Sa kamada si pada ia sa sa huda.

Kuberia sa koasa huda sa kineha;
 beto si peqo ia sa meke rausu ia
 meke va vura ia sa sa kineha tie.

Va tolavaena ia sa sa kineha tie
 pude mani ta veko pa nana hope.

14 Maho gore nia sa sa huda sida,

babe vizata vagia sa huda saeparasi na oaku.
 Va toa ia sa koari na huda pa hiqohiqo,
 babe letea sa sa huda paeni meke sa ruku va
 toqolia.

15 Na huda si sutunu nia nika na tie:

kukuruna si pude maliha nana,
 meke pude kina nana bereti tugo.

Ba kukuruna si peqo nia tamasa tu sa, meke
 vahesi ia;
 tavetia sa si keke beku meke kokotunu la tu
 koa sa.

16 Kukuruna sa huda si halala pa korapa nika;

vasina si tavete gana ginani si asa,
 kina ia sa sa gana masa kurukuru meke hena
 va dena.

Meke malihā nana tugo si asa meke zama,

“Kei, manini va leana; toa va leana hola sa
 nika.”

17 Koasa huda koa holana si peqoa sa sa tamasa,
 sa nana beku;

kokotunu gore si asa koa sa meke vahesi ia.
 Varavara la si asa koasa meke zama,

“Harupu au, agoi sa qua tamasa.”

18 Loketoŋa si tumae nia rini, loketoŋa si gilania rini;
sari mata dia si tuku, ke lopu boka dodogorae,
sari monana dia si tuku ke lopu boka gilagilana.

19 Loke tie si noso paki meke balabala,
loke tie si tumatumae meke gilagilana pude zama,

“Kukuruna si suŋa nia nika rau;
sapu tavete nia bereti arau,
meke kina nia masa kurukuru sapu hena ia rau.

Veā, kaqu tavete nia keke tiŋitoŋa kaleana hola tu arau koasa kukuru huda sapu koa holana?

Kaqu kokotuŋu gore la ia tu rau si keke kukuru huda?”

20 Deŋa pa ginani sapu ta kina pa eba sa tie, na bulo kokohana si turana va sea ia;
lopu boka harupu pule nia, babe zama,
“Veā, lopu na koha mo sa beku pa limaqu hie?”

Zihova, sa Tie Kurikuri, meke sa Hinarupu

21 “Mu balabala i si hire, agoi Zekopi,
ura, agoi Izireli sa Qua nabulu.

Arau tavete igo, meke agoi sa Qua nabulu;
agoi Izireli, si lopu kaqu muliŋi nigo Rau.

22 Ele givusu pani Rau sari mia sineā guana lei,
sari mia sineā sapu murimuri guana kovele pana munumuŋu.

Mi kekere pule mae koa Rau,
ura Arau harupu vagi gamu.”

23 Agoi na mañauru, mu kera qetuqetu,
mi kukili vala beto gamu na pepeso, sina
rupahi e Zihova sari pa Izireli.

Mi poraka vura mae pa kinera, gamu na toqere,
gamu na hiqohiqo meke doduru mia hu-
dahuda,
ura e Zihova ele harupia se Zekopi,
meke nedala vura mae si Asa pa Izireli.

24 Hiera gua si zama nia e Zihova,
sa mua hinarupu, pu va podaka igo koasa
tiana sa tinamu:

“Arau se Zihova,
Arau tavetedi sari doduru tinitonā,
Arau nadoro vura nia sa mañauru,
Arau repaha vura eke nia sa popoa pepeso.

25 Arau va kokoha i sari na vina gilagila tadi
na poropita kokohadi, pude lopu gorevura
vugo na repere,

meke va doño guni ni na tie pekipekidi sari
tie matemateana.
Arau huari sari na vina nonoga tadi na tie
gilagilana,
meke iliri lani pa dinuviduvili.*

26 Arau tavete vura ni sari zinama tadi na Qua
nabulu,
meke va gorevura i sari na kinorokorotae
tadi na Qua tie paleke inavoso,
pu zama nia sa popoa Zerusalemā, ‘Kote koa pule
ia tie,’
koari na vasileana pa Ziuda si, ‘Kote ta kuri
pule,’
meke sari na vasina ta huaradi si, ‘Arau kote
tavete pulei,’

---

* 44:25 1 Kor 1:20

- 27 pu zama koari na kolo lamana, ‘Mi popa,
meke kote va popa i Arau sari mia tototolo.’
- 28 Arau zama nia se Saerasi, ‘Asa sa Qua sepati,
asa kote va gorevura i sari doduru pu hiva
ni Arau,
kote zama guni nia sa sa vasileana pa
Zerusalema, “Mani ta kuri pule si asa,”
kote gua,
meke koasa Zelepade, “Mani ta kuri pule sa
Zelepade,” ’’ gua se Zihova.

45

Vizatia Zihova se Saerasi

- 1 “Hiera gua si zama nia Arau Zihova koa sa pu
ele vizatia Rau,
koe Saerasi, sapu tuqe vagia Arau lima
mataona
pude va kilasi sari na banara koari na butubutu
pa kenuna sa,
meke pude va gorei koari na banara sari dia
poko varipera,
pude tukeli sari sasada pa kenuna sa
pude sari sasada si lopu tuku:
- 2 Arau si kote ene pa kenumu
meke va pezara i sari toqere;
kote huara goren i Rau sari sasada boronizi
meke seke huari sari na rorotoana aeana.
- 3 Kote poni igo Rau sari na tinagotago koadi pa
vasidi huporodi,
tinagotago sapu ta kopu pa vasidi tomedi,
pude mamu gilania sapu Arau se Zihova,
sa Tamasa pa Izireli, pu tioko vagi igo pa
pozamu.

- 4 Pa laena e Zekopi sa Qua nabulu,
 e Izireli sa Qua vinizatana,
 si tioko vagi igo Rau pa pozamu
 meke va hake nia koa goi si keke pozapoza
 nomana hola,
 gua ba Arau si lopu gilana Au goi.
- 5 Arau se Zihova, meke loketona pule si kekenono
 gugua Arau;
 Arau mo sa Tamasa, lopu keke tamasa pule
 si koa.
 Arau kote va ninira igo si agoi,
 gua ba lopu gilana Au goi,
- 6 pude podalae pa vasina gasa sa rimata
 meke kamo pa vasina lodu sa,
 si boka tumae nia ari tie sapu Arau mo sa
 Tamasa.
 Arau se Zihova, meke lopu keke pule si koa.
- 7 Arau va podakia sa kalalasa meke sa huporo;
 Arau si turaña kamo minana meke
 tinahuara;
 Arau, se Zihova, pu taveti sari doduru arini.
- 8 Agoi na galegearane panaulu, mu zoropo mae
 nia sa tinonoto;
 vekoi sari na lei pude zoropo gore mae nia.
 Vekoa sa popoa pepeso pude tukele va nanara
 veko,
 vekoa sa hinarupu pude tuvulu sage,
 vekoa sa tinonoto pude toqolo turania;
 Arau, se Zihova, ele va podaki si arini.
- 9 Mani ta lotana sa tie pu tokea si Asa pu
 tavetena,
 sa tie sapu na keke koari na bele raro patu
 pa pepeso.

Ve a boka zama sa pepeso bupara koasa tie tavete raro patu,

‘Na sa si korapa tavetia goi,’ gua?

Boka zama sa raro patu koasa tie tavetena,

‘Lopu tumaemu,’ gua?*

¹⁰ Mani talotana sa tie pu zama koasa tamana,

‘Na sa si podoa goi hie?’

babe koasa tinana,

‘Na sa si podo vura nia goi hie?’

¹¹ Hiera gua si zama nia Arau Zihova,

Asa mo sapu Hopena pa Izireli, asa pu Tavetena:

Guguadi ri na ginugua pu kote kamo mae,

si vea, kaqu nanasa ni tu goi koa Rau sari Qua koburu

babe totozi Nau koari na Qua tinavete?

¹² Nake Arau mo tavetia sa popoa pepeso

meke podaki saripu koa vasina.

Pa limaqu telequ repaha vura nia Rau sa manauru;

meke vekoi pa dia vasidi sari na pinopino.

¹³ Kote va ovulu sageda Rau se Saerasi pa korapa Qua tinonoto:

Arau kote taveti sari doduru nana inene pude tonoto.

Kote kuri pule ia sa sa Qua vasileana nomana pa Zerusalem,

meke rupahi sa sari na Qua tie pu ta zau vagi,

ba lopu pude ta tabara babe ta pia,”

zama gua se Zihova Tadi na Qeto Minate.

¹⁴ Hiera gua si zama nia e Zihova:

---

* **45:9** Rom 9:20

“Sari tinagotago tadi pa Izipi meke hinoluholu
 tadi pa Sudani,
 meke sari tie geledi pa Sabeani,
 si kote karovo atu koa goi
 meke kote tamugoi si arini;
 kote ene luli si arini pa mudimu agoi,
 ta pusi seni meke kote luli atu koa goi.
 Kote kokotuŋu si arini pa kenumu
 meke kote helahelae atu, meke zama guahe,
 ‘Hinokara koa turana igo tugo sa Tamasa si agoi,
 meke loke Tamasa pule si koa, ba Asa mo
 Telena;
 ura loketona pule sa Tamasa,’”

15 Hinokara Agoi sa Tamasa sapu tome pule Nigo,
 kei Tamasa sa Hinarupu pa Izireli.

16 Doduru tie tavete beku si kote tava kurekure
 meke dono guana tie pekipekidi;
 kote topue taloa varigara guana tie
 pekipekidi.

17 Ba sa Izireli si kote ta harupu koe Zihova,
 pa hinarupu loke vina betona;
 agoi si lopu kote tava kurekure kamo na kamo.

18 Ura hiera gua si zama nia e Zihova,
 Asa pu tavetena sa manauru,
 Asa sa Tamasa;

Asa pu tavetia sa popoa pepeso,
 Asa va podakana bisa;

lopu tavetia Sa pude kokoba,
 ba kuria Sa pude koa ia tie.

Zama si Asa:

“Arau se Zihova,
 meke loketona pule gugua Arau si koa.

19 Lopu tome si Arau meke zama,

lopu tome pa kaiqa vasina hupohuporona;
 lopu ele hite zama si Rau koari tutina Zekopi,
 ‘Hata Au be boka dogoro Au tu gamu,’
 Arau, e Zihova, si zama pa hinokara;
 Arau zama vura nia mo gua sapu toṅoto.

²⁰ Varigara, mamu mae;
 varigara gamu na votiki tie pu govete koari
 na kana.

Na pupuhudi si arini pu paleke viloraeni sari dia
 beku huda,
 pu varavara la koari na tamasa pu lopu
 variharupi.

²¹ Zama vura nia sapu koa koa gamu, mamu
 toketoke geso nia,
 vekoi, madi vari vivinei dia.

Esei tozi va kenue nia si hie pukerane la,
 esei zama vura nia pa toso latu hoi?

Ve, lopu Arau e Zihova tu sia?
 Meke Arau mo meke loketona pule sa
 Tamasa,

sa Tamasa toṅotona meke sa Hinarupu;
 loketona pule si koa ba Arau mo.

²² Kekere mae koa Rau mamu ta harupu,
 gamu doduru pa vina betona sa popoa
 pepeso;
 ura Arau mo sa Tamasa meke loketona pule
 si koa.

²³ Koa Rau telequ ele va tatara nia Rau,
 sa nuzuqu ele zama nia pa ninono
 sa zinama sapu lopu kaqu ta hobe:

Pa kenuqu si kote kokotunu sari doduru tie,

meke doduru mea si kote helahelae vura
Nau.*

24 Guahe kote zama nau rini, ‘Koe Zihova eke mo
sa tinonoto meke niniranira.’”

Doduru pu kana la koa Sa

si kote mae koa Sa meke tava kurekure.

25 Ba koe Zihova, sa doduru tutina Izireli
si kaqu tava tonoto meke kote vahesia rini
si Asa.

46

Sari Tamasa Kokohadi tadi pa Babiloni

1 Belo si kokotonu, Nebo si todonogore;
sari tamasa arini tadi pa Babiloni si ta paleke
koari na kurukuru.

Sari na beku sapu ta paleke lamae si mamata,
na mamata koa rini pu mabo.

2 Totonogore meke kokotonu gore varigara sari
karua;

lopu boka harupu puleni koasa tinasuna,
ke somana ta paleke taloa pa tinaraovo.

3 Zama se Zihova, “Va avoso mae koa Rau, gamu
pa tutina e Zekopi,

gamu doduru pu koa hola koari na butubutu
Izireli,

gamu pu kopuni gamu Rau podalae toso podo
gamu,

meke paleke gamu Rau podalae tu haha mia.

4 Kaqu kopuni gamu Rau osolae barogoso na keo
tu kalu mia.

Arau mo si Asa, Arau si asa pu kote kopu ni
gamu.

Arau tavete gamu meke Arau kote paleke gamu;

---

* 45:23 Rom 14:11; Pil 2:10-11

Arau kote kopuni gamu meke Arau kote harupu gamu.

⁵ Koe sei kote vari padapada Nau gamu sapu kekenoño gua Arau?

Koe sei kote va tata lani Au gamu pude vari padapadani gami?

⁶ Kaiqa si va vura qolo pa dia huneke

meke padai sari dia siliva pa sikele;

tabaria rini si keke tie tavetavete pa qolo meke

tavetia sa si keke dia tamasa,

meke todoño si arini meke vahesia rini si asa.

⁷ Ovulu sage nia rini pa avaradia meke paleke ia;

vekoa rini si asa pa nana vasina, meke vasina tugo turu eko nana.

Meke lopu boka rizu si asa koasa vasina asa.

Be kabo la si keke tie koa sa, ba lopu kaqu olaña si asa;

lopu kaqu boka harupia sa si asa koari nana tinasuna.

⁸ Mi balabala ia si hie, veko va nabu ia pa mia

binalabala;

va naqitia pa bulomia, gamu na tie kaleamia.

⁹ Mi balabala i sari ginugua koadi, sapu taveti

Rau pukerane la;

Arau sa Tamasa, meke loketona pule si koa;

Arau sa Tamasa, meke loketona pule si gugua Arau.

¹⁰ Pa pinodalaena tu si vata gilana nia Rau sa

vina betona,

totoso pukerane tu tozia Rau sapu kote mae.

Zama si Rau: Sa Qua hiniva si kaqu turu hola,

meke kaqu taveti Rau doduru gua sapu hiva
ni Rau.

11 Pa kali gasa rimata si tioko mae nia Rau si keke
kurukuru variva mate;
pa keke popoa seu si kote mae si keke tie
pude va gorevura i sari Qua hiniva.

Sapu zama ni Rau, arini tugo si kote taveti Rau;
Gua sapu tozi ni Rau, si kote va gorevura i
tugo Rau.

12 Avoso mae koa Rau, gamu pu nabu bulomia,
gamu pu seu hola koasa tinoṇoto.

13 Arau korapa turana va tata mae ia sa Qua
tinonoto;
namu lopu seu hokara sia,
meke sa Qua hinarupu si lopu kaqu va
sasanae.

Arau kote harupi si arini pa Zaione,
sa Qua tinolava si kote vata dogoro nia Rau
koe Izireli.

47

Sa Tinahuara pa Vasileana Babiloni

1 Gore, mamu habotu pa kavuru,
agoi Babiloni pu guana vineki vaqura;
habotu pa pepeso koa sa vasina sapu lopu koa ia
na habotuana banara,
agoi tuna vineki ari pa Babiloni.

Lopu kote ta pozae pule na vineki vaqura le-
leamu si goi.*

2 Vagi sari karua patu munamunalana palava;
va gorea sa mua poko paere isumata.

---

* 47:1 Ais 13:1 kamo hinia 14:23; Zer 50:1, 51:64

Daku sage nia sa mua poko, va dodoho ia sa
nenemu

mamu ene karovi sari na tototolo.

³ Kaqu dogoria ri tie sapu dodohomu si goi;
meke sa kinurekure tamugoi si kaqu tava
vura.

Kaqu hobequ si Rau;

lopu keke tie si kote va hola ia Rau.”

⁴ Sa nada Hinarupu, se Zihova Tadi na Qeto
Minate, asa sa pozana Sa,

Asa mo pu Hopena pa Izireli.

⁵ Zama pule si Asa, “Hobotu mamu lopu kulu,
nuquru la koasa vasina hupohuporona,
agoi sapu guana vineki vaqura tadi na tinoni
pa Babiloni;

beto, lopu kote ta pozae pule

na kalaho tadi na binaṅara si goi.

⁶ Na bugoro ni Rau sari Qua tinoni,

ke kilua Rau sa Qua tinago;

vatu ni Arau si arini pa limamu,

ba lopu hite va dogoroni tataru goi.

Koari na barogoso na kaleqe

ba va hake ni pinaleke mamatadi goi.

⁷ Zama si goi, ‘Arau si kote na kalaho lamo,

kamoa na kamoa.’

Ba lopu hite rove vagi goi sari ginugua hire

babe balabala ia sapu sa beka si kote ta
evaṅa.

⁸ Ego kamahire, va avoso mae, agoi pu okoro nia
sa kinokoa qetuqetu tana kasia popoa,

koa va leana meke loketoṅa matagutu nia

meke zama eke telemu.

‘Arau mo si asa, loke tie pule si kekeṅoṅo gua
arau.

Lopu kaqu na naboko si rau

babe talotaña nia sa matedi ri na koburu.*

9 Karua beto hire kote kamo atu koa goi,
pa vasi totošo hite mo, pa keke rane mo;
sapu lopu koa sari mua koburu meke sapu
kote naboko si goi.

Uve, kote kamo va leana atu si arini koa goi,
be vea soku gua sari mua tie sabusabukae
meke vea soku gua sari na mua lineveleve.

10 Agoi si ele rañei sari mua hahanana kaleadi
meke zama, 'Loke tie na dogoro au,' gua.
Sari mua ginilagilana na tinumatumae na
turaña va sea igo

totošo zama eke gua hie si goi telemu,
'Arau mo si asa, meke loke tie pule si
kekeñoño gua arau.'

11 Na tinasuna si kaqu raza koa goi,
meke lopu kaqu tumae nia goi vegua
meke kote kasi pania mua potana si asa.

Na tinahuara si kote hoqa kamo atu koa goi
sapu lopu kote boka tabaria goi meke va hola
ia.

Na tinasuna sapu lopu boka dogoro va kenue ia
goi
si kote kamo va hodaka koa goi.

12 Mamu nono latu, pude gua, koari mua potana
meke sari soku mua tie sabusabukae,
sari pu voriti taveti goi seunae gua tu
kobukoburumu.

Gina kote bokaboka mua,
gina kote boka va mataguti goi si kaiqa tie.

---

* 47:8 Rev 18:7-8

- 13 Sari doduru vinari tokae pa binalabala va
mabomu si goi!
Va mae i sari mua tie viliti pinopino,
sari pu tiro pinopino, pu boka tozia sa si kote
ta evaṅa pa hopeke sidara,
vekoī madi harupu igo koari ginugua pu kote
kamo atu koa goi.
- 14 Hinokara guana duduli popadi si arini;
sapu kote sulu pani na nika.
Na lopu kote boka harupu pule ni
koasa niniranira tanisa nika.
Sa nika sapu lokē patu lerana pude maliha sari
tie;
vasina loka nika pude habotu kapae ia.
- 15 Asa mo sa tinokae boka tavete poni igo rini,
sarini pu ele tavetavete turani agoi
meke hata tinokae si goi koarini seunae gua
tu kobukoburumu.
Kote hopeke ene nono la si arini pa dia tinavete
seadi;
meke lopu keke arini kote harupu igo.”

48

Sa Tamasa Baṅara nia sa Vugo Repere

- 1 Ego, avoso mae gamu na tutina e Zekopi,
gamu pu ta tioko pa pozana e Izireli
meke mae gua pa tuti te Ziuda,
gamu pu hoke tokotokoro pa pozana e Zihova
meke hoke poza ia sa Tamasa pa Izireli,
ba lopu pa hinokara babe pa tinoṅoto.
- 2 Avoso mae gamu pu poza puleni gamu na tiena
sa vasileana hopena,
meke kalavarae koasa Tamasa pa Izireli,

e Zihova Tadi na Qeto Minate, asa sa Pozana Sa.

³ Zama vura guahe se Zihova, “Pukerane tu koroto veko ni Rau sari ginugua pu kote ta evana, sa nuzuqu tozi vura ni meke Arau vata gilana ni sari tie; meke tavetavete si Rau, meke va gorevura i si arini.

⁴ Ura gilania Qua sapu na tie tasuna mia si gamu, sari ruamia si heheda guana aeana, meke sari raemia si guana boronizi.

⁵ Gua asa ke tozini gamu Rau si hire pukerane la tu, sipu lopu ele ta evana rini si tozi va kenue ni gamu Arau

pude lopu kote boka zama guahe si gamu, ‘Qua beku taveti si hire; qua kineha huda meke tamasa aeana na va evani,’ gua.

⁶ Gamu ele avoso ni si hire; mi dono la i. Lopu kaqu helahelae nia tu gamu sia, sapu hinokaradi sari kinorokorotae pu ele zama vurani Rau pukerane?

Podalae kamahire si kote Maqu tozini gamu sari tinitoṅa vaquradi, sari tinitoṅa ta tomedi meke lopu ta gilana koa gamu.

⁷ Vaquradi si arini, meke lopu tinitoṅa puker- anedi; lopu ele avoso ni gamu, tiqe ninoroi mo.

Ke lopu boka zama si gamu, ‘Uve, tumae ni gami,’ gua.

⁸ Lopu ele avoso ni gamu meke lopu ele gilani;

pukerane tu lopu tukele sari talina mia.
 Ura tumae nia Qua sapu na tie sekesekei mia si gamu;

na podo mae gua mia tu sapu na tie va karikari mia.

⁹ Koasa laena sa Pozaqu Arau telequ si va sasanae si Rau koasa Qua tinanaziri;
 koasa laena sa vinahesiqu Rau si tuqe pule ia Rau si asa koa gamu,
 pude lopu va mate pani gamu.

¹⁰ Dono la, ele va via gamu Rau, ba lopu via sigiti guana siliva sapu via hola pa nika;
 ele podeke gamu Rau koasa nika halalana tana tinasigiti.

¹¹ Pa laequ tugo Arau, si tavetia Rau si hie.
 Vea, kaqu va malumu pule Nau tu si Arau pude ta zama va kaleana?
 Arau lopu kaqu va malumu la nia sa vinahesiqu pa keke tie babe pa beku.

Vizatia Zihova se Saerasi

¹² Kei Zekopi, avoso mae koa Rau,
 Izireli pu tioko igo Arau:

Arau si Asa;

Arau mo sa kekenu meke Arau sa mumudi.*

¹³ Pa Limaqu telequ si kuria Rau sa popoa pepeso pa pinodalaena pukerane,
 meke pa Lima mataoqu si repahia Rau sa manauru;
 totošo tiokia Rau sa manauru meke sa pepeso si va tabe tugo sari karua.

¹⁴ Mae varigara, gamu doduru, mamu va avoso:

---

* **48:12** Ais 44:6; Rev 1:17, 22:13

Na beku savana ele tozi vata kenue i sari
 tinitona hire?
 Arau Zihova ele vizatia sa Qua tie
 pude tavetia sa Qua hiniva koasa popoa
 Babiloni;
 sa Lima mataoqu si kote raza la koari pa
 Babiloni.
 15 Arau, sapu Arau mo hie, si zama;
 uve Arau ele tiokia si asa.
 Arau kote turania si asa,
 meke kote bokaboka si asa koasa tinavete pu
 ta garunu nia sa.
 16 Tata mae koa Rau pude mi avosia si hie:
 Podalae pa pinodalaena si lopu zama golomo si
 Arau;
 meke toতোসা ta evaṅa si asa, si Arau si koa
 Qua vasina,” gua se Zihova.

Meke kamahire si garunu au e Zihova sa Baṅara
 meke sa Maqomaqona.

Sa Hiniva te Zihova Koari Nana Tinoni

17 Hiera gua si zama nia e Zihova,
 sa mia Hinarupu, si Asa pu Hopena pa
 Izireli:
 “Arau se Zihova sa mia Tamasa,
 pu va tumatumaeni gamu koasa sapu leana
 koa gamu,
 pu totolini gamu koasa sirana sapu kaqu
 enea gamu.
 18 Be guana avosi gamu sari Qua zinama,
 si kote guana ovuku sa mia binule,
 sa mia tinonoto si kote guana bogusu pa
 lamana.
 19 Sari tutimia si kote guana onone pa masa,

- sari mia koburu si kote guana onone sapu
 lopu boka ta nae;
 Sari pozadia si lopu kote ta kumata palae
 babe ta huara taloa pa kenuqu Arau.”
- 20 Mi taluarae pa Babiloni,
 mi govete taloa mia koari tie Babiloni!
 Kukili vura nia si hie pa qinetuqetu,
 mamu zama vura nia.
 Garunu vura la nia koari pa vinabetona sa popoa
 pepeso;
 mi zama guahe, “Se Zihova ele harupia sa
 Nana nabulu se Zekopi,” mi gua.
- 21 Lopu hite memeha si arini toroso turani Sa pa
 soloso qega;
 na kolo si va vura poni Sa pa patu;
 viqalia Sa sa patu
 meke zoropo vura sa kolo.
- 22 Zama vura se Zihova, “Loke binule si koa tadi
 na tie kaleadi,” gua.*

49

Sa Nabulu te Zihova

- 1 Sa Nabulu te Zihova* si zama, “Avoso mae koa
 Rau, gamu pa nunusa*
 mi avosia si hie, gamu na butubutu pa seu:
 Sipu lopu ele podo Arau si tioko Au e Zihova si
 Arau;
 pa tiana sa tinaqu si tioko Au sa Pozaqu.
- 2 Sa Nuzuqu si tavete guni nia Sa na vedara
 naruna,

---

* 48:22 Ais 57:21 * 49:1 Pa korapana sa hinia hie sari zinama
 “Sa nabulu te Zihova” si korotae nia se Zisu. * 49:1 Zer 1:5

meke tome Au Sa pa maqomaqona sa Li-
mana;

tavete Au Sa guana tupi naruna

meke tome Au Sa pa Nana vovoina tupi.*

³ Zama si Asa koa Rau, ‘Agoi si na Qua nabulu,
se Izireli, sapu koa Goi kote ta vahesi si Arau.’

⁴ Ba zama si Arau: Arau si guana tavetavete
hoboro mo;

sa Qua niniranira si guana ta okipalae
hoboro mo meke loketona va gavoria.

Ba sapu kote vagi nia Rau si pa Limana e Zihova,
meke sa Qua pinia si koa koasa Qua Tamasa.

⁵ Asa pu tavete Au pa tiana sa tinaqu pude Nana
nabulu

pude turana pule lani sari na butubutu te Zekopi
koa Sa

meke varigara pule lani sari na butubutu
Izireli koa Sa,

ura Arau si tava lavata koe Zihova

meke sa Qua Tamasa si na Qua niniranira.

⁶ Kamahire si zama se Zihova:*

‘Na tiniona hitekena mo sapu pude Agoi si na
Qua nabulu

pude va ninira pulei sari na butubutu te
Zekopi

meke pude turana pule mae i sari na tie
Izireli saripu koa holadi.

Ba kote tavetavete Nigo tugo Rau pude na
kalalasa koari na tie Zenitailo,

pude agoi boka paleke la nia sa Qua hi-
narupu koari na tie pa vina betona sa
popoa pepeso.’

* **49:2** Hib 4:12; Rev 1:16
26:23

* **49:6** Ais 42:6; Lk 2:32; TTA 13:47,

7 Hiera gua si zama nia e Zihova,
 sa Hinarupu meke Asa pu Hopena pa Izireli,
 koa Sa pu ta hakohakoe meke lopu ta hivae koari
 na butubutu,
 koa Sa pu nabulu ni sari na banara:
 ‘Sari banara kote dogorigo meke gasa turu,
 sari koburu tavia kote dodogorae meke
 todoño,
 koa gua koe Zihova, sapu kopu ni sari Nana
 zinama,
 Asa pu Hopena pa Izireli, Asa pu vizata Igo.’”

Sa Vinaleana Pulena sa Popoa Zerusalem

8 Hiera gua si zama nia e Zihova:*

“Pa toতো tanisa Qua tataru variharupi si kote
 olanigo Rau,
 meke koasa rane tanisa Qua hinarupu si kote
 toka Nigo Rau;
 Arau kote kopu Nigo meke tavete Igo
 pude na vinariva egoi si agoi tadi na tinoni,
 pude valeana pule ia sa popoa
 meke pude veko pulei sari tie koari na dia
 pepeso,
 sa pepeso ta huarana,
 9 pude zama koari na tie ta pusidi, ‘Mi ta rupaha,’
 meke koa rini pa hupohuporona, ‘Vura mae
 pa kalalasa!’
 Kote henahena va deña dia pa kali sirana
 meke kote gua ri na sipi pu gani duduli koari
 na toqere.
 10 Lopu kote hite ovia babe memeha si arini,*

* 49:8 2 Kor 6:2   * 49:10 Rev 7:16-17

- babe raza i na maṇini pa qega babe koasa rimata.
 Asa pu tataru ni kote totoli ni
 meke turana lani koari na kolo tototolo.
- 11 Na sirana vari karovae popoa si kote tavetia
 Rau koari na toqere,
 meke na sirana tadi na tie pude enea.
- 12 Doṇo la, kote mae gua pa seu si arini,
 kaiqa kote mae gua pa kali gede, kaiqa pa
 lodu rimata,
 kaiqa si pa kali mae gua pa Izipi.”
- 13 Agoi na maṇauru, mu kukili qetuqetu;
 agoi na popoa pepeso, mu koa qetu;
 gamu na toqere, mi poraka vura pa kinaera!
 Ura e Zihova si korapa va manoti sari Nana
 tinoni
 meke kote tataru ni Sa sari Nana tie pu
 korapa koa pa tinasigiti.
- 14 Ba Zaione* si zama, “E Zihova ele kilu au si
 arau,
 sa Baṇara ele mulini nau.”
- 15 Zama vura se Zihova, “Vegua boka mulini nia
 sa barikaleqe sa tuna soti
 meke lopu tataru nia sa sa koburu sapu podo
 sotia sa?
 Gina kote boka mulini nia sa,
 ba Arau lopu kaqu mulinini gamu Rau!
- 16 Doṇo la, Arau ele kuberia pozamu koari na ola
 Limaqu,
 sari goba pa vari likohaemu si korapa bala-
 bala i Rau doduru toso.
- 17 Sari mua koburu koreo si bebeno pule mae,

---

* **49:14** Zerusalema

meke sarini pu huara gore nigo si taluarae
koa goi.

- 18 Mu eña sage ni matamu, mamu doño vari
likohae;
sari doduru tumu koreo si varigara meke
mae koa goi.

Hinokara gua sapu toaçu si Rau si kote va sagei
goi si arini guana vinasari. Kote pokopoko
ni goi, guana vineki nama varihaba,” zama
vura gua se Zihova.

- 19 Zama pule si Asa, “Na ta huara tugo si goi meke
iyulu
meke ta huara inete sa popoa,
ba kamahire si kote hiteke tugo na kote soku sari
na mua tie
meke sarini pu novala igo si kote koa latu pa
seu.

- 20 Sari na koburu pu podo pa tinaraovo
si kote zama koa goi,
‘Sa popoa hie si hiteke hola koa gami;
poni va sokuni gami lolomo pude koa mami.’

- 21 Totoso asa kote zama si goi pa bulomu,
‘Esei podoi sari koburu hire?

Arau si koa talotana meke tige;
Ta raovo taloa si arau meke ta kiluqu.
Esei va noma sagei sari koburu hire?

Arau si koa eke telequ,
ba sapu hire si pae mae guadi?”

- 22 Hie si zama nia e Zihova sa Banara:
“Doño la, kote tioki Arau sari tie Zenitailo,
kote ovulu sage nia Rau sa Qua pitipiti koari
na butubutu;
meke kote turana pule mae ni rini sari tumu
koreo pa limadia

meke kote paleki rini sari tumu vineki pa avara dia.

²³ Sari banara si kote guana tamamu agoi, meke sari dia kalaho si kote guana tinamu agoi.

Kote todone si arini pa kenumu, sari isumata dia si kote kamo la pa pepeso; sa kavuru pa nenemu si kote mea ia rini.

Gua meke tiqe kote gilania goi sapu Arau se Zihova;

arini pu rane Au si lopu kaqu talotaṅa.”

²⁴ Esei boka saputu vagi sari na vinagi pa vinaripera koari na tie varane, babe harupi sari na boso koasa qeto minate?

²⁵ Ba hiera gua si zama nia e Zihova:

“Uve, sari na boso si kote ta vagi pule koari na varane,

meke sari na vinagi pa vinaripera si kote ta saputu vagi koari na qeto minate;

Arau kote razai sarini pu raza igo si goi,

meke sari mua koburu si kote harupi Rau.

²⁶ Arau kote vari taliri ni sari mua kana meke kote hena pulei rini sari masa dia teledia;

kote napoi rini ehara dia meke viviri ni guana napo vaeni.

Gua meke tiqe kote gilania ri doduru tie

sapu Arau, se Zihova, Arau sa mua Hinarupu,

mua Tinarupaha, sa Tamasa ninirana te Zekopi.”

50

Sa Minae Tanisa Nabulu

- ¹ Hiera gua si zama nia e Zihova:
 “Avei sa pepa vari luari tanisa tinamu,
 sapu vala nia Rau meke garunu taloa nia?
 Babe pa Qua linipulipu savana si holuholu la
 nigo Rau si agoi?
 Lokari, koari na mua sinea mo si ta holuholue
 taloa si agoi;
 koari na mua tinavete kaleadi mo si ta
 garunu taloa sa tinamu.
- ² Totoso mae Arau, si vegua ke loke tie tu si va
 avoso?
 Totoso titioko Arau, si vegua ke loke tie tu si
 olana?
 Veā, papaka hola sa Limaqu pude holu vagi pule
 igo?
 Veā, loke Qua ninirañira si Arau pude
 harupu igo?
 Pa ginegese hite mo si va popa ia Rau sa kolo
 lamana.
 Sari ovuku si iliri lani Rau pa qega;
 sari dia igana si muzi sina loke kolo
 meke mate sina memeha.
- ³ Arau va poko nia hinuporo sa manauru
 meke na poko baika sa nana nobi.”

Sa Vinatabe Tanisa Nabulu te Zihova

- ⁴ Zama sa Nabulu te Zihova, “Se Zihova Bañara
 ele va tumatumae Nau zama,
 pude tumae nia sa zinama sapu kote toka nia
 sa tie sapu malohoro.
 Asa va vañunu Au doduru munumunu,
 va vañunia sa Taliñaqu pude va avoso guana
 tie sapu tava tumatumae.
- ⁵ E Zihova Bañara ele tukeli sari Taliñaqu,
 meke lopu hite seke tinarae si Arau;

lopu hite taliri taloa si Rau.

⁶ Va malumia Rau sa Mudiq̄u koa rini pu seke Au,
sari paparaq̄u koa rini pu dakui sari gumiqu;
lopu tomea Rau sa Isumataqu

koa rini pu va sisire Nau meke loro Au.*

⁷ Ura toka Nau e Zihova Banara si Arau
ke lopu kote kurekure si Arau.

Gua ke ele va nabua Rau sa isumataqu guana
patu,
na gilania Rau sapu lopu kote tava kurekure
si Arau.

⁸ Asa pu poni Au tinoṇoto si koa tata mo.*

Nā eseī boka zutu Au si Arau?

Mae mada vari tia i!

Esei sa tie sapu zutuqu Rau?

Vekoa mani mae zama pa Kenuqu!

⁹ E Zihova Banara na toka Nau si Arau.

Esei koa ri na tie sapu hiva zutu Au si Arau?

Kote ṇoreṇore guana poko si arini;

kote gani pani na kikiti,” gua si Asa.

¹⁰ Esei koa gamu na pamaṇa nia se Zihova

meke va tabei sari zinama tanisa Nana
nabulu?

Vekoa si asa pu ene pa huporo,

pu loke nana zuke,

mani raṇea sa Pozana e Zihova

meke kalavarae koasa nana Tamasa.

¹¹ Ba kamahire, doduru gamu pu katu mia nika

pu poni pule ni gamu zuke halaladi,

mi la, ene pa korapana sa kalalāsana sa mia nika

meke koari na zuke sapu huruṇi gamu.

Hie sa pinia sapu kote vagia gamu pa limaqu:

---

* **50:6** Mt 26:67; Mk 14:65   * **50:8** Rom 8:33-34

Kote hoqa eko si gamu pa tinasigiti nomana.

51

Sa Zinama Vina Manoto koe Zerusalem

- ¹ Zama pule se Zihova, “Va avoso mae koa Rau gamu pu okoro nia sa tinoṇoto meke gamu pu hata Au si Arau. Doṇo la koasa patu sapu vasina ta bele vagi si gamu meke koasa pepeso vasina ta geli vagi si gamu,
- ² doṇo la koe Ebarahami, sa tamamia; meke koe Sera, pu podo gamu. Totoso tioko ia Rau se Ebarahami si kekekena mo si asa, ba mana nia Rau meke va soku ia.
- ³ Arau Zihova kote va manotia sa vasileana Zaione, meke kote tataru ni Rau sari doduru nana vetu ta huaradi; sari qega pa popoa Zaione si kote iliri Rau pude guana inuma pa Idini, sari pepeso kaleanadi pa korapana si kote guana inuma te Zihova. Na qinetuqetu si kote ta dogoro vasina, na kinera zama leana meke na vinahesi si kote ta avoso vasina.
- ⁴ Mi va avoso mae koa Rau, gamu na Qua tinoni, va avoso Au, gamu Qua butubutu: Sa Qua tinarae si kote vura koa Rau; sa Qua ninono si kote na kalalasa koari na butubutu.
- ⁵ Sa Qua tinoṇoto si tuturei tata mae mo sana, sa Qua tinaharupu si korapa mae,

meke sa limaqu kote va kamo sa ninono
koari na butubutu.

Sari na nunusa si kote dono mae koa Rau
meke aqa va nono nia sa Limaqu pude
tokani.

⁶ Va ena sage i mata mia la pa manauru,
dono gore la pule koasa pepeso;
sa manauru si kote murimuri guana tunaha,
sa popoa pepeso si kote norenore guana
poko
meke sari tiena si kote mate guana dodoa.

Ba sa Qua hinarupu si kote koa hola,
sa Qua tinonoto si loke vina betona!

⁷ Mi avoso Au, gamu pu tumae nia sa si tonoto,
gamu na tie pu tagoa sa Qua tinarae pa
bulomia:

Mi lopu matagutu nia sa ninovanovala tadi tie
babe holoqoru ni sari dia zinama kaleadi.

⁸ Ura kote gani na kikiti si arini guana poko;
na nokinoki kote henai guana poko vulu.

Ba sa Qua tinonoto si kaqu koa hola ninae rane,
meke sa Qua hinarupu si kote kamo koari na
sinage na sage.”

⁹ Zihova, Mu vanunu, Mu vanunu!
Mamu poko nia pa limamu sa niniranira;
vanunu, gua koari na rane ele hola,
gua sapu tavetia Agoi koari na toতোso puker-
ane.

Ve a lopu Agoi tu seke va umumu ia se Rehabi,
pu hova matea sa noki lavata*?

¹⁰ Lopu Agoi tu va popa ia sa lamana,
sari kolo pa lamana peava,

---

* **51:9** Sa noki lavata si na vina titilana sa ovuku naelo babe sa
popoa Izipi.

pu tavetena sa sirana pa korapa lamana peava
pude karovo saripu ta rupahadi?

11 Sarini pu ta holu vagi pule koe Zihova si kote
kekere pule.

Kote kerakeradi meke nuquru la pa Zaione;
sa qinetu loke vina betona si kote toropae
nia rini pa batudia.

Na kinomolo na qinetu si kote koa eko mo koa
rini,

meke sa tinalotana na siniño mamata si kote
taloa koa rini.

12 Zama se Zihova, “Arau, uve Arau tugo si Asa
pu va manoto gamu.

Esei si gamu ke matagutu nia gamu sa tie,
sa tuna na tie, sapu kote mate gua mo na
duduli?

13 Gua ke mulini nia tu gamu se Zihova, sapu
tavete gamu si gamu,

pu repaha vura nia sa manauru
meke va sokirae ia sa popoa pepeso.

Ve, kote koa mala eko lamo si gamu doduru
rane

koasa tinanaziri tadi na mia kana,
arini pu hiva raza gamu?

Ke avei sa tinanaziri tadi na mia kana kamahire?

14 Sari tie ta pusidi si tata kote ta rupaha;

lopu kaqu mate si arini pa vetu varipusi,
babe papaka ni na ginani.

15 Ura Arau se Zihova, mia Tamasa,
sapu va nakili ia sa lamana pude ovana sa
ololobagea,

se Zihova Tadi na Qeto Minate, asa sa Pozaqu
Rau.

16 Arau ele vekoa sa Qua zinama pa nuzumia,

meke nobi gamu Rau koasa maqomaqona sa
Limaqu.

Arau veko valeania pa nana vasina sa maṅauru,
meke va sokirae ia sa popoa pepeso,
meke zama koa rina tie pa Zaione, ‘Gamu
sari na Qua tinoni,’ gua.”

Sa Vina Betona sa Tinasuna te Zerusalem

17 Kei agoi Zerusalem, mu vaṅunu! Mu
vaṅunu!

Gasa turu, agoi pu napo pa Limana e Zihova
koasa kapa tanisa Nana tinaṅaziri,
agoi pu napo va pahoa
meke va tedeve igo sa.*

18 Koari doduru koburu koreo pu podoi
Zerusalem,
lopu keke si koa pude totoli nia sa tinadia;
koari doduru koburu koreo pu va nomai sa
lopu keke si koa pude tuqea sa limana sa
tinadia.

19 Karua tinasuna hire si kamo koa goi.
Esei boka va manoto igo si agoi?
Ta huara meke ivulu sa popoa meke mate pa
sone meke pa vedara sari tie,
esei kote boka va manoto igo Zerusalem?

20 Sari tumu si ele mabubulu;
eko dia pa vina betodi rina sirana,
gua rina kurukuru sapu voi pa sipata.

Na sini i na tinaṅaziri te Zihova si arini
meke sa ginegese tanisa mua Tamasa.

21 Ke mu avoso mae, agoi pu koa pa tinasigiti,
agoi sapu napo viviri ba lopu pa napo vaeni.

22 Hiera gua si zama nia e Zihova sa Baṅara,

---

* 51:17 Rev 14:10, 16:19

sa mua Tamasa pu lavelave ni sari Nana
 tinoni:
 “Doño la ele vagi pania Rau pa limamu
 sa kapa sapu va tedevemu si agoi;
 lopu kote napo pule si agoi koasa kapa asa,
 sa naponapoana tanisa Qua tinanaziri.
²³ Kote vekoa Rau si asa pa limadia ri na mua
 kana,
 arini pu zama guahe koa goi,
 ‘Hoqa oporapaha pude mami neti igo.’
 Ke sa mudimu si guni nia goi na pepeso,
 guana sirana pude enea.”

52

Kaqu Harupia Tamasa sa Popoa Zerusalemā

¹ Kei Zaione, mu vañunu, mu vañunu,*
 mu pokopoko nia sa ninirañira.
 Va sagei sari poko leleadī,
 agoi Zerusalemā, sa vasileana hopena.
 Sari tie huporodi meke bonidi
 si lopu kaqu nuquru pule koa goi.
² Tavusu pani sari kavuru;
 kei Zerusalemā, tekulu sage, mamu habotu
 koasa habohabotuana banara.
 Vata rupaha pule nigo koasa seni pa ruamu,
 agoi Zaione ta raovomu.
³ Ura hiera gua si zama nia e Zihova:
 “Agoi si ta holuholu palae moka mo,
 meke loke poata si kote tabaria Rau pana ta
 vagi pule si agoi.”
⁴ Ura hiera gua si zama nia e Zihova sa Banara:

---

* **52:1** Rev 21:2,27

“Totoso kekenu si gore la koa pa Izipi sari Qua tinoni;
hola soku vuaheni si ari pa Asiria si mae raovo vagi dia tie.

⁵ Meke kamahire si nasa si hire?
Ura sari Qua tie si ta vagi taloa meke lopu ta holu,
meke sarini pu banara ni si va sisire ni rini.
Meke doduruna sa rane
si ta zama va kaleana sa Pozaqu Arau,” zama vura gua se Zihova.*

⁶ Zama pule si Asa, “Gua asa ke kote tumae nia ri na Qua tinoni sa Pozaqu;
ke koasa rane asa si kote tumae nia rini
sapu Arau tozi va kenue nia sa tinarupaha.
Uve, na Arau tugo tozia.”

⁷ Nake tolavaedi koari na togetogere
sari nenedi ri na tie pu palekia sa inavoso leana,
pu zama vura nia sa binule,
pu paleke mae nia sa inavoso leanana
pu zama vura nia sa hinarupu,
pu zama koe Zaione,
“Sa mia Tamasa si na Banara!”*

⁸ Va avoso! Sari mua tie kopu si velavela;
korapa kukili qetuqetu varigara hiroi.
Totoso pule la pa Zaione se Zihova,
si kote dogoro soti nia matadia rini.

⁹ Mi keke gua poraka vura pa kinera qetuqetu,
gamu na vetu ta huaradi pa Zerusalem,
ura ele va manoti e Zihova sari Nana tie,

---

* 52:5 Rom 2:24 * 52:7 Nehu 1:5; Rom 10:15; Epi 6:15

- na ele vata rupahia Sa sa popoa Zerusalemā.
 10 E Zihova kote tavetavete nia sa Limana hopena
 pa kenu dia ri doduru butubutu,
 meke doduru hukihukirina sa popoa pepeso kote
 dogoria
 sa hinarupu tanisa nada Tamasa.
 11 Mi rizu vura, rizu vura, vura taloa vasina!*
 Lopu tiq̄a keke tiñit̄oña bonina!
 Vura vasina mamu koa via,
 gamu pu paleki sari likakalae hopedi te
 Zihova.
 12 Ba lopu kote bebeno vura si gamu
 babe govete tome;
 ura se Zihova si kote ene pa kenu mia,
 sa Tamasa pa Izireli si kote kopu pa mudi
 mia.

Sa Nabulu Ta Sigitina

- 13 Doño la, sa Qua nabulu si kote tavete va gilae;
 kote ta ovulu sage si Asa meke ululu sage tu
 meke nomana la tu sa vinahesina Sa,
 14 gua ba soku si doño la meke hodahodaka,
 na ta huara meke doño hikare sa isumatana
 na tinina Sa, hola n̄ia sapu boka ta tavete
 la pa tie
 meke sa kinehana Sa si ta ñovalā hola nia sa
 kineha tana tie.
 15 Ke kote va via i Sa sari soku butubutu,*
 meke sari ban̄ara si kote tukui ñuzudia pa
 laena Sa.
 Ura sapu lopu ta tozi nia rini, si kote dogoria rini,
 meke sapu lopu ele avoso nia rini, si kote
 gilania rini.

---

* 52:11 2 Kor 6:17   * 52:15 Rom 15:21

53

- ¹ Esei ele va hinokaria sa nada inavoso
meke koe sei ele tava dogoro sa limana e
Zihova?*
- ² Sa Qua nabulu si toqolo sage pa kenuna e
Zihova guana liho vaqura,
meke guana karoso pa pepeso popana.
Loke Nana tinolava pude va okoro gita pude la
koasa,
loketona Nana poko banara sapu kote hiva
nia gita.
- ³ Ta dono va gore si Asa meke lopu ta hivae koari
na tie,
na tie talotana meke sari tinasigiti si va
kamoi mo Sa.
Gua sa tie sapu tome nia isumata rini
si ta kilu si Asa, meke gita lopu va arilaena
ia.
- ⁴ Hinokara salani Sa sari nada minoho,
meke paleki Sa sari nada tinalotana,
ba rovea gita sapu tava kilasa si Asa koe Tamasa,
ta seke meke ta nonovala si Asa koa Sa, gua.*
- ⁵ Ba ta hova si Asa koari na nada tinavete kaleadi,
tava bakora si Asa koari na nada sinea;
sa vina kilasa sapu vagi nia binule gita si ta
paleke nia Sa,
meke koari na bakora Tanisa si ta salana si
gita.*
- ⁶ Gita doduru, si guana sipi sapu hopeke ene
taloa,
gita si hopeke taliri la pa nada sirana teleda;

---

* 53:1 Zn 12:38; Rom 10:16   * 53:4 Mt 8:17   * 53:5 1 Pit 2:24

ba e Zihova va paleke ni koa Sa sari na sinea tadigita doduru.*

7 Ta nonovala si Asa, meke tava sigiti,**
ba lopu zama si Asa;

guana lami ta turaña pude tava mate si Asa,
meke gua tugo na sipi pa kenudi rina tie
kotokoto, si lopu kulu si Asa,
lopu hite zama nia Sa si keke zinama.

8 Pa ninovañovala si tuqe vagia rini meke pitu ia
meke ta vagi taloa.

Meke esei boka zama nia sa ginore tuti
tanisa?

Ura na ta kumata taloa si Asa koari na tie toadi;
koa gua koa ri na sinea tadi Qua tinoni si
tava mate si Asa.

9 Ta veko si Asa pa keke lovu, turañae koari na
tie kaleadi,*

meke ta pomunae turañae koari na tie
tagotagodi si Asa,

ba loke Nana ninovañovala pa tie,

meke loke zinama kokoha si zama nia Sa.

10 Ba na hiniva mo te Zihova si hie pude kaqu
tava bakora si Asa meke tava sigiti,

meke sa Nana tinoa si na vinukivukihi tana
sinea guni nia e Zihova,

meke kote dogori Sa sari tutina meke ta poni
tinoa gelenaena,

meke sa hiniva te Zihova si kote gorevura pa
Limana Sa.

11 Pa mudina sapu ta sigiti si Asa pa maqo-
maqona

---

* 53:6 1 Pit 2:25 * 53:7 Rev 5:6 * 53:7 TTA 8:32-33 * 53:9
1 Pit 2:22

si kote dogoro pulea Sa sa kalalasa, meke
 kote qetu nia sa laena sa Nana tinasigiti;
 koasa Nana tinumatumae asa,
 si kote la sa Qua nabulu toṅotona meke va
 toṅoti Sa sari soku tie,
 meke kote Asa paleke hobei sari doduru dia
 sinea.

¹² Gua ke kaqu poni la nia Rau koa Sa sa hinia
 tadi na varane,
 meke kaqu somana vagi hinia si Asa koari
 na vinagi turaṅae koa rini sapu ninira,
 sina sa Nana tinoa si vala nia sa pa minate,
 meke guana somana ta nae turaṅae koari na
 tie kaleadi.

Ura paleke hobei Sa sari sinea tadi soku tie,
 meke varavara tepatepa si Asa pude taleoso
 ni saripu hoqa pa sinea.*

54

Zerusalem sa Barikaleqe Tigena

¹ “Mu kera, agoi sa barikaleqe sapu tige,*
 agoi pu lopu ele podoa si keke koburu;
 poraka vura pa kinaera, mamu kukili pa qine-
 tuqetu,
 agoi pu lopu ele hite ta sigiti pa pinodopodo;
 ura kaqu soku sari koburu tanisa barikaleqe
 sapu ta luarana
 hola nia sa barikaleqe pu koa turaṅa loana,”
 gua se Zihova.

² Va noma ia sa mua ipi,
 repahi sari na gobana,

* 53:12 Mk 15:28; Lk 22:37   * 54:1 Qal 4:27

- mu lopu tuqe pule,
 ba va gelei sari mua iku,
 mamu va nabui sari tupili.
- ³ Ura na kote repaha la pa kali matao meke pa
 kali gede si agoi;
 na sari tutimu si kote va rizu palae i sari
 votiki butubutu,
 meke koa hobei sari dia vasileana lavata.
- ⁴ “Ke mu lopu matagutu; lopu kaqu tava
 kurekure si goi.
 Lopu kote dono va gore gamu arini.
 Kote mulini nia goi sa kinurekure pa totošo
 vinekimu pu lopu koa noso pa vetu,
 mu lopu balabala pulea sa tinalotana pa mua
 kinoa naboko.
- ⁵ Ura sa mua Tie Kurikuri, Asa sa mua palabatu,
 e Zihova Tadi na Qeto Minate sa Pozana,
 Asa pu Hopena pa Izireli sa mua Hinarupu;
 sapu ta pozae Tamasa pa doduruna sa popoa
 pepeso.
- ⁶ E Zihova kote tioko pule nigo
 guana barikaleqe ta luarana meke talotana
 pa maqomaqona,
 guana barikaleqe sapu vaqura meke varihaba,
 beto asa si ta kilu mo,” zama gua sa mua
 Tamasa.
- ⁷ “Pa totošo papakana mo, si luara pani igo Rau,
 ba pa korapa tataru lohina si kote turana
 pule nigo Rau.
- ⁸ Pa binugoro va hodaka
 ke tomea Rau, pa totošo hite, sa isumataqu
 koa goi,
 ba pa tataru loke vina betona
 si kote tataru nigo Rau si agoi,”

zama gua se Zihova sa mua Hinarupu.

9 “Koa Rau, sa totoſo hie ſi gua rina rane te Noa, totoſo va tatara nia Rau ſapu ſa naqe te Noa ſi loſu kaqu ſage pule pa popoa pepeso.*

Ke kamahire ſi va tatara ſi Rau ſapu loſu kaqu bugoro pule nigo Arau ſi agoi, loſu kaqu hokara va kilasa pule igo Arau.

10 Be kamoſi niu ſari na toqere

meke tava rizu ſari na toa,

ba ſa Qua tataru nabuna ſi loſu kaqu niu

meke ſa Qua vinariva egoſi pa binule ſi loſu kaqu tava rizu,”

gua se Zihova, ſapu tataru nigo ſi agoi.

Sa Vugo Repere te Zerusalemā

11 “Agoſi na vaſileana ta ſigitimu, ta huara koari na raneboſi meke loſu tava manoto,*

kote kuri pule igo Rau pa patu buma arilaedi, meke kote podalae pule nigo Rau koari na patu buma guana lamana peava ſapu ta pozae ſapira.

12 Sari mua vetu hakehakei ululudi ſi kote na patu ziſara tavete ni Rau,

ſari mua ſasada ſi koari na patu pinopinoro nedaladi, meke doduru mua gobagoba ſi kote na patu arilaedi.

13 Doduru tumu koreo ſi kote tava tumatumae koe Zihova,

meke kote noma hola ſa binule tadi na mua koburu.*

14 Pa tinotoſi ſi kote tava niſira ſi goi:

---

* 54:9 Zen 9:8-17 * 54:11 Rev 21:18-21 * 54:13 Zn 6:45

Sari na ninovanovala tadi na mua kana si kote
koa va seu koa goi; ke lopu kaqu matagutu
si goi.

Kote koa si goi pa binule;

sari tinasuna si lopu kote tata mae koa goi.

¹⁵ Be atu rapata sari kaiqa, si lopu Arau tavetia
si asa;

ba asa pu rapata igo si kote tava kilasa mo
koa goi.

¹⁶ Doño la, Arau na kuri ia sa tie tavetavete pa
aeana,

pu nebe va toa ia sa nika koari na patu leradi
meke tavetia sa sa nana tinitoña varipera.

Meke Arau tugo na kuri ia sa tie huhuara pude
huhuara va ilasa,

¹⁷ ba loke tinitoña varipera sapu taliri atu
koa goi si kote bokaboka,

meke doduru zinama sapu zutu igo, si kote
va mokomoko i goi.

Asa sa minataqara tadi na nabulu te Zihova,
sapu mae guana koa Rau,”

zama vura gua se Zihova.

55

*Tinioko te Tamasa koari na Tie Memehadi na
Oviadi*

¹ “Mae, gamu doduru pu memeha,
mae koari na kolo;

meke agoi pu loke mua poata,
mae, holu mamu henahena!

Mae, holu vaeni meke meleke

- lopu pa poata meke loke hinoluna, vagi
 moka i mo.*
- 2 Pude vea ke okipalae poata koa sa pu lopu na
 bereti,
 meke sa mua tinabara si la koari ginani sapu
 lopu variva deña?
- Va avoso, avoso mae koa Rau, mamu hena ia sa
 ginani sapu kote leana nia goi,
 meke sa maqomaqomu si kote qetu nia sa
 ginani sapu leanana.
- 3 Tukeli talinamu, mamu mae koa Rau;*
 avoso Au, pude toa sa maqomaqomu.
 Kote tavetia Rau koa goi si keke vinariva egoi
 sapu koa hola ninæ rane,
 asa sa Qua tataru nabuna sapu va tatara nia
 Rau koe Devita.
- 4 Doño la, ele va turua Rau si asa pude na Qua
 tie va sosode koa ri na tinoni,
 na tie tuturana, na koimata koari na tie.
- 5 Hinokara kote tioko vagi goi sari na butubutu
 sapu lopu gilani goi,
 meke sari na butubutu sapu lopu gilana igo
 si kote bebeno atu koa goi,
 sina koa gua koe Zihova sa mua Tamasa,
 Asa pu Hopena pa Izireli,
 ura na ele va sari nigo Sa sa tinolava.”
- 6 Mi hata ia se Zihova sipu korapa boka ta dogoro
 si Asa,
 mi tioko la ia sipu korapa koa tata si Asa.
- 7 Sari tie kaleadi si madi veko pani sari dia
 hahanana
 meke gua tugo sari binalabala seadi.

---

* 55:1 Rev 21:6, 22:17 * 55:3 TTA 13:34

Madi kekere la koe Zihova si arini, pude madi ta
 tatarue koa Sa,
 meke koasa nada Tamasa, sina kote taleoso
 ni Sa si arini.

8 “Ura sari na Qua binalabala si lopu na mia
 binalabala,
 meke sari na mia hahanana si lopu na Qua
 hahanana,”

zama vura gua se Zihova.

9 “Gua sapu sa mañauru si ululu hola nia sa
 popoa pepeso,
 gua tugo asa sari Qua hahanana si ululu hola
 nia sa mia hahanana,
 meke sari Qua binalabala si lopu na mia
 binalabala.

10 Gua sa ruku meke na sinou
 sapu hoqa gore mae gua pa galegalearane,
 meke lopu sage pule la vasina
 osolae ponía kolo rini sa popoa pepeso,
 meke va vura liho na va toqoli sari linetelete,
 pude ponía kiko sa tie uma meke na bereti
 tanisa tie hiva henahena,*

11 ke gua tugo sa zinama sapu vura pa Nuzuqu.
 Lopu kaqu paponā meke pule mae koa Rau
 si asa,

ba kaqu va gorevura ia sa sa Qua hiniva
 meke kaqu vagi ia sa sa laena gua sapu ta
 garunu la nia sa.

12 Kote vura taloa si gamu pa qinetuqetu
 meke ta turana vura pa binule;
 sari na toqere na toa
 si kote poraka vura pa kinerakera pa
 kenumu,

---

* 55:10 2 Kor 9:10

meke doduru huda koari na pezara
si kote popoharani lima dia.

¹³ Na huda leana si kote toqolo vasina meke lopu
na huda rakirakihi,
meke na huda arilaedi lopu na hilibubuku.
Sari na ginugua arini si pude ovulu sage nia sa
Pozana e Zihova,
pude na vina gilagila sapu loke vina betona,
meke sapu lopu kaqu ta huara.”

56

*Kaqu Somana Tugo sari Doduru Butubutu
koari na Tie te Zihova*

¹ Hiera gua si zama nia e Zihova:
“Kopu nia sa ninono
meke tavetia sapu tonoto,
ura sa Qua hinarupu si tata kamo mae
meke sa Qua tinonoto si tata ta dogoro.
² Ta manae si asa pu taveti si arini,
sa tie pu kopu ni,
asa pu va madia na kopu nia sa Rane Sabati,
meke kopu nia sa limana pude lopu tavete
va sea.”
³ Sa tie karovona pu somana vahesia se Zihova,
si mani lopu zama guahe,
“Hinokara kote va vura au e Zihova koari
Nana tinoni,” gua.
Meke sari tie ta puzaladi si madi lopu nominomi
guahe,
“Arau si na huda popana,” gua.
⁴ Ura hiera gua si zama nia e Zihova:
“Koa gamu na tie ta puzala mia pu kopu ni sari
Qua Sabati,

pu vizati sapu qetuni Rau
 meke tuqe va nabu koasa Qua vinariva egoi,
⁵ koa rini si kote poni Rau, pa korapana sa Qua
 Zelepade meke sari gobana sa,
 si keke vina tigonu meke na pozapoza
 sapu leana hola ni sari soku koburu koreo
 meke na vineki;
 kote poni Rau si keke pozapoza sapu koa hola
 ninae rane,
 sapu lopu kaqu ta kumata palae.
⁶ Meke sari tie karovodi pu soto va nabu koe
 Zihova,
 pude nabulu nia si Asa,
 pude tataru nia sa Pozana e Zihova,
 meke pude vahesia si Asa,
 doduru pu va madia na kopu nia sa Rane Sabati,
 meke saripu soto va nabu koasa Qua vinar-
 iva egoi,
⁷ arini tu si kote turaṅa lani Rau koasa Qua
 toqere hopena
 meke poni qinetu koasa Qua vetu varavara.
 Sari dia vinukivukihi na vinariponi
 si kote qetu ni Rau koasa Qua hope;
 ura sa Qua vetu si kote ta pozae
 na vetu varavara tadi doduru butubutu.”*
⁸ E Zihova sa Baṅara si zama vura,
 Asa pu varigara ni sari tie ta raovodi pa
 Izireli:
 “Kote varigara pule ni Rau si kaiqa koa rini pu
 ele somana ta varigara la koari na tie Izireli.”

Ta Zutu sari na Koimata Izireli

* 56:7 Mt 21:13; Mk 11:17; Lk 19:46

- 9 Mae, gamu doduru kurukuru n̄ame koari na pezarana,
 doduru gamu na kurukuru n̄ame pa hiqo-hiqo,
 mae mamu gani sari Qua tie!
- 10 Sari tie kopu tadi pa Izireli si behu,
 na ginilagilana si lopu tagoa rini;
 guana siki kae kulu si arini,
 lopu boka hohou;
 eko lamae meke putagita mo,
 na puta si hiva hola nia rini.
- 11 Na siki si arini sapu noma hola bogudi;
 lopu hoke boka dena.
 Na sepati si arini sapu loketona gilania;
 doduru si hopeke taliri la pa dia sirana soti,
 pavei boka vagi meke va boka pule ni.
- 12 Hopeke zama, “Mae, mada vagi vaeni!
 Mada naponapo gada!
 Meke vugo si kote gua mo ninoroi,
 babe kote leana hola la tu.”

57

Ta Zutu sa Vinahesi Beku Tadi pa Izireli

- 1 Sari tie tonoto si mate,
 meke loke tie si balabala i si arini pa bulona;
 saripu va madi pule ni koe Tamasa si ta vagi taloa,
 meke loke tie si va bakalia
 sapu sari tie tonoto si ta vagi taloa
 pude madi lopu ta kamo ni rini sari tinasuna
 pu korapa mae.
- 2 Sarini pu ene pa tinonoto
 si kote kamo pa binule;

- magogoso dia totoeso eko si arini pa minate.
- ³ Zama se Zihova, “Ba gamu isara; mae tani,
 gamu na tudia koreo ari na barikaleqe
 vakuvakutae,
 gamu pu ta podo pa binarabarata meke koari
 na maqota!
- ⁴ Esei si va sisire nia gamu?
 Koe sei si vikoviko la
 meke va vuravura mea la gamu?
 Ve, lopu na puku tie va karikari
 na tudia ri na tie kokohadi si gamu?
- ⁵ Koari na mia vinahesi beku si tavete va kaleana
 koari na maqota pa kauru huda oaku
 meke pa doduru kauru huda aqaqoro si
 gamu;
 vukivukihi ni gamu sari mia koburu koari na
 lololomo
 meke koari na bae pa kauru taba.
- ⁶ Sari na beku koari na patu memehedi koari na
 lololomo si na mia hinia gamu;
 uve arini, arini si na hinia tamugamu.
 Koa rini si la vahesi si gamu meke zoropo vaeni
 meke variponi la kiko huiti.
 Koari na mia tinavete arini si vea, balabala
 ia gamu sapu qetu si Rau?
- ⁷ Mia teqe si taveti gamu koari na batu toqere,
 vasina si la gamu meke la vukivukihi.
- ⁸ Pa mudi sasada meke koari na mia dedegere
 sasada
 si vekoi gamu sari mia beku huporodi.
 Kilu Au gamu, meke va nama i sari mia teqe pa
 vasina vahesiheki beku,
 haele sage la si gamu meke eko turani sari
 na maqota;

meke taveti gamu sari vinari va toṅoti koa ri na beku,
 meke okoro hiva dogori gamu sari tini dodohodi tadi na maḡota.

⁹ La si gamu koasa beku Moleki, paleke mia oela olive
 meke soku votivotiki oela humahumaṅa lea.
 Ene va seu si gamu,
 koari na lovu ba hata kamo la tugo,
 koasa hinata tamasa pude vahesi mia.

¹⁰ Mabo sisigiti si gamu koari mia hinata beku,
 ba koromia zama, ‘Na loke laena sa hinata hie,’ gua.

Sa inokoro si va niṅira pule gamu,
 ke lopu mabubulu si gamu.

¹¹ Savadi sari beku hire ke matagutu ni gamu
 ke va kokoha mae si gamu koa Rau,
 meke lopu balabala Au
 babe viliti gamu si hire pa bulomia?
 Hokara na seunae lopu kulu si Rau
 ke lopu matagutu Nau gamu?

¹² Kote tozi vurani Rau sapu lopu toṅoto meke
 sari na mia tinavete kaleadi,
 na loketoṅa si kote vagi gamu koa rini.

¹³ Pana hata tinokae gamu meke kabo vura,
 si mani harupu gamu ri na mia vinarigarae beku!

Sa givusu kote paleke taloa beto ni,
 na siṅo maṅini mo ba kote ta paleke taloa dia mo.

Ba sa tie pu mae koa Rau pude nana tome-tomeana
 si kote tagoa sa pepeso
 meke vahesi Au sa pa Qua toḡere hopena.”

Va Tatarā nia sa Tamasa sa Tinokae meke Sinalāna

¹⁴ Meke kote ta zamae si hie:

“Kuri ia, kuri ia, kuria sa sirāna!

Rizu pani sari na patu koasa sirāna tadi na Qua tinoni.”

¹⁵ Ura gua hie si zama nia si Asa pu koa panaulu sage,

Asa pu koa hola nināe rane, sapu hopena pozana:

“Arau si koa pa vasina sapu ululu meke hopena, ba koa turānia Rau sa tie sapu va pepekae pule nia meke kekere meke okoro nia pude taleosoni Rau sari nana sineā,

pude va nīnira pule ia sa maqomaqona sa tie sapu va pepekae pule nia meke pude taleosoni sari nana sineā meke va nīnira pule ia sa bulona.

¹⁶ Lopu kaqu zutu lamo gamu Rau, babe bugoro lamo si Rau,

ura kote malohoro mo pa kenuqu sa maqomaqona sa tie sa sinīno tanisa tie sapu Arau tugo mo va podakia.

¹⁷ Namu ta naziri sisigiti nia Rau sa pinuhi tanisa, ke va kilasia Rau meke tomea Rau sa isumataqu,

ba korona kekere meke nono lamo koari nana hahanana kaleadi.

¹⁸ Arau ele dogori sari nana hahanana, ba kote salānia Rau;

kote turānia Rau meke va manoto pule ia Rau si asa.

- 19 Kote poni vinahesi Arau sari berudi rina
tie talotañadi pa Izireli.
Bule, bule koa gamu pu koa va seu na tata.
Kote salana gamu Rau,” gua se Zihova.*
- 20 Ba sari tie kaleadi si guana kolo nakili pa
lamana,
sapu lopu boka bule,
meke sari bogusuna si oki sage boni meke
remoremo.
- 21 “Loke binule si koa koari na tie kaleadi,” gua
sa Tamasa.*

58

Madi va Hinokara

- 1 “Mi kukili va ululae nia, lopu tuqe pule.
Mi velavela guana buki.
Zama vura nia koari Qua tinoni sapu na tie va
karikari si arini
meke koasa tutina e Zekopi si tozini sari dia
sinea!
- 2 Doduru rane si hata Au rini pa vinahesi;
guana hiva tumae sisigiti nia rini sa Qua
hiniva,
edi hiva guana butubutu sapu tavete va toñoto
meke lopu hite etuli sari tinarae tanisa dia
Tamasa, gua.
- Tepa Nau vinilasa toñotodi arini,
meke edi hiva Nau pude tata la koa rini.
- 3 Zama si arini, ‘Na vea ke madi si gami pa ginani,
ba lopu guana gilania tu Goi?
Na vea ke koa va pepekae pule ni gami,
ba lopu va gunagunana si Agoi?’

* 57:19 Epi 2:17 * 57:21 Ais 48:22

Ura koasa rane sapu madi si gamu pa ginani
 si korapa taveti tu gamu gua sapu hivani
 gamu

meke nonovali gamu sari mia tie tavetavete.

⁴ Vina betodi ri na mia vina madi pa ginani si na
 vinari tokei na vinaripera tu,
 meke vari tupai koari na lima kaleanadi.

Lopu kote madi pa ginani gua asa si gamu
 meke hiva nia pude ta avoso mia panaulu.

⁵ Na gua asa sa madi pa ginani sapu hiva nia Rau?
 Sapu pa keke rane mo va pepekae pule nia
 sa tie?

Na pude va tono ia mo sa tie sa batuna guana
 kuli sia,
 meke pude sage poko baika na eko pa eba,
 gua?

Asa si poza nia va madi pa ginani gamu,
 na rane sapu kote qetu nia Arau Zihova, gua?

⁶ Lopu na gua tu hie sa vina madi pa ginani sapu
 vizatia Rau:

pude tavete va tono meke lopu nonovali sari
 na tinoni,

pude rupahia sa iku koa rini pu paleke va
 mamata,

pude rupahi sari tie ta nonovaladi

meke kumati sari doduru iku sapu ilupi sari
 tinavete mamatadi?

⁷ Ve, lopu pude hia ia sa mia ginani koari pu
 ovia

meke pude va koa i pa mia vetu sari tie loke
 dia vetu tu sia?

Ve, lopu pude dogori gamu sari tie dodohodi
 meke la va pokopoko i tu si arini,

- meke pude lopu koromia pude tokani sari na turanamia?*
- 8 Pude gua asa si kote malara vura sa mia kalalasa guana vaqavaqasa, meke sa mia sinalana si kote tuturei kamo atu;
- kote ene vata kenue koa gamu sa mia tinoṅoto, meke Arau Zihova si kaqu keana vura mae pa mudimia pude lavelave ni gamu.
- 9 Kote titioko si gamu, meke Arau Zihova si kote olana; kote kabo hata tinokae si gamu, meke kote zama si Rau: Hiera si Rau.
- Pana va betoi gamu sari na ninovaṅovala koari na pinaleke mamata, meke va noso ia sa vari huhuku lima meke vari nanae i,
- 10 meke be poni gamu sari pu ovia meke tokani sari pu koa pa tinasuna, si kote vura sage mae sa mia kalalasa pa korapa huporo, meke sa huporo koa ia gamu si kote guana korapa rane toa.
- 11 Arau Zihova kote turana gamu doduru totoṣo; kote poni gamu Rau gua sapu hiva nia gamu koasa pepeso sapu rimata va popa ia, meke kote va ninira i Rau sari tinimia.
- Gamu si kote guana inuma sapu ta poni va leana kolo, guana tototolo sapu lopu makudo totolo.
- 12 Sari mia tie kote kuri pulei sari vetu ta huaradi, meke kote va turu pule vetu koari na poni vetu koadi;

---

* 58:7 Mt 25:35

kote ta pozae ‘Sari Tie Tuvatuvaka Goba Huaradi’
 si gamu,
 kote ta pozae, ‘Na Tie Kuri Pule Vetu na
 Siraŋa’ si gamu,” gua.

*Qinetuqetu koa Rini pu Kopu nia sa Rane
 Sabati*

¹³ Zama se Zihova, “Be va madia gamu sa Rane
 Sabati
 meke lopu luli gamu sari na mia hiniva soti
 koasa rane hopena asa;
 be qetu nia na va arilaena ia gamu sa Qua rane
 hopena
 meke va madia si asa pude lopu ene na
 tavetavete
 babe vivinei hoboro mo koasa rane asa,
¹⁴ si kote tiqe vagia gamu sa qinetuqetu sapu mae
 gua koe Zihova.
 Kaqu va lavata gamu Rau pa doduruna sa
 kasia popoa,
 meke kote qetu nia gamu sa popoa sapu poni
 nia Rau koasa tamamia, se Zekopi.
 Arau, Zihova, ele zama nia si hie.”

59

Zutu i sa Poropita sari Sinea Tadi na Tinoni

¹ Hinokara lopu papaka sisigiti sa Limana e
 Zihova pude harupu gamu,
 meke lopu nuli sa Talinana pude avoso gamu
 pana titioko hata tinokae si gamu.
² Ba sari na mia tinavete kaleadi si va paqaha
 gamu koasa mia Tamasa;
 koa gua koari na mia sinea si tomea Sa sa
 Isumatana Sa koa gamu,

ke korona avoso gamu Sa.

³ Ura sari na limamia si napiti i na ehara,
sari kakarutu limamia si koa i na sinea.

Sari berumia si tozi koha,
meke sari meamia si zama va kaleana.

⁴ Loke tie si hata ia sa tinonoto pa vinaripitui;
loke tie si vivinei ni sari nana ginugua pa
hinokara.

Kalavarae si arini pa vinari tokei aledi meke pa
koha;

hata tinasuna si arini meke va podopodoe
kinaleana.

⁵ Na vovoto noki variva mate si poraki rini
meke na aba tana kaqa si tigsawia rini.

Asa pu henai sari vovoto arini si kote mate mo,
meke pana poraka si keke vovoto si na noki
variva matena mo si kote vura.

⁶ Sari dia aba si lopu leana pude tavete ni poko;
lopu boka nobi ni rini sapu taveti rini.

Sari dia tinavete si na tinavete kaleadi,
meke na ninovanovola koari na tie mo si koa
pa limadia.

⁷ Sari nenedia si edi hiva haqala la pa sinea;
tuturei hola pude va mate tie sapu loke dia
sinea.

Sari dia binalabala si na binalabala kaleadi mo;
na huhuara mo sa dia hahanana.*

⁸ Sa sirana tana binule si lopu tumae nia rini;
sa vinilasa va tonoto si lopu koa pa vasina
enea rini.

Na ele va koqi i rini sari na sirana;
ke loke tie pu ene vasina kote tumae nia sa
binule.

---

* 59:7 Rom 3:15-17

Sari Tie si Helahelae ni sari na Dia Sinea

- 9 Sa vinilasa va tonoto si seu hola koa gita,
 ke sa tinonoto si lopu kamo mae koa gita.
 Doño hata kalalasa si gita ba sa hinuporo mo si
 koa doduru vasina;
 hata galegalearane bakaladi, ba pa opoad-
 umu mo si ene gita.
- 10 Gua ari tie behudi sapu ene zazapa luli
 gobagoba,
 si tapotapoe si gita guana tie loke matadi.
 Pa korapa rane toa si tubarae ni gita guana pa
 hupohuporona tu;
 be koa koari na tie niniradi, ba guana tie
 mateda si gita.
- 11 Gita doduru si kurumu gua tugo na bea;
 talotana meke kunikunisi kumana guana
 kukuva.
 Hata vinilasa va tonoto si gita, ba lopu boka
 dogoro vagi;
 pude ta rupaha pa tinasuna gua, ba seu hola
 sapu asa.
- 12 Ura sari mami tinavete kaleadi si soku hola pa
 kenumu Agoi,
 meke va sosode puleni gami koari mami
 sinea.
 Sari mami tinavete kaleadi si koa hola turani mo
 gami,
 meke gilani gami sari mami sinea:
- 13 va karikari meke va qoraqora la koe Zihova,
 va mudia gami sa Tamasa,
 nonoivala i gami sari tie meke kana ia gami sa
 Tamasa,
 zama ni gami sari kinokoha sapu podakadi
 pa bulo mami.

- 14 Ke sa ninono si rizu taloa
 meke sa tinonoto si turu va seu,
 sa hinokara si tubarae nia pa sisirana,
 meke sa hinelahelae si lopu boka nuquru.
- 15 Sa hinokara si lopu boka ta dogoro,
 meke arini pu kilua sa kinaleana si ta
 nonoala koari na tie meke ta hiko dia
 likakalae.
- Doño la se Zihova meke lopu qetu
 sina loketona sa tinonoto.
- 16 Dogoria Sa sapu loke tie si koa pude harupi
 saripu ta nonovaladi,
 ke ta lotana si Asa.
 Ke sa limana mo Sa si la meke variharupi,
 meke Nana tinonoto mo na kopu nia si Asa.*
- 17 Va sage ia Sa sa tinonoto guana poko raqaraqa
 pa vinaripera,
 meke pa batuna si na toropae tana hinarupu;
 pokopoko ni Sa sari pinokopoko tinubehe
 meke hade pule nia si Asa koasa Nana
 inokoro ninirana pude va kilasi sari Nana
 kana.*
- 18 Luli gua sapu tavetia rini,
 asa tugo si kote tavete hobe Sa,
 na tinanaziri la koari Nana kana
 meke na vina kilasa koari tie va gugue;
 kote tubehe i Sa sari na nunusa gua sapu
 garodi.
- 19 Koari pa lodu rimata, si kote matagutu nia ri
 tie sa Pozana e Zihova,
 meke pa kali gasa rimata, si kote pamaña nia
 rini sa Nana ninirañira.

---

* 59:16 Ais 63:5   * 59:17 Epi 6:14,17; 1 Tes 5:8

Ura kote mae si Asa guana naqe n̄inirana
sapu sa siniño te Zihova mo va rizu ia.

²⁰ “Sa Hinarupu si kote mae gua pa Zaione,
koari na tie te Zekopi pu kekere koari na dia
sinea,”

zama vura gua se Zihova.*

²¹ Zama pule si Asa, “Ba sapu Arau, hie sa Qua
vinariva egoi koa rini. Sa Maqomaqoqu, sapu
koa koa gamu, meke sari Qua zinama sapu ele
vekoī Rau pa n̄uzu mia si lopu kaqu vura taloa
pa n̄uzumia babe pa n̄uzudi ri mia koburu, ba be
pa n̄uzudi ri na tuti dia podalae kamahire meke
kamoā na kamoā,” zama gua se Zihova.

60

Sa Tinolava te Zerusalemā Vugo Repere

¹ Gasā turu Zerusalemā, mamu nedala vura, ura
sa mua kalalasa si ele kamo,
ke nedala vura se Zihova koa goi.

² Doño la, sa hinuporo si nobia sa popoa pepeso
meke moatana sa huporo sapu opo la koari
na tie,

ba sa kalalasa te Zihova si kamo atu koa goi
meke sa Nana n̄inedala si vura koa goi.

³ Sari butubutu si kote mae koasa mua kalalasa,
meke sari bañara si kote mae koasa
maraqatana sa mua rane vaqura.

⁴ Va eña sagei sari matamu, mamu doño varikali:
Doduru si varigara meke atu koa goi;
sari tumu koreo si mae pa seu,

---

* **59:20** Rom 11:26

meke sari tumu vineki si paleki rini guana
koburu hitekedi.

⁵ Meke kote doño la si agoi meke kote bakala sa
mua qinetugetu,

kote magasa sa bulomu meke siñi ia na
qinetugetu;

sari tinagotago sapu karovo kolo lamana si kote
ta paleke atu koa goi,

koa goi kote atu sari tinagotago tadi na
butubutu.

⁶ Rovana kameli si kote siñi pa mua popoa
sari kameli vaquradi pa Midiani meke pa
Epaha.

Meke doduru pa Siba si kote mae,

paleke qolo meke oto huda humana lea
meke kote zama nia rini sa vinahesina e
Zihova.

⁷ Doduru sipi te Kedara si kote varigara atu koa
goi,

sari sipi kokoreo te Nebaioti si kote ta turana
atu koa goi;

Kote getu ni Rau sari na vinukivukihi arini pa
Qua hope,

meke kote va sari ia Rau sa Qua Zelepade
tolavaena.

⁸ Esei si hire sapu taputapuru mae guana lei,
guana kukuva pule la pa dia vorì?

⁹ Hinokara doño mae koa Rau sari na nunusa;
pa kekenu si sari na vaka tadi pa Tasisi,

turana mae ni rini sari tumu koreo pa seu,
turanae dia siliva na qolo,

pude va lavatia se Zihova sa mia Tamasa,

Asa pu Hopena pa Izireli,

ura ele va si_{ni} nigo Sa sa tinolava.

10 “Sari tie karovodi kote kuri pule i sari mua
goba,
meke sari dia ba_{na}ra si kote nabulu nigo.

Pa Qua binugoro si seke igo tugo Rau si agoi,
ba kamahire kote va dogoro nigo Rau sa Qua
tataru.

11 Sari sasada tamugoi si kote koa tukele eko
lamo,
lopu kaqu tava tuku si arini, bo_{ni} na rane,
pude sari tie si kote boka paleke mae ni koa goi
sari tinagotago tadi na butubutu,
sari dia ba_{na}ra si kote ta tura_{na} guana tie ta
raovodi.*

12 Ura sa butubutu na bina_{na}ra sapu lopu hiva
nabulu nigo si kaqu ta huara;
kote ta huara inete hokara si arini.

13 Sa tinolava te Lebanoni si kote kamo atu koa
goi,
sari huda paeni, zunipa, meke saeparasi,
si pude va sari ia sa vasina tanisa Qua Zelepade;
meke kote va tolavaena ia Rau sa vasina tana
nenequ Rau.

14 Sari tudia koreo rina mua kana si kote mae
todo_{no} pa kenumu;*
doduru pu hakohako nigo si kote mae
todo_{no} pa nenemu,
meke kote poza nigo rini sa Vasileana Lavata te
Zihova,

---

* 60:11 Rev 21:25-26 * 60:14 Rev 3:9

Zaione sa vasileana Tanisa pu Hopena pa Izireli.

15 Luara panigo Rau meke bugoro nigo, meke ta huara meke ivulu si goi,
ba kamahire si kote tavete igo Arau pude na vina lavata loke vina betona si agoi,
meke na qinetuqetu koari doduru sinage na sage.

16 Kote napoi goi sari na meleke tadi na butubutu meke ari kalaho kote kopu nigo.

Gua meke kote gilania goi sapu Arau, se Zihova, Arau sa mua Hinarupu,
pu vata rupaha igo, na Tamasa Niñirana te Zekopi si Arau.

17 Lopu na boronizi ba na qolo si kote paleke poni igo Rau,
meke na siliva lopu na aeana.

Meke lopu huda ba na boronizi,
meke na aeana lopu na patu si kote paleke mae nia Arau.

Na binule si kote vekoa Rau pude na mua koimata
meke sa tinoñoto si kote mua banara.

18 Lopu kote ta avoso pule sa vinaripera pa mua pepeso,
babe na kinolura babe tinahuara pa korapana sa mua voloso,
ba sa hinarupu te Zihova si gua rina mua goba,
meke sa vinahesina Sa si koa koa rini pu nuquru koari mua sasada.

- 19 Sa rimata si lopu kote na mua kalalasa pana rane,*
 babe sa sidara si pude nedala atu pana boni,
 ura e Zihova sa mua kalalasa ninae rane ka rane,
 meke sa mua Tamasa asa sa mua tinolava agoi.
- 20 Sa mua rimata si lopu kote lodu pule,
 meke sa mua sidara si lopu kote nae tada pule;
 ura e Zihova sa mua kalalasa ninae rane ka rane
 meke sari mua rane talotana si kote beto mo.
- 21 Gua meke kote koa tonoto sari mua tinoni
 meke tagoa rini sa pepeso ninae rane ka rane.
 Arini sari na linetelete sapu letei Rau,
 na tinavete pa Limaqu soti
 pude na vinahesiqu Rau.
- 22 Sa tatamana sapu visavisa hola si kote ta evanae na tina tie,
 sa puku tatamana si kote na butubutu ninirana.
 Arau se Zihova;
 pa nana totošo kote tuturei taveti Arau si gua arini.”

61

Sa Vuaheni Tanisa Tinarupaha te Zihova

- 1 Sa nabulu te Zihova si zama, “Sa Maqomaqona e Zihova sa Baṅara si koa koa Rau,
 sina e Zihova ele vizata Au si Arau
 pude tarae nia sa Inavoso Leana koa rini pu habahuala.
 Asa garunu Au pude va manoti saripu kulusu,

* **60:19** Rev 21:23, 22:5

pude tozi vura nia sa tinarupaha koa rini pu
 ta raovo,
 meke pude rupahi pa hinuporo sarini pu ta
 pusi.**

² Pude tozi vura nia sa vūaheni tanisa tataru na
 minana te Tamasa,*
 meke sa rane tinubehe tanisa nada Tamasa,
 pude va manoti sarini pu kulusu,

³ meke variponi la koa rini pu kulusu pa
 Zaione,
 pude va hakeni koa rini sa toropae doño lea
 meke lopu na eba,
 na oela qinetugetu
 lopu na kinulusu,
 meke na poko vinahesi
 lopu na tinalotāna.

Kote ta pozae na hudahuda oaku tana tinoñoto
 si arini,
 sapu e Zihova na letei
 pude va dogoro vura nia sa tinolava te
 Zihova.

⁴ Kote kuri pule i rini sari na vasina ta huara
 pukerane
 meke tavete pule i sari vasidi sapu seunae ta
 huara;

kote va vaqura pule i rini sari vasileana lavata
 sapu ta huaradi,
 sapu pa soku sinage si koa ivulu eko mo.

⁵ Sari tie karovodi kote kopu ni sari mia sipi;
 votiki tie si kote tavetavete koari mia
 linetelete meke na inuma vaeni.

⁶ Meke gamu si kote ta pozae na hiama te Zihova,

---

* **61:1** Mt 11:5; Lk 7:22   * **61:1** Lk 4:18-19   * **61:2** Mt 5:4

kote ta pozae na nabulu tanisa nada Tamasa.
 Kote vagi si gamu pa tinagotago tadi na bu-
 tubutu,
 meke pa dia tinagotago si kote vahesi puleni
 gamu.

⁷ Lopu kote kurekure sari Qua tinoni
 ba kote vagia tu rini koa Rau sa hinia tanisa
 koburu kenuna,
 meke lopu kote talotana si arini
 ba kote qetuqetu nia rini sa dia tinago;
 ke kote tagoi rini si karua dia hinia koasa pepeso,
 meke na qinetuqetu sapu loke vina betona si
 kote koa koa rini.”

⁸ Zama se Zihova, “Ura Arau, Zihova si tataru nia
 sa ninono;
 kana ia Rau sa hinikohiko meke sa ki-
 naleana.

Pa Qua ninono si kote pia i Arau si arini
 meke kote tavetia Rau koa rini si keke
 vinariva egoi sapu kaqu koa hola ninae
 rane.

⁹ Sari tuti dia si kote ta gilana koari na butubutu
 meke sari tudia si kote ta gilana koari na
 tinoni,
 pude doduru pu dogori si kote gilania
 sapu arini sari na tie ta manaedi koe Zi-
 hova.”

¹⁰ Qetu hola si rau koe Zihova;
 sa maqomaqoqu si qetuqetu koasa qua
 Tamasa.*

Ura na poko nau Sa sa poko hinarupu
 meke va hake nau Sa sa poko doduru sapu
 sa tinonoto,

---

* **61:10** Rev 21:2

gua sa koreo sapu va nama varihaba si va saria
 sa batuna guana hiama,
 meke sa vineki va nama varihaba sapu va
 sari pule nia koari na patu nedala.

11 Ura gua sapu sa pepeso sapu va liho sage
 linetelete
 meke sa inuma sapu va toqoli sari na kiko,
 si e Zihova sa Baṅara si kote tavete guni ni Sa
 sari na tinonoto meke na vinahesi
 pude vura sage meke ta dogoro koari doduru
 butubutu.

62

Pozapoza Vaqura te Zaione

- 1 Pa laena Zerusalemā si lopu kote koa noso lopu
 zama si rau,
 osolae sa nana tinonoto si bakala vura guana
 vaqavaqasa,
 meke sa nana hinarupu si guana zuke ha-
 lalana.
- 2 Sari butubutu kote dogoria sa mua tinonoto,
 meke doduru baṅara kote dogoria sa mua
 tinolava;
 kote ta pozae pa keke pozapoza vaqura si agoi
 sapu sa nuzuna e Zihova kote tozia.
- 3 Agoi si kote na toropae leleana pa Limana e
 Zihova,
 na toropae baṅara pa Limana sa mua
 Tamasa.
- 4 Lopu kote ta pozae pule “Ta Veko Palaemu” si
 agoi,
 babe poza nigo “Ivulumu”.

Ba kote ta pozae “Hepiziba”^{*} si agoi,
 meke sa mua popoa si kote e “Biula”^{*};
 ura e Zihova kote qetu nigo si agoi,
 meke sa mua popoa si kote ta pozae Variha-
 bana.

⁵ Gua sa koreo vaqura sapu haba ia si keke vineki
 vaqurana,
 kote gua haba gunigo ri tumu koreo si agoi;
 gua sa koreo sapu qetu nia sa vineki kote haba
 ia sa,
 si kote qetu hola nigo tugo sa Tamasa si agoi.

⁶ Zerusalema, Arau si ele va turu veko tie kopu
 koari na mua goba vasileana;
 lopu kaqu koa kae kulu si arini boni na rane.
 Agoi pu tepatepa la koe Zihova si mu lopu
 makudo pude lopu muliṅi ni Sa sari Nana
 vina tatara.

⁷ Lopu va magogoso ia osolae kuri ia Sa sa popoa
 Zerusalema,
 osolae na vinahesi si asa tadi pa popoa
 pepeso.

⁸ Se Zihova si ele va tatara pa Nana niniraṅira
 meke koasa Lima hehedana Tanisa, la koe
 Zerusalema:

“Lopu kote poni pule nigo huiti Rau
 pude na ginani tadi na mua kana,
 meke sari tie karovodi si lopu kaqu napo pule ia
 rini sa vaeni vaqurana
 sapu agoi tavetavete nia;

⁹ ba arini pu paketia kote hena ia
 meke vahesia rini se Zihova,

---

^{*} **62:4** Sa ginuana Hepiziba si “Qetu hola nia Rau si asa.”

^{*} **62:4** Sa ginuana Biula si, “Vari haba si asa.”

meke arini pu varigara ni sari qurepi kote napo
 ia sa vaeni
 koari na vasina varivarigarana koasa Qua
 Zelepade.”

¹⁰ Mi ene vura mia, vura gua koari na sasada!
 Va nama ia sa sirana tadi na tinoni.
 Kuri va sagea, kuri va sage ia sa sirana vari
 karovae popoa!
 Va rizu pani sari na patu.
 Ovulu va sage ia sa pitipiti pude dogoria ri na
 butubutu.

¹¹ E Zihova ele zama vura nia si hie
 kamo la pa vina betona sa popoa pepeso:
 “Zama la koasa Vasileana Zaione,
 ‘Doño la, sa mua Hinarupu si mae sana!
 Doño la, sa Nana pinia si koa koa Sa,
 meke somana luli koa Sa sari Nana tinoni pu
 harupi Sa.’”*

¹² Kote ta pozae na Tinoni Hopedi si arini,
 sari na Tie Ta Harupudi te Zihova;
 meke agoi Zerusalem si kote ta pozae “Ta
 Hatamu”,
 sa “Vasileana Beto Ta Kiluna”.

63

Sa Rane Va Kilasia Zihova si pa Edomu

¹ Esei si hie sapu mae guana pa popoa Edomu,
 mae gua pa Bozira, meke tale eharana Nana
 poko?
 Esei si hie, sapu va sage poko tadi na banara,
 sapu ene va mataqara pa Nana ninirana
 nomana?

---

* **62:11** Ais 40:10; Rev 22:12

- “Arau mo, na zamazama pa tinonoto si Rau,
meke ñinira pude harupu tie.”*
- ² Na vegua ke zinara sari Mua poko,
gua ari tie munala qurepi pude tavete vaeni?
- ³ “Telequ neti va munala vaeni si Arau;
loke tie koa turana Au koari na butubutu.
Zopu i Rau pa Qua binugoro
meke neti i Rau pa Qua tinanaziri;
sari ehara dia si kasuru mae pa Qua poko,
gua meke zinara sari Qua poko.*
- ⁴ Ura sa rane pude tubehe si koa pa Buloqu,
meke sa vuaheni tana Qua tina rupaha si ele
kamo
- ⁵ Doño la si Arau, ba loke tie si koa pude vari
tokae,
magasa si Arau sapu loke tie si zuka Au;
ke sa Limaqu telequ si la variharupi,
meke sa Qua tinanaziri na toka Nau.*
- ⁶ Neti Rau sari butubutu pa Qua binugoro;
pa Qua tinanaziri si va viviri Rau
meke zoropo pani Rau ehara dia pa pepeso.”

Zinama Leana La koe Zihova

- ⁷ Kote vivinei ni rau sari tataru nabuna te Zihova,
sari tinavete sapu kaqu tavahesi ni Sa,
luli gua koari doduru pu tavete poni gita e
Zihova.
Uve, sari soku ginugua leadi pu tavete
ponia Sa koari na tie Izireli,
koa gua koari Nana tataru vari tokae meke
sari soku Nana tataru variva tukana.

---

* **63:1** Ais 34:5-17; Zer 49:7-22; Izk 25:12-14, 35:1-15; Em 1:11-12;
Obd 1-14; Mal 1:2-5 * **63:3** Rev 14:20, 19:13,15 * **63:5** Ais
59:16

8 Zama si Asa, “Hinokara na Qua tinoni si arini,
na koburu koreo sapu lopu kote koha mae
koa Rau”;

ke va evaṅae na dia Hinarupu si Asa.

9 Koari doduru dia tina sigiti si somana ta sigiti
tugo si Asa,
meke sa mateana tana Nana sinomana asa si
harupi.

Koasa Nana tataru variharupi si holu vagi puleni
Sa;

ovulu vagi Sa meke paleki Sa
koari na totošo pukerane.

10 Gua ba va karikari la ia rini si Asa,
meke va talotaṅa ia rini sa Maqomaqo Hope
Tanisa.

Ke taliri si Asa meke evaṅae na dia kana
meke Asa telena si vāripera la koa rini.

11 Ba balabala pulei ri Nana tinoni sari totošo
pukerane,

sari rane te Mosese meke sari nana tinoni.

Avei si Asa sapu koa turaṅa sa butubutu Izireli
meke nuquru gua pa kolo lamana,

meke se Mosese sa dia sepati?

Avei si Asa pu va koa ia sa Nana Maqomaqo Hope
pa korapa dia?

12 Avei si Asa pu garunu la nia sa Lima ṅiṅirana
Tanisa

pude koa pa kali mataona e Mosese,

pu vari paqaha nia sa kolo pa kenu dia,

pude vata gilana pule nia si Asa ninae rane
ka rane?*

13 Avei si Asa pu turaṅa va karovo ni pa kolo
lamana si arini?

---

* 63:12 Ekd 14:21

Guana hose pa popoa pezarana,
 si lopu hite ta tubaraeni si arini;
 14 gua ri na bulumakao pu ta turaña la pa lolomo
 masuruna,
 si tava magogoso si arini koasa Maqomaqo
 te Zihova.
 Gua asa turaña guni ni Agoi sari Mua tinoni
 pude boka vahesi ia rini sa Pozamu.

Na Vinaravara Tepa Tinokae

15 Zihova, Mu dono gore mae pa Mañauru,
 koasa Mua habohabotuana bañara ululuna,
 hopena, meke tolavaena.
 Avei sa Mua ñinirañira meke sa Mua hiniva pude
 tokani gami?
 Lopu dogoria gami sa Mua tataru sapu tuqe
 pule nia Goi koa gami.
 16 Lopu gilana gami Ebarahami
 ba Agoi Zihova sa Tamamami;
 e Izireli si lopu hivani gami,
 ba Agoi, Zihova sa Tamamami,
 na mami Hinarupu, sa Pozamu sapu podalae
 pa totošo pukerane latu.
 17 Zihova, na vea, ke va taliri va seu gami Goi
 koasa Mua siraña
 meke va ñirai Goi sari bulo mami pude lopu
 pamaña Nigo?
 Pule mae, pa laedi ri na Mua nabulu,
 sari puku butubutu sapu tago soti Agoi.
 18 Pa totošo hite mo, si tagoa ri Mua tinoni sa Mua
 popoa hopena,
 ba kamahire si ari mami kana si mae meke
 puza gore nia sa Mua vasina hopena.
 19 Na gami si Tamugoi podalae mae tu pukerane;

ba guana sapu lopu hite na Baṅara tamigami
 si Agoi,
 guana lopu hite ta pozae na tie Tamugoi si
 gami.

64

¹ Kei, be teuru pania mo Goi sa maṅauru meke
 gore mae,

pude madi niu pa minatagutu pa kenumu
 Agoi sari na toqere!

² Kekenono gua sa totošo hurunu pa nika sari
 rerequtu

meke va qototo ia sa sa kolo,

Mu gore mae pude vata gilana nia sa Pozamu
 koari na Mua kana

meke pude neneqara sari na butubutu pa
 kenumu Agoi.

³ Ura totošo taveti Goi sari na ginugua variva
 magasadi

sapu lopu balabala kamo i gami,

si gore mae si Goi, meke niu sari toqere pa
 kenumu.

⁴ Podalae pukerane si loke tie hite avoso nia,

loke taliṅa hite avoso gilania,

loke mata ele dogoria si keke Tamasa pule ba
 Agoi mo,

sapu tavetavete toka ni saripu aqa nia si
 Asa.*

⁵ Mae si Agoi pude tokani sarini pu malumu
 tavete va leana,

sarini pu korapa balabala i sari Mua tinarae.

Ba totošo seani gami si arini si bugoro ni gami
 Goi.

---

* 64:4 1 Kor 2:9

Ve a meke kote boka ta harupu si gami?

⁶ Doduru gami si keke^uno^ono^o gua asa pu lopu via,
meke doduru mami tinavete leadi si gua rina
kukuru poko bure^unedi;

harahara guana elelo si gami doduru,
meke sari mami sine a mo sara pani gami
guana givusu.

⁷ Loke tie si tepatepa atu pa Pozamu
babe voriti hata pude vagi Igo si Agoi;
ura na tome ia Agoi koa gami sa Isumatamu
meke va mate tatasa pani gami Goi koa gua
koari mami sine a.

⁸ Zihova, gua ba Agoi tugo mo sa Tamamami.
Gami si na pepeso bupara meke Agoi sa tie
tavete raro patu;
gami sari doduru tinavete pa Limamu Agoi.

⁹ Zihova, Mu lopu bugoro va hola;
Mu lopu balabala veko i ninae rane sari
mami sine a.

Ke tepa si gami pude Mu do^uno^o mae koa gami,
ura gami doduru sari na Mua tinoni.

¹⁰ Sari Mua vasileana hopedi si eva^unae qega;
sa vasileana Zaione ba qega tugo, se
Zerusalema si ivulu toa.

¹¹ Sa mami Zelepade hopena meke tolavaena,
vasina vahesi Igo ari tamamami si Agoi,
si ta sulu pa nika,
meke doduru pu va arilaena i gami si ta
huara beto.

¹² Zihova, pa mudidi doduru hire, si vea, kaqu
koromu hiva tokani gami tu Goi?
Kaqu lopu kulu meke va kilasa nono gami tu
Agoi?

65

Vinari Pitui meke na Tinaharupu

- ¹ “Arau si va dogoro pule Nau koa rini pu lopu nanasa Nau;
meke ta dogoro si Rau koa rini pu lopu hata Au.
Koasa butubutu sapu lopu varavara tepa pa Pozaqu,
si zama si Rau, ‘Hiera si Arau! Hiera si Arau!’
gua.*
- ² Doduruna sa rane si repaha lani Rau sari Limaqu
pude tioko puleni sari tie va karikaridi,
pu ene koari na tinavete pu lopu leadi
pu hata luli sari dia binalabala teledia.*
- ³ Doduruna sa rane si mae va ekeki pa Kenuqu
si arini pude va bugoro Au.
Arini si la vahesi dia beku tu koari na inuma.
La sulu dia oto huda humaņa lea tu koari na hope huporodi.
- ⁴ La habotu si arini koari na lovu
meke pana boni si nananasa la koari na tomate.
Hena masa boko si arini,
meke tavete supu koari na ginani ta hukatadi.
- ⁵ Meke zama, ‘Mu koa va seu koa rau, lopu tata mae,
na madi hola si rau, kote va boni au goi!’
Sari tie gugua arini si na tunaha pa Isuqu,
na nika sapu toa doduruna sa rane.

---

* 65:1 Rom 10:21   * 65:2 Rom 10:21

- 6 Dono la, sa dia sinea si koa ta kubere eko mo pa Kenuqu:
 lopu kaqu koa kae kulu si Arau; ba doduruna sa dia sinea si kaqu tubehi Rau;
 uve, kaqu tubehi Rau pa Kenudia,
- 7 sari dia sinea meke sari sinea tadi na tamadia,”
 gua se Zihova.
 “Sina va uququ oto huda humaņa lea si arini koari na toqetoqere
 meke va karikari mae Au rini koari na batu toqere.
 Kaqu va garo pule lani Rau pa kenudia sa doduruna sa vina kilasa koari na dia sinea.”
- 8 Hiera gua si zama nia e Zihova:
 “Gua sapu sa kolona sa vua qurepi si korapa koa hola koari na kata qurepi
 meke zama sari tie, ‘Lopu okipani, korapa koa dia kaiqa lineana pa korapana,’
 ke gua tugo asa si kote tavetia Rau koari na Qua nabulu;
 lopu kaqu va mate beto pani Arau sari doduru arini.
- 9 Pa tutina e Zekopi si kote vagi vura tie si Arau, meke vura pa Ziuda si arini pu kote tagoi sari Qua toqere;
 sari Qua tinoni ta vizatadi kote tagoi si arini, meke vasina kote koa sari Qua nabulu.
- 10 Sa pezara pa Saroni si kote sini pule ia na sipi, meke sa Lolomo Tinasuna si kote na vasina tadi na bulumakao,
 pude tadi na Qua tinoni pu hata Au.*
- 11 Ba gamu pu kilu Au si Arau Zihova

---

* 65:10 Zos 7:24-26

meke muliṅi nia sa vasileana Zaione, sa Qua
 toḡere hopena,
 pu vahesia na tavete poni inevaṅa sari beku ta
 pozae Gadi meke Meni
 pu balabala i gamu pu kote poni gamu sapu
 gua si leana na kaleana pa tinoa,
 12 si kote va nama ni gamu vedara Rau pude va
 mate beto gamu,
 meke doduru gamu si kote kokopo gore ni
 batu mia pude ta kupa;
 ura titioko si Rau ba lopu olaṅa si gamu,
 zama si Rau ba lopu va avoso si gamu.
 Tavetia gamu sapu kaleana pa Kenuḡu
 meke vizatia gamu pude lopu va ḡetu Au.”
 13 Ke hiera gua si zama nia e Zihova Baṅara:
 “Sari Qua nabulu si kote henahena,
 ba gamu si kote ovia;
 sari Qua nabulu si kote napo,
 ba gamu si kote memeha;
 sari Qua nabulu si kote ḡetuḡetu,
 ba gamu si kote ta lotaṅa pa kinurekure.
 14 Sari Qua nabulu si kote kera
 koasa ḡinetuḡetu pa bulodia;
 ba gamu si kote kabo vura
 koasa tinasigiti pa bulomia
 meke kabo uui koasa maḡomaḡo sapu
 talotaṅa.
 15 Kote veko la nia gamu sa pozamia
 koari na Qua tinoni ta vizatadi pude na dia
 zinama pude leveleve nia;
 Arau Zihova sa Baṅara kote va mate gamu,
 ba sari Qua nabulu si kote poni Rau si keke
 pozapoza vaḡurana.

16 Asa pu tepa ia sa minana
 si kote tepa pa Pozana sa Tamasa pu tozia sa
 hinokara;
 asa pu zama tokotokoro si kote tokotokoro pa
 Pozana sa Tamasa pu tozia sa hinokara.
 Ura sari na tinasuna pu ele hola si kote ta
 mulinae
 meke ta tome pa mataqu Rau.”

Sa Vina Podaka Vaqura

17 “Dono mae, kaqu va podakia Rau
 si keke mañauru vaqurana meke keke popoa
 pepeso vaqura.
 Sari tinitoña koadi si lopu kaqu ta balabala vagi
 pule.*

18 Ba mi koa qetuqetu lamo ninae rane
 koasa Qua vina podaka,
 ura kote kuri pulea Rau sa popoa Zerusalema
 pude na vasina qetuqetu,
 meke sari na tiena si kote siñi i na qine-
 tuqetu.

19 Kote qetu nia Rau sa popoa Zerusalema
 meke vagi qinetuqetu koari na Qua tinoni;
 sa mamalaini kabo na taruqoqo
 si lopu kaqu ta avoso pule hokara.*

20 Lopu kaqu ta evana pule vasina
 sapu keke haha si toa ka visavisa rane mo,
 babe na barogoso pu lopu toa va gorevura i
 sari nana vuaheni;
 asa pu mate pa keke gogoto vuaheni
 si na tie vaqura meke mate, kote ta gue;
 asa pu lopu kamo la pa keke gogoto vuaheni

* 65:17 Ais 66:22; 2 Pit 3:13; Rev 21:1 * 65:19 Rev 21:4

- si na ta leveina, kote guni nia rini.
- 21 Kote kuri vetu si arini meke koa i;
kote tavete inuma vaeni si arini meke hena
i vuadi.
- 22 Lopu kaqu tavete vetu pule si arini meke votiki
tie tu na koa i,
babe lelete meke votiki tie hena i.
Ura gua tugo sa tinoa tana keke huda
si kaqu gua tugo sari na rane tadi na Qua
tinoni;
sari Qua tie ta vizatadi si kaqu qetuqetu va
gelenae
koari na tinavete pu vura pa lima dia.
- 23 Lopu kaqu tavetavete hoboro mo si arini
babe podo koburu sapu kote tava mate dia
mo;
ura kote na tinoni ta manaedi koe Zihova si arini,
meke gua tugo sari na tutidia.
- 24 Sipu lopu ele titioko arini si kote ele olaṅa tu
si Arau;
totoso korapa zama arini si kote ele avosi tu
Arau.
- 25 Sari siki pinomo variva mate meke na lami si
kote henahena varigara,
meke na laione si kote hena duduli guana
bulumakao,
ba sa kavuru si gana ginani sa noki.
Lopu kote variva sigiti babe va mate tie
koasa doduruna sa Qua toqere hopena,”
gua se Zihova.*

66

Pitui Zihova sari na Butubutu

---

* 65:25 Ais 11:6-9

- ¹ Hiera gua si zama nia e Zihova,
“Maṅauru si na Qua habohabotuana baṅara,
meke sa popoa pepeso si na Qua hake-
hakeana nene.
Avei sa vetu kote kuri poni Au gamu?
Pavei si kote la magogoso si Arau?**”
- ² Veā lopu sari Limaqu tu tavetia sa maṅauru
meke sa pepeso
meke sari doduru pu koa pa varikorapadi si
Taṅarau?”
zama vura gua se Zihova.
“Guahe sa tie sapu qetu nia Rau:
Asa pu va pepekae pule nia meke kekere koa
ri nana sineā,
meke pamaṅa nia sa sa Qua zinama.
- ³ Ba asa pu va vukivukihi nia sa bulumakao
si kekeṅoṅo gua sa tie pu va mate tie,
meke asa pu va vukivukihi nia sa lami
si kekeṅoṅo gua mo sa tie pu liloho mokua
sa ruana sa siki;
asa pu la variponi kiko huiti pa hope
si kekeṅoṅo gua si asa pu va vukivukihi
ehara boko pa hope,
meke asa pu va uququ oto huda humaṅa lea,
si gua mo sa tie pu vahesi beku.
Ele vizati rini sari hopeke dia siraṅa,
meke sari maṅomaṅodia si ele hapahapa ni
sari dia vinahesi variṅa malederedi.
- ⁴ Gua ke Arau ba kaqu vizata poni tinasuna
nomadi tugo,
meke sapu matagutu hola nia arini si kote
tava kamo la koa rini.

---

* 66:1 Mt 5:34-35, 23:22

* 66:1 TTA 7:49-50

Ura totoſo titioko Arau, loke tie ſi olaṅa,
 totoſo zama Rau, ſi loke tie ſi va avoſo.
 Kaleanadi ſi taveti rini pa Kenuḡu

meke vizati rini ſapu loḡu ḡetu ni Arau.”

⁵ Va avoſo la koaſa zinama te Zihova,
 gamu pu neneḡara pana avoſia ſa Nana
 zinama:

“Sari taſimia koreo ſi kana gamu ſi gamu,
 meke va ilolae gamu koa gua koa ſa Pozaḡu,
 meke zama va ſiſirei guahe,

‘Mani tavaheſi ſe Zihova,
 pude dogoria gami ſa mia ḡinetuḡetu!’
 Ba kote tava kurekure ſi arini.

⁶ Mi avoſo la koa ſa noveoro pa vaſileana lavata,
 mi avoſo la koa ſa vevehe pa Zelepade!

Asa ſa mamalaiṅi te Zihova
 korapa tubeḡi Sa ſari Nana kana.

⁷ Sipu loḡu ele ta ſigiti ſe Zeruaſalema,
 ſi podopodo mo ſi aſa;
 ſipu loḡu kamo ſa nana totoſo

ſi podoa mo ſa ſi keke koburu koreo.*

⁸ Eſei ele avoſo nia ſapu gugua aſa?
 Eſei ele dogori ſari ginugua gugua arini?

Boka podo ſi keke popoa pa keke rane
 babe na binaṅara pa keke totoſo hite mo?

Ba loḡu ſeunae ta ſigiti ſe Zaione
 ſi podoi mo ſa ſari nana koburu.

⁹ Kaḡu va kamo la nia Rau ſi aſa pa totoſo ta
 ſigiti
 meke loḡu va podopodo ia tu?” nanasa gua
 ſe Zihova.

“Kaḡu tukua tu Arau ſa kokoana koburu

---

* **66:7** Rev 12:5

pana kamo sa toroso pude podopodo?”
nanasa gua sa mia Tamasa.

10 “Mi qetu somanae koe Zerusalemā;
gamu doduru pu tataru nia sa vasileana
lavata asa!

Mi qetu sisigiti nia sa popoa Zerusalemā,
doduru gamu pu talotaṅa nia si asa.

11 Ura kote napo si gamu meke deṅa
guana koburu sapu susu koasa tinana;
kote napo va leana hola si gamu
meke qetu nia sa sokuna gua sa minana
tanisa.”

12 Ura hiera gua si zama nia e Zihova:
“Kaḡu hoda ia Rau koa sa sa binule, guana
ovuku,
meke sari tinagotago tadi na butubutu si kote
totolo la koa sa, guana naḡe;
kote kopu ni gamu sa meke paleke gamu guana
koburu,
meke kuka gamu pa nana tataru.

13 Gua sa koburu sapu va mamania sa tinana,
si kaḡu va mamana gamu Arau si gamu;
meke kaḡu tava mamana si gamu pa laena
Zerusalemā.”

14 Pana dogoria gamu si asa, si kote qetu sari
bulomia
meke kote toa va leana si gamu guana
duduli;

sa niniraṅira te Zihova si kote tava gilana la
koari Nana nabulu,
ba sa Nana tinanaḡaziri si kote tava dogoro la
koari Nana kana.

15 Doṅo la, se Zihova si korapa mae, lulia na nika,

meke sari Nana totopili varipera si guana
vivirusa;
kote va gore mae ia Sa sa Nana binugoro sapu
lulia tinaṇaziri,
meke Nana ginegese sapu lulia nika ha-
lalana.

¹⁶ Ura pa nika meke pa Nana vedara
si kote va kilasi e Zihova sari doduru tie,
meke kote soku arini si kote va mate i e
Zihova.

¹⁷ “Arini pu koa vata kale meke va madi puleni
pude nuḡuru la pa inuma,
lulia sa beku sapu pa vari korapadi ri kasa
pu hena boko na kurezu meke kaiḡa masa
kurukuru bonidi,
arini si kote mate keke gua,” gua se Zihova.

¹⁸ “Koa gua koari dia tinavete meke dia binal-
abala, si kote atu si Rau meke varigara ni sari
doduru butubutu na vinekala, meke kote mae
dogoria rini sa keanana sa Qua kalalasa.

¹⁹ Kote vekoa Rau si keke Qua vina gilagila
pa vari korapa dia, meke kote garunu taloa ni
Arau si ari kaiḡa pu lopu mate pude la koari
na butubutu, koari pa Sipeini, pa Libia, pa Lidia
vasina ta avosaedi pa kali gona tupi na bokala, pa
Tubala, Qurisi, meke koari na nunusa pa seu pu
lopu ele avoso nia sa Pozaḡu babe dogoria sa Qua
ṇiniraṇira. Ari kasa vasina si kote tozi vura nia
sa Qua vina lavata koari na butubutu. ²⁰ Meke
kote turaṇa pule mae ni rini sari doduru tasimia
koreo, koari ninae popoa, pule mae koasa Qua
toḡere hopena pa Zerusalemā. Kote ta turaṇa
pa hose, totopili varipera, totopili susuraṇana,
meke koari na kameli na miulu. Kote guana keke

vinariponi la koe Zihova si arini,” gua se Zihova. “Kote vagi pule mae ni rini, kekeṅoṅo gua totoṣo susuraṅa mae ni ari tie Izireli sari dia vinari poni huiti pa Zelepade koari na vovoina viadi sapu tava madidi. ²¹ Meke kote vizati Rau si kaiṗa arini pude na hiama meke na tie Livaeti,” gua se Zihova.

²² Zama pule si Asa, “Gua sapu sa maṅauru vaṗurana meke sa popoa pepeso vaṗurana si kote koa hola ninae rane pa Kenuṗu, si sa pozamia meke sari tutimia si kaṗu koa hola tugo.* ²³ Pa keke inevaṅa Sidara Vaṗura meke kamo la pule pa keke Sidara Vaṗura, meke pa keke Sabati meke kamo la pule pa keke Sabati, doduru tie si kote kamo mae meke todoṅo pa Kenuṗu,” gua se Zihova. ²⁴ “Meke totoṣo pule si arini si kote dogori rini sari na tini matedi tadi na tie pu va karikari mae koa Rau; sari na ulosodi rini si lopu mate, gua tugo sa nika sapu sulu i sari tinidia si kote toa ninae rane ka rane, meke kote doṅo hikare hola pa tie si arini.”*

---

* **66:22** Ais 65:17; 2 Pit 3:13; Rev 21:1   * **66:24** Mk 9:48

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5